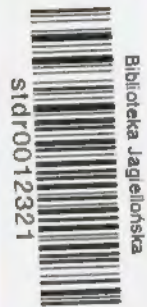

Uc 9867

(4/8)

Bernd. Uc 9867

1891-225
GRATIANI SEVERINI LIPINSKI,

Nobil. Prutheni,

AD

VINCENTIUM CONSTANTINUM
STARODOBRSKI, Nob. Polon.

EPISTOLA,

SICILIMENTA QUÆDAM

In

Celsissimi olim Principis,

Illustrissimi, Reverendissimi & Excellentissimi Domini,

DOMINI

ANDRÆ CHRYSOSTOMI

in Zaluskie ZALUSKI,

Episcopi Varmiensis, Terrarum Prusiae Præsidis
& Supremi Regni Poloniae Cancellarii

EPISTOLARUM

HISTORICO-FAMILIARIUM

LOCA NONNULLA,

Terras Prussiae, speciatim Civitatem Gedanensem
afficientia,

EXHIBENS.

ANNO M DCC XII.

1. de *Contenta* *Re. Gedan* et *ura rabia*. p. 5
2. de *Confirmatione privilegiorum* *Episali Ged.*
ensis, sub auspiciis Reg. Mic. hactenus dulo
non vocata. p. 7.
3. de *jure* *Gouvi* *sup. Ged* p. 12. 10.
4. *quod ex* *heri* *sint capaces*. *hereditatem*
capendi in *Re. Gedan*. p. 15
5. *Oratio* *Gedon* *Gedan* *ante homagium* *prostra-*
tionem. p. 20.
6. de *indemnitate* *liberationis* *Pruthen*. de *Nobis*
Ad nos *haec* *sint* *Nobis*, et *confectionibus*
Polonis. p. 25.
7. de *Colonis* *in* *Prusia* p. 36
8. *Qua* *Castellum* *hominum* *Pruthen* *official*. p. 49
9. *An* *Magis* *habeat* *Gedon* *pro* *Pruthen* *appellat*. p. 61
10. *De* *pactis* *in* *Pruthen* *in* *religionem*. p. 79
11. de *Morcia* *habeat* *Pruthen* *Pruthen*. *Pruthen*.
Pruthen *in* *Pruthen*. . . . p. 129.

1072521

(a) *Vespasian, Kochowski Annal. Polon. Climat.* 1. ad Ann. 1661, lib. 7. pag. 532. (b) *Ovid.* (c) *Plaut.* in Trinum, Act. 1. Scen. 1.

Ad me quod attinet, nosse quàm parvus fuerim in recensendis Patriam meam graviter & ad interitum affligentibus malis, cum existimarem, optimè miseras ferre, qui eas abscondunt & tacent. Ast

Tempus omnia Posteris dicit, Id loquax est

Etiā non sciscitantibus dicit quod novit. (d)

Tandem ad vota, cum aliud præsens rerum status, qui unā voce omnium gemitur neq; verbō cuiusquam sublevatur (e) malorum efficax remedium non suppediet, devotum est, quorum hac fuit summa, ut, qui omnia moderatur, DEUS, communibus opem ferat calamitatibus, mentemq; Patria, Libertatis, Jurium avitorum, & Posteritatis, quam nemo cogitabit prudenter, nisi qui Majores piā imitatione reverebitur (f) amantem largiatur universis, iis verò quorum Divinam iuxta assistentiam consilio & operis publica res redintegrandā, sapientem, concordem, fortem & constantem det animum, ne ubi extinguere incendium velle videntur addant oleum, nec unquam sint immemores ejus, quod de Seleucensibus olim Historicus: Quoties concordēs agunt, spernitur Parthus. Ubi dissensere dum sibi quisq; contra amulos subsidium vocant, accitus in partem adversum omnes valet. (g) Post hac & alia prēmisa cum edictarum haud ita pridem in lucem, magnò publici boni commodò, Celsissimī olim Principis, Illustrissimī, Reverendissimī & Excellentissimī Domini, Dni. ANDRÆE CHRYSOSTOMI in Zaluskie ZALUSKI, Episcopi Varmiensis, Terrarum Prusſia Præsidis, & Supremi Regni Polonia Cancellarii, Epistolarum Historico-Familiarium mentio facta esset, non obscure innuebas, reperiri in illis nonnulla, quæ, quantum res Prusſorum, speciatim etiam Civitatis Gedanensis, concernit, ad removenda, quæ subnasci non satis informati possent, dubia majorem dilucidationem & supplementum non respuerent, desiderabasq; ut si quæ hunc in finem suppeterent, ea colligere ac Tecum communicare haud gravarer. Quamvis verò tenuitatis mea & quàm arduum ac periculosa plenum opus sit alce

(d) vid. Hug. Grot. in Excerpt. Stobæi de Rer. Natura Tit. II.
(e) Cicer. ad Attic. Lib. 2. Epist. 18. (f) Joan. Henric. Baier Dissert. de Eloquentia Viri Civil. p. m. 101. Tom. I. Dissertat. Academ. in 4to.
(g) Tacit. Annal. VI, cap. 42. v. 2.

de his talibus sic dicere aut scribere, ut omnibus placeas, optimè mihi sim conscius, peccare tamen in jura familiaritatis observata ad præsens & observanda imposterum non assurgendo desideriis nolui, praprimis cum innocens omnino nec ulli justè subjectum censi debeat reprehensioni ea adduxisse & revocasse in memoriam, quæ non privati alicujus Autoris, sed publicorum Instrumentorum verbis concepta & expressa in Casſis & Archivis extant & leguntur. Sit igitur

SICILIMENTUM

I.

Ad Tom. I. Part. I. Epist. 16. pag. 91. verb. Epistolam Nobilitatum Vestrarum prægrandi Sigillo, hætenus nondum mihi viso, munitam. &c.

Constat ex Historia Rerum Prusſenicarum, Civitatem Gedanensem iis jam temporibus, quibus Crucigeri Terris Prusſia imperabant, Sigillis diversis interq; ea Magno Sigillo usam fuisse. Sic legimus in solenni illo Ao. 1440 Elbingæ habito congressu, in quo inter Militares, Nobiles, & Civitates totius Prusſia de fœdere ad vim Crucigerorum injustam undecunq; propulsandam constituendo deliberatum, superq; Gravaminibus Magistro & Ordini exponendis conventum, inter alia placuisse, ut in Conventu Generali Dominica dicti Anni in Mariæ Insula habendo Confœderationis Capita in scripturam redacta quælibet Civitas Sigillo suo Magno communiret, testaturq; Historia Instrumento Confœderationis memoratæ ab Internunciis Civitatum ex plena potestate, consensu, jussu, & commissione Suorum Seniorum, Scabinorum, Civium, Incolarum, & totius Communitatis, Sigilla Civitatum Magna appensa fuisse, prout videre est apud Caspar. Schütz. Histor. Rer. Prusſicarum Lib. 4. fol. 138 b. & fol. 141. Post excussum Crucigerorum jugum cum Terra Prusſia benevolâ & spontaneâ deditione Juribus suis semper salvis Anno 1454. Divum Casimirum Regem pro unico justo & legitimo Domino suo suscepissent ac acceptassent, Civitas Gedanensis in usu antiquo Sigillorum speciali Privilegiò Ejusdem Serenissimi Regis Casimiri Gedan

dani fer. 4ta post Ascensionem Domini Anno 1457. dato, conservata fuit sequentibus verbis: *Damus & concedimus Præ- Consulibus & Consulibus, Scabinis totique Communitati Civitatis Nostræ Gedanensis, quod cerâ rubri coloris cum ejusdem Civitatis Sigillo, Secreto, & Signeto in omnibus Negotiis, Literis & Privilegiis nunc & perpetuis temporibus uti possint; Quò locò per Sigillum intelligitur Sigillum Magnum cum inscriptione: Sigillum Burgensium Civitatis Dantzke, quò, ut supra dictum, Confæderationis Instrumentum signatum fuit, quò, sicuti subsequitis temporibus omnia Acta & Expeditiones literariæ ab omnibus Civitatis Ordinibus conjunctim susceptæ & factæ subsignari debuerunt, si fidem mereri vellent Ordinum consensu acta & expedita fuisse. Vid. Recess Commissionis Regiæ sub Reg. Sigism. Augusto in Civitat. Gedan. A. 1568, fol. 182. b. ibique relatas Literas Internuncio um Gedanensium ad Magistratum Lublinò d. 25. Maji Anno 1569. expeditas: Ita in hodiernam adhuc diem Litera & Instrumenta alia universorum trium Ordinum nomine expedita mununtur. Per Secretum verò designatur Sigillum navis formam impressum habens, cum inscriptione, Secretum Civitatis Dantzke, quod Obligationibus camera pecuniarum auxiliarium subapprimitur, & quo Certificationis Maritimæ omniq; Documenta alia extrâ Regnum Polonia expedienda roborantur. Deniq; per Signetum Sigillum quod in custodia Præconsulis Præsidis asservatur, cum gemina cruce coronata & duobus leonibus impressis inscriptionem habens: Signetum Civitatis Dantzke, quò omnes Litera Magistratus, Actus, & Instrumenta intra Regnum expedienda signantur. Atq; hæc sunt, ad quæ Magistratus Gedanensis Anno 1662. cum Sigillum hoc magnum ejusq; usus à nonnullis Civitati malè cupientibus in dubium vocaretur, in humillima Informationis ad Serenissimum Regem Joannem Casimirum Literis die 12. Junii expeditis provocavit: Alterum, inquit, quod ad benignissimas aures Regias delatum Nobis intenditur, est de inusitato Sigillo sculpturâ diversâ formæque majori, quàm quò alioquin utimur, in usum nuper deducto. Merito sane dolemus, diversis nos appeti carpique inculpationibus, nihil tale promeritos: Sed in hac penè est ut gratulemur nobis, cum ex ea Sinceritas Nostra clariori luce enitescat. Sigillum enim illud majus, cui forma navis impressa est,*

est, in usu fuit publico ac perpetuo à tempore non tantum incorporationis, sed etiam ulteriori, adeò ut ejus non extet memoria, ad hunc usque diem, quoties nempe Literæ aliæve Scripturæ nomine trium istius Civitatis Ordinum expediuntur. De quo illustrissimis Regni Cancellariis & antehac semper constitit, & nunc quoque haud dubiè constabit. Nec dubitamus quin adserventur in Archivis Cancellariæ Regiæ Literæ ac Supplicationes diversæ ab annis centum & amplius pro rerum exigentia nomine trium Civitatis Ordinum humillimè transmissæ aut insinuatæ, eodemque illò sigillò insignitæ. Testabuntur id quoque inscriptiones obligatoriæ, nomine Eorundem Ordinum Proceribus aliisque Reipublicæ Civibus super pecunia in usum Civitatis sub fœnore mutuo accepta extraditæ. Invidia itaque, cum verum crimen nullum reperiret, neque tamen quiescere posset, ad comminiscendi ac confingendi necessitatem descendit, magnò integritatis atque innocentia nostræ argumentò.

II.

Ad pag. 180. seqq. Puncta proposita Sacræ Regiæ Majestati contra Civitatem Gedanensem.

Quod commune Civitatum, maxime majorum, satum esse solet, ut invida malè cupientium nec quantum publica rei interfit florentes habere Civitates assequi valentium aut volentium, expostitas se sentiant voluntati, idem Civitas Gedanensis sapissimè, nec leviter sub tempus Comitiorum Coronationis Serenissimi olim Regis Michaelis Anno 1669. Mense Octobris celebratorum, experiri debuit. Postquam enim per Internuncios suos Cracoviam ablegatos, more constantier receptò & observatò, apud Sac. Reg. Majestatem in ipsis gloriosi Regiminis primordiis Confirmationem Jurium tam generalem, quam nonnullorum specialem, humillimis instantiis expeteret, non modò per puncta hic à pag. 180. ad 184. recensita (qua Henrici Mulleri tunc temporis Tornarum Prussia Fiscalis calamo expressa sunt, reliquæ, qua speciem Responsonum ad eadem puncta subnotatarum præ se ferunt, Generosum olim Joannem Tanski, Instigatorem Regni, Autorem agnoscenibus) moveri difficultates, benignissimò, Sacra Regiæ Majestatis Animo obrepì sensit, sed & aliorum sinistris judiciis Jura Civi-

eatis in dubium vocari, eorumque desideratam confirmationem conquiritis male pretextibus perplexam reddi cognovit. Quid in hac insperata Confirmationis Regia à Serenissimis Antecessoribus Regibus Polonia non interrupto ordine clementissime indulta si non denegatione expressa, plurimis saltem implicata prejudiciosissimarum clausularum interpretationumque, hactenus inauditarum adinventionibus dilatione Civitas egerit, quoque remedio adversus malevolorum insidias ac improbos ausus usa sit, testantur devota humillima supplicationis ad Sacram Regiam Majestatem universorum Civitatis Ordinum nomine oblata Littera ejus, qui sequitur, tenoris:

Serenissime ac Potentissime REX & Domine,
Domine Clementissime,

Qua ex sensu publicae felicitatis Sacr. Regiam Majestatem Vestram, Dominum Nostrum Clementissimum, post discussam miserabilis orbicatis formidolosam tempestatem velut novum surgentem Solem exultante animorum exceptus latitiam, eadem nunc merito, imo plausu quantum possunt maximo, Sacram Regiam Majestatem Vestram in summa jam auge Majestatis Sua collocatam inclinati demissis, colunt ac venerantur Ordines Civitatis, amplissimam certissimamque spe ac fiduciam completi, ventura nunc tandem feliciter sibi à tam benigna luce ac radio desiderata diu dolorum solatia ac fomenta, tolerataque longa atque acerba noctis haud immerita premia. In isthac latifica spe ac expectatione, effusis in gaudia Ordinibus Civitatis acerbius nihil nihilque supervenire tristius potest, quam cum vident, ipsò Regii Regiminis Auspicio alnum hoc nitidumque, fidus obiectis nubeculis et umbris obscurari repente et obrui, et tantum non sibi eripi velle. Quid enim aliud nobis dicendum, postquam publicis Nuntiis allatum, Jura, Privilegia, Beneficia, Possessiones, Indultaque Civitatis istius omnia tam antiqua Progenitorum nostrorum fide, virtute et sanguine parca, nobis, posteris suis fide et conscientia haud pejoribus hereditaria possessione per manus tradita, quam qua à recentioribus Regibus, tum verò novissime benigna Serenissimi Antecessoris Sacr. Reg. Majest. Vestra indulgentia in proemium ad extremum servata fidelitatis Civitati collata, atque proinde fortunis omnibus ac ipso Nobis sanguine cariora sunt, S. R. M. Vestram

Vestram non illò hactenus à Serenissimis Regibus constanter observato more et instituto datò desuper singulari Diplomate confirmare, sed tanquam dubia et suspecta aut Majestati etiam Regia derogatoria praviè, nescimus ad quod, pensculatius examen et censuram, aut quò sine, revocata velle. Qua res uti exemplò nova, ita Juribus et Privilegiis Civitatis istius quam maxime prejudiciosa, dici non potest, Serenissime Rex, quantum affligat crucietque, animos Ordinum Civitatis. Facile enim animadvertunt, conclamata brevi fore Jura sua, imò actum de Civitate universa, si, qua fundamenta ejus et ornamenta sunt, Jura et Privilegia, solenni et aeterna Divorum Antecessorum formulà tam sanctè firmata, subire censuras novaque, diquisitionis interpretationem aut restrictionem arbitrariis admittere cogantur. Cui tam tristi miserabilique, jactura, quae nulla major aut funestior evenire posset vel unquam similis accidit, Civitati isti à Communitate isthac avertenda deprecandae, supplicant Ordines Civitatis quam maximis possunt precibus, demississime S. R. M. Vestram orando, dignetur clementissime benignam Jurium Civitatis istius, fide et constantia sua haud malè de Republica merita, rationem habere, Juraque et Privilegia illius omnia et singula, tam prisca quam recentia, quaque jam in genere solenni Coronationis Sacramento à S. R. M. Vestra comprobata sunt, exemplò et more Serenissimorum Decessorum Suorum, porro confirmare, rataque ac inviolata conservare, neque permittere, ut totò Spiritu ac devotione subiecta S. R. M. Vestra fidelis Civitas preter committeretur privetur Juribus ac Libertatibus suis, illaque quam concepit et constanter defixam habet in summa Benignitate S. R. M. Vestra amplissima spe ac fiducia odio et invidia malevolorum ullà ratione aut tempore deturbetur. Provocabit tam Illustris Benignitas S. R. M. Vestra animos fidelissimorum subditorum Suorum ad flagrantiora fidei et devotionis obsequia, eosque tanta Gracia ac Beneficij nunquam finet esse immemores; Qui, quod superest, DEUM ardentibus votis convenimus, ut S. R. M. Vestram uberrimus indies bonis calius cumulata velit. Dab. Gedan, die 2. Novem. br. Anno 1669.

Sacrae Regiae Majestatis Vestrae

humillimi et fideles subditi,
Prae-Consules, Consules, Scabini, Centumviri,
totaque Communitas Civitatis Gedanensis.

B

Habue-

Habuerunt præinsertæ Supplicationis Literæ exoptatum hunc effectum, ut, accedente apud Serenissimum plurimorum Senatorum & Dignitariorum Regni interpositione factisque de invaliditate & iniustitia objectorum sufficientissimis remonstrationibus, Sac. Reg. Maj. non solum Confirmationem Jurium Generalem, eodem, quò Divi Antecessores, verborum tenore, sed & inter cætera ejus quoque, quod tantis curis & moliminibus impugnabatur, videlicet à Divæ memoriæ Joanne Casimiro Rege ob benè merita & ex causa satis onerosa Civitati confirmati Juris Caduci Privilegii specialem clementissimè impertiretur, hocq; ipsò oblata contra Civitatem puncta cum reliquis nullo niti fundamento justissimè declararet. Quæ omnia ex sequentibus Confirmationum Regiarum Instrumentis luculentissimè patent.

I. Confirmatio Generalis Jurium & Privilegiorum Civitatis Gedanensis.

Michael, Dei Gratia REX Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, Volhyniae, Podoliz, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque.

Cum Regum ac Principum laudes, quibus Virtutis memoria æternitati consecratur, illustriores reddantur, quando fidelium Subditorum commoda, utilitates, honorem, ac dignitatem tuentur, eorumq; saluti & felicitati conservanda augendaq; consulunt. Proinde Nos Michael, DEI Gratia REX Poloniae, &c. &c. &c. Significamus presentibus Literis Nostriis Universis ac singulis, quorum interest harum notitiam habituris; Quod cum in felici Coronatione Nostrâ omnium Incolarum Regni & Dominiorum Nostrorum Jura & Privilegia solemniter confirmaverimus, petierisque per Internuncios suos Civitas Nostra Gedanensis, ut speciali quoque Diplomate Jura atque Privilegia sua confirmaremus, & omnium libertatum immunitatumque sibi competentium firmitati auctoritate Nostrâ Regiâ prospiceremus, ipsumque juramentum à Nobis in Coronatione Nostrâ Regiâ præstitum ad Status Terrarum Nostrarum Prussiae, & sic ad eandem Civitatem Gedanensem, pertinere declararemus: Ideo Nos cognitam perfectamque habentes singularem præfata Civitatis fidei

constan-

constantiam, integritatem, sinceritatemq;, & præclara bene merendi studia Prædecessoribus Nostriis Regibus Polonia totiq; Reipublica tam bellorum motibus, quàm quovis alio tempore, egregiè comprobata, volentesque omninò talem illius virtutem & merita gratia Nostrâ compensare, & qua ad ornamentum & incrementum ejus spectare videntur, clementer promovere, omnia ac singula Civitatis Nostræ Gedanensis Jura, Privilegia, indulta, libertates, prerogativas, immunitates & receptas consuetudines Ecclesiasticas & Seculares, sub quibuscunque verborum tenoribus & modis per Serenissimos Prædecessores Nostros Reges, Principes, Duces, Magistros quocunq; tempore data, concessa, emanata, & datas, concessas, emanatas atque observatas, nominatim etiam Tractatum Portorii sive Conventionem cum Serenissimo olim Stephano Rege Portorii ratione initam, & quævis alia munimenta antiqua & recentia, donationes item, inscriptiones, cautiones reversales, & qualescunque alias literas seorsim vel cum aliis conjunctim obtentas, quorum & quarum tenores hic haberi volumus pro insertis, & de verbo ad verbum expressis, in omnibus suis punctis, capitulis, clausulis, articulis, conditionibus & contentis confirmanda, roboranda, stabilienda, ratificanda, & confirmandas, roborandas, stabiliendas, ratificandas duximus & decrevimus, prout vigore præsentium confirmamus, roboramus, stabiliamus, ratificamus, & de certâ scientia nostra approbamus & renovamus, illaq; & illas perpetua, vera, indubia & inviolabilis firmitatis robur obtinere debere statuimus, & sub juramento Nostro Regio in præfata felici Coronatione Nostra corporaliter præstito sanctè pollicemur. Quod videlicet uti Terras Prussiae, sic etiam Civitatem Nostram Gedanensem ita comprehensam esse volumus & declaramus, ut omnia Terrarum Prussiae Civitatisque Gedanensis Privilegia & Jura facta cætera remaneant, omniaque eadem obligatione ac tam firmiter, quàm aliis Statibus & Ordinibus Regni Polonia, Nos servaturos recipimus. Promittentes, cuncta illa superius memorata præfata Civitati Nostræ Gedanensi quomodolibet servientia, quibuscunq; dicantur seu appellentur nominibus, nullatenus infringere & labefactare aut imminuere, quin potius constanter, illas, & inconcusse tenere & observare, teneriq; & observari facere temporibus perpetud duraturis. Et si qui defectus intervenerint, quò minus quicquam eo-

B 2

rum

rum hactenus impletum fuerit, in toto vel in parte, vel si quid intermissum sit, id in posterum redintegrare, emendare, & realiter ac cum effectu adimplere, ita ut omnia incommoda, abusus, & difficultates, quae contra praedicta Jura ac Privilegia quoquo modo irrepserunt, illis nec praedjudicare, nec ulla ratione obesse debeant, nec contrariis Rescriptis aut Concessionibus quodocumque impetratis vel impetrandis itidem directe vel indirecte derogari possit, quae quavis pro injustis vel illegitimis ac nullis semper haberi, neg, vim ullam vel validitatem eis attribui volumus, & confirmationis hujus auctoritate definimus. In quorum omnium fidem praesentes manu nostra subscriptas Sigillo Regni communiri jussimus. Datum Cracoviae in Comitibus Regni Generalibus, felici Coronationis Nostrae die IX. Novembr. Anno Domini MDCLXIX. Regni Nostri I.

2. Confirmatio Privilegii Juris Caduci Civitati Gedanensi servientis.

Michael, DEI Gratia REX Poloniae, Magnus DUX Lithuaniae,
Russiae, Prussiae &c. &c. &c.

Significamus praesentibus Literis Nostriis, quorum interest Universis & singulis. Productas esse coram Nobis Literas pergamenas, manu Serenissimi Joannis Casimiri, Regis Poloniae, Antecessoris Nostri, subscriptas, & Sigillo Majoris Cancellariae Regni in cera rubra expresso, in pixide vero laminea appensa contentas, obsignatas, continentes in se Privilegium Juris Caduci Civitati Nostrae Gedanensi benigne collatum, sanas, salvas, illesas omniq. suspicionis notae carentes, supplicatumque Nobis esse humillime per complures Senatores, Dignitarios & Consiliarios Nostros ad praesentem Conveniunt Regni Generalem congregatos nomine & pro parte Nobilis Magistratus Gedanensis, quatenus hoc idem Privilegium approbare & confirmare dignaremur, quarum literarum tenor sequitur, estque talis: *Jobannes Casimirus, Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czernichovisq., nec non Suecorum, Gothorum, Vandalorumq. hereditarius Rex.* Significamus praesentibus Literis Nostriis quorum interest Uni-

Universis & singulis. Regij culminis decus in eo consistit, ut subditi fideles & boni Reipublica Cives non tantum praesidium ac securitatem in suprema Majestatis tutela, verum etiam in benignitate ac Gratia rerum afflictarum solatia inveniant, maxime autem ut illi, qui notabilibus obsequiis ac eminentiori aliqua virtute praeclare sunt meriti, praeiis insignioribus vicissim condecorentur, quod & alij ad aequum bene merendum excitari possint. Quandoquidem ergo Civitas Nostra Gedanensis non solum retroactis temporibus intemerata constantia ac fidelissima subjectionis Serenissimis Praedecessoribus Nostriis Nobisq. ipsis perpetuo praestita multis egregiisq. documentis inclavuit, verum etiam in hoc bello temporibus Nostriis Regniq. ac Ditionum Nostrarum difficillimis ac penè deploratis spes hostium circa solam illam Civitatem, haerentes verà solidaq. virtute perfregit, & ut extaret toto Orbe exemplum pietatis, fidei, ac fortitudinis inviolabilis, atque inconcussae, fortunae suas omnes publicas & privatas retundendis hostilibus insultibus & divertendis conatibus fortiter alacriterq. impendit, inq. tam honesto & glorioso proposito adhuc firma & immota persistit: Ideo Nos ad curam Nostram & Sollicitudinem Regiam merito pertinere judicamus, quod & afflictiones praefatae Civitatis omni refoveantur solatio, & virtutis imperterrita merita exquisitis remunerationibus cohonestentur. Quia autem majora Regia illius recognitionis testimonia ad feliciora, quae propediem speramus tempora necessariò nunc sunt reservanda, ut nihilominus praefata fidelissima Civitas nostra de clementissima & benigna Nostra propensione aliquò documentò possit esse certa, Ideò Bona Caduca in eadem Civitate legitime incidentia & provenientia, quod jam olim aliis quibudam intra Regnum Nostrum Civitatibus pro reficiendis muris fuit indultum, Nobilibus ejusdem Civitatis Praeconsulibus ac Consulibus non in Administrationem duntaxat, sed & in fruitionem absolutam ac plenariam veramque proprietatem, quae usui totius Communitatis serviat, concedenda atque assignanda censuimus, prout vigore praesentis Privilegii Nostri concedimus atque assignamus, eamque Administrationem atq. fruitionem, quae secundum Serenissimi olim Regis Vladislai IV. Finitis Nostri desideratissimi atq. Nostri Rescripti ad extenuationem certarum summarum hactenus fuit temporaria, itidem Prae-Consulibus ac Consulibus perpetuam atque aeternam facimus, quodq.

in tali administratione atq; fruitione Bonorum Caducorum neq; à Fisco Nostro, neque à quovis alio, ulla ratione aut modo turbari vel inquietari debeant, in verbo Regio & tam pro Nobis, quàm pro Serenissimis Successoribus Nostri, promittimus & spondemus; Salvâ tamen illa summâ qua Generoso Petro Minoeki ejusve hæredibus usq; huc ex iisdem bonis Caducis juxta Nostrium Rescriptum eidem Generoso Minoeki benignè concessum restare poterit, quam præfati PraConsules & Consules ad debitas Quietationes successivè extradere tenebuntur. Præterea Nobis & Successoribus Nostri reservamus bona eorum, qui de crimine læsa Majestatis & perduellionis adversus Nos vel Serenissimos Successores Nostros Regnumq; Polonia commissio verè ac legitimè fuerint convicti, vel si quæ alia summa Juri Caduco ex causa Sterilitatis obnoxia summam quinquaginta millium florenorum excedunt, ea dispositioni Nostre Successorumq; Nostrorum subesse debebunt. Illud ad extremum Privilegio hocce Nostro cautum esse volumus, ut Jura Caduca ex causa sterilitatis non nisi post eos Civitati Nostre Gedanensi competant, qui legitimis successoribus ad octavum usque gradum (computando juxta arborem civilem) carebunt, & si quis circa Caduci exactionem se gravatum senserit, ei liborum sit coram Judicio Ordinario Civili Gedanensi, prout hætenus fuit observatum, jure experiri, salvis ad officium Consulare, & porro ad Nos & Judicia nostra Regia, appellationibus. In cujus rei fidem præsentis manu Nostre subscriptas Sigillo Regni communiri jussimus. Datum Gedani, die XXX. Mensis Aprilis, Anno Domini M DC LX, Regnorum Nostrorum Polonia XII, Svecia verò XIII. Anno. Joannes Casimirus Rex. Locus Sigilli Majoris Regni ad pergamenum pensilis. Stephanus Hankievitz, Secretarius Regia Majestatis mppa. Nos itaq; Michael Rex intercessionem Consiliariorum Nostrorum & dilecti Magistratus Gedanensis humillima supplicationi benignè annuentes, easdem literas Privilegij præfati Regij in omnibus ac singulis ejus punctis & articulis auctoritate Nostre Regia approbandas & confirmandas esse censuimus, prout per præsentis in toto ac per omnia approbamus, confirmamus, ratificamus, innovamus, roboramus & ratificabimus. Declarantes easdem vim & robur debita firmitatis obtinere debere. In cujus rei fidem præsentis manu Nostre subscriptas Sigillo Regni communiri jussimus.

Datum

Datum Cracovia in Comitibus Generalibus felicis Coronationis Nostre die IX. Mensis Novembris Anno Domini M DC LXIX. Regni Nostri primo Anno. Michael Rex. Locus Sigilli pensilis majoris Regni. Hieronymus Pinocci, Regia Majestatis Secretarius mppa.

Quoniam verò præmemoratum Privilegium Casimirianum ad Privilegium Serenissimi Regis Vladislai IV. super temporaria administratione atque fruitione bonorum Caducorum Civitati datum sese refert, expedit illud cum altero Eiusdem Serenissimi Regis ratione temporis & personatum, quando Jus Caduci locum habere debeat, Declaratorio inferere, ut constet Utrumque Serenissimum Regem ob bonè merita Civitatis, & summas notabiles persolutas, ex causis Utilitatis publicæ promovendæ, non novum Jus constituisse, sed antiquum reduxisse, & quæ aliis etiam in Polonia Civitatibus ad sublevandas necessitates, e. gr. muros reficiendos &c. concessa fuerant fidelissimæ Civitati suæ Gedanensi ad usum totius Universitatis, pro ea quâ pollebant Regia Potestate, siquidem Reges Poloniae Jus Caducorum, quod in Prussia habebant, nunquam à se abdicarunt & ad Rempublicam transfulerunt, proindeque de eodem jure, quod etiam nullibi inter Regalia majora inalienabilia relatum est, liberè absque ullo Reipublicæ consensu disponere valuerunt, optimo jure confirmasse. Sic autem præfata Privilegia sonant:

3. Declaratio Serenissimi Regis Vladislai IV. quòd Externi sint capaces hæreditatum in Urbe Gedanensi tam ex testamento quàm ab intestato, & quòd hæreditates post defunctum relictæ non subjaceant Juri Caduci antè expirationem anni & diei.

Vladislaus IV. DEI Gratia REX Poloniae, Maghus Dux Lithuanie, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, nec non Svecorum, Gothorum, Vandalorumque Hæreditarius REX.

Significamus præsentibus Literis Nostri, quorum interest Universis & singulis. Quia humillimè apud Nos conquestus fuit Spectabilis Vincentius Fabricius, Syndicus Civitatis Nostre Gedanensis,

sis, nomine Magistratus ejusdem de eo, quod cum ab immemoriali tempore in hunc usque diem inviolabiliter Gedani observatum fuisset, quotiescunque vel civis vel extraneus, cujuscunque ille Nationis esset, Gedani moreretur, bona ejus ad Fiscum Nostrum Regium & ad dispositionem Nostram jure caduco non devolventur, nisi intra annum & diem certè constitisset, ea bona jure Successionis naturalis nemini deberi, atque ita quovis exteri succedendi in bona proximorum suorum cognatorum Gedani mortuorum sive ex testamento sive ab intestato indubitatum jus habuissent, dummodo intra tempus à Legibus definitum proximitatem suam legitimè & sufficienter probassent; Quod nihilominus reperti sint, qui sub prætecto donationis vel Privilegii à Nobis concessi bona exterorum Gedani defunctorum non expectatò legitimè temporis decursu cumq; heredes extarent, ad quos ea bona jure Successionis naturalis pertinerent, sine more & exemplo affectare, sibi vindicare, & tam veros & legitimos heredes, quàm ipsum Magistratum Gedanensem, jura Civitatis ipsius pro Officij sui debito tuentem, variis modis infestare, litibusq; ac Processibus molestia & præjudiciosus fatigare ausi fuerunt. Cum præterea à præcipuis quibusdam Consiliariis Nostris relatum Nobis esset, & à præfato Syndico humillimè deductum, supra dictum exterorum invicem intra ipsos succedendi jus & juris caduci restrictionem jam antè Incorporationem cum Regno Polonia, vigore Fœderis Hanseatici & Pactorum cum Regibus, Principibus, & Rebuspublicis Exteris reciprocorum, pro bono publico commerciorum & navigationum introductam, post Incorporationem à Serenissimis Polonia Regibus, imprimis à Sigismundo I. Anno millesimo quingentesimo vigesimo sexto, die S. Maria Magdalena, & à Rege Stephano Anno millesimo, quingentesimo octuagesimo quinto per Privilegia expressa confirmatam, rebus judicatis & Decretis Regiis roboratam, usu & praxi temporis immemorialia stabilitam, & à Nobis ipsis per Responsum Nostrum Regium Anno millesimo, sexcentesimo quadagesimo primo abunde & clementer declamantem fuisse. Cum denique iidem illi Consiliarij Nostrī demonstrassent, juris illius mutationem aut labefactionem non tantum Civibus & Incolis Gedanensibus omnem, quam nunc habent, in exteris locis hereditates capiendi facultatem plandè ablatam, eorundemq;

rundemque merces ac naues periculis Retorsionum & Repressaliarum ab iis, qui se à legitimis successioneibus arceri agrè passuri sunt, impetrandarum exposuram, sed & Commercii illius Civitatis omnimodam perniciem & ruinam allaturam, non sine ingenti damno & detrimento tam Proventuum ex Portorio Gedanensi Nostrorum Regionum, quàm plerorumq; Regni Nostrī incolarum; Atque idèd & propter præmissa omnia nomine præfati Magistratus, ut Declaratione Nostrâ Regiâ ipsis clementer subvenire dignaremur, humillimè Nobis supplicatum fuisset: Nos ad intercessionem Eorundem Consiliariorum Nostrorum, benignam habentes rationem tam Jurium & Privilegiorum Civitatis Nostræ Gedanensis, quàm immunitatis Commerciorum Regnicolarum Civiumq; Incolarum Gedanensium, omniaq; præjudicia, damna, & pericula tempestivè avertenda & declinanda, inhaerendo supra allegatis & deductis fundamentis, juribus & privilegiis, imprimis Responso Nostrò de Anno millesimo, sexcentesimo, quadagesimo primo, eam fuisse semper & esse mentem Nostram Regiam declaramus, ut quoties de bonis jure Caduco ad Fiscum Nostrum Regium devolvendis ageretur imposterum, id omninò per Fiscalem, Donatariosve Nostròs, exactè observari vellemus, ut non nisi post expirationem temporis à Legibus præfiniti ea vindicare jureq; contra nullò jure possessores & occupatores agere præsumant, utq; semper circa expirationem temporis circumscripti inquisito exacta & accurata instituantur & expediatur, diligenterq; indagetur, utrum eadem bona jure Successionis Naturalis alicui debeantur. Quodsi nulli neque ex testamento neque ab intestato extiterint, bona ea ad Fiscum modò, quò supra, devoluta esse apparuerit, tum demum Fiscali sive Donatariis Nostris actiones suas promoveri, de eiq; jure agere licitum erit. In casu autem existentium heredum, sive illi tempore mortis ejus, de cujus bonis ageretur, in Civitate fuerint, sive post mortem aliundè, dummodò intra tempus legitimum, adveniant, ab omni actione, prætensione, aut prosecutione caducaria abstinebunt. Quò autem ea Civitatis Nostræ Gedanensis in jure suo liquidissimo conservatio eò magis extm omnem dubitationem ponatur, utque præfatus Magistratus eò plenius & uberius beneficio benigna hujus declamationis Nostræ gaudere ac frui possit, volumus & decernimus, ut omnia & singula, quæcunq; quovis modo

hactenus in contrarium à quoquam affectata, tentata, impetrata, ob-
tenta & decisa fuerunt, in perpetuum pro irritis, cassatis, & annibi-
latis habeantur, neq; adversus praefatum Magistratum ullò unquam
tempore in praedictum ipsorum allegari, aut ipsis aliò quovis modò
obesse aut nocere possint aut debeant, prout ea Auctoritate Nostra Re-
gia, tanquàm irrita, cassamus & annihilamus. Omnibus praterè in
futurum praedictis & afflictationibus obviantes, eam quoq; mentem
& sententiam Nostram esse declaramus, ut nulla in contrarium impe-
tranda Mandata aut Citationes emanandas aut ponendas attendere
praefatus Magistratus obligatus sit, sed ea & eas pro nulliter impetra-
tis, emanatis, & positis habens, defensionì jurium suorum tuto invi-
gilet, & à quibuscumque quorumvis impetrationibus & molestationibus sub
tutela & protectione Nostra Regia immunis, liber, ac securus omni tem-
pore existat. In cuius rei fidem praesentes manu Nostra subscriptas
Sigillo Regni communiri iussimus. Datum Varavia die XXVI. Men-
sis Januarij Anno M DC XLVII. Regnorum Nostrorum Polonia XIX.
Specia vero XV. Anno

4. Privilegium Serenissimi Regis Vladislai IV. super Ad- ministratione Caducorum.

Vladislaus IV. DEI Gratia REX Poloniae, Magnus DUX
Lithuaniae &c. &c. &c.

Significamus praesentibus Literis Nostris, quorum interest Univer-
sis & singulis. Quia ad Clementem requisitionem Nostram Spe-
ciales & Famati Prae-Consules & Consules Civitatis Nostrae Gedanensis
Summam triginta millium florenorum Polonicorum in usus Nostros pro-
prios & maxime necessarios Nobis mutuo dederunt, in eorum laudabilem co-
ritiesq; probatam Nobis inserviendi promptitudinem declararunt: Nos tam
propensa devotionis clementem rationem habentes, praefatisq; Magistratus
Civitatis Nostrae Gedanensis indemnitati benignè consulentes, vigore ha-
rum Literarum & in Verbo Regio promittimus, quòd praefatum summam
triginta millium florenorum Polonicorum intra annum à data praesentium
computandum supra dicto Magistratui plenè & sufficienter
reddemus & persolvemus, reddendamq; & persolvendam curabimus.

Quodsi

Quodsi talis solutio intra praefinitum tempus à Nobis aliquò casu non
fiat, volumus ac pro Nobis & Successoribus Nostris concedimus, ut
supradictus Magistratus supra memoratam Summam ex bonis Caducis
in Civitate Nostra Gedanensi ad Fiscum & dispositionem Nostram Re-
giam iustus legitimusq; de causis, secundum ejusdem Civitatis jam &
nuperi Nostrae Rescripti normam, devolvendus, per media usitata & de-
bitè recepta redigat, & hoc pacto plenaria & reali solutione potitur.
Quam voluntatem & concessionem Nostram Regiam ita declaramus,
ut ante omnia Aulico Nostro Generoso Petro Minocci vel ejus Cessio-
nario de Summa triginta sex millium florenorum Polonicorum juxta
Privilegium & Mandatum Nostrum Regium ad praefatum Magistratu-
m desuper emanatum ex iisdem bonis Caducis plenè satisfiat. Post
quam satisfactionem demum praefatus Magistratus liberam vindicatio-
nem omnium Caducorum legitime incidentium, usq; dum Summa su-
pra memorata Nobis mutuo data totaliter persoluta fuerit, sine ullo
aut Nostro aut cujuscumque impedimento habiturus est. Quae vindica-
tio ut eò liberius & efficacius procedat, volumus ac decernimus, ut
tantisper, donec tam summa triginta sex millium florenorum pro pra-
fato Petro Minocci, quam triginta millium à Magistratu Gedanensi
nunc mutuo datorum, plenè & sufficienter persoluta fuerit, omnis Ad-
ministratio bonorum Caducorum in Civitate Nostra Gedanensi Magi-
stratui ejusdem Civitatis liberè & totaliter relinquatur, in eorum pri-
stinum bona Caduca in illa Civitate administrandi modum reducen-
dum esse censuimus. Et quoniam de praefati Magistratus integritate
& religiosissimo vinculo Nobis adstricta fide plenè certi sumus, ideò
eam administrationem ipsi absolute & sine circumscriptione ullà conce-
dimus & permittimus, eodem jure, quò illam Fiscales Nostrae hactenus
habuerunt. Quae administratio nihilominus non ulterius extendi
poterit, quam quatenus summa supra memorata persoluta nondum
fuerint. Intra quod tempus Fiscalem Nostrum Ejusdemq; substitutum
ab omni administratione Caducaria in Civitate Nostra Gedanensi ab-
stinere volumus, & quatenus tali administrationi nec interveniant,
nec sese ullà ratione immisceant, de certa plenaq; scientia Nostra ju-
bemus. Quam primum de summis supra memoratis totalis satisfactio
consecuta fuerit, tunc demum ad ulteriorem dispositionem Nostram &

C 2

Suc-

Sucessorum Nostrorum pertinebit, quid de administratione illa in futurum fieri velimus. Super quibus omnibus præsens Rescriptum Regium Nostrum præfato Magistratui Gedanensi benignè & de certa scientia concessimus & expediri iussimus, cui repugnare aut obflare nolumus quacumq; in posterum in contrarium impetranda Mandata vel Privilegia huic Rescripto Nostrò per clausulas generales vel speciales quovis modo derogantia, sed ea omnia & singula tanquam nulliter & illegitimè obtenta hisce cassamus & annihilamus, præfatumq; Magistratum Rescriptò hòc Nostrò Regiò plenariè frui, & à quibuscumque quorumvis impetitionibus & molestationibus per omnia liberum & immunitatem esse volumus & jubemus. Quod in notitiam omnium & singulorum, quorum interest, imprimis Fiscalis Nostrì in Civitate Gedanensi ejusq; Subjuncti, ad mandandum esse mandamus. In cuius rei fidem præsentis manu Nostra subscriptas Sigillo Regni communiri iussimus. Datum Varsoviae die II. Mensis Aprilis, Anno Domini M DC XLI. II. Regnorum Nostrorum Poloniae XIV. Sveciae verò XI. Anno.

III.

Ad pag. 248. seq. Sermo Excellentissimi & Reverendissimi Domini Andreae Olszowski, Episcopi Culmensis, pro-Cancellarii Poloniae, ad Gedanenses.

QUæ Sermonem hunc nomine Magistratus cæterorumque Ordinum & Universæ Communitatis Gedanensis ante præstitum Homagii juramentum insecuta, & ore Syndici tunc Civitatis, Nobilis Bartholomæi Francke, eadem die 9. Julii prolata sit Responsio, ipse tenor docebat

Serenissimi & Potentissimi Principes & Domini, DOMINI MICHAELIS DEI GRATIA REGIS Poloniae, Magni Ducis Lithuaniae, Ruffiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, Volhyniae, Podolie, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Seretiae, Czerniechoviae, Domini Nostrì Clementissimi.

Illu-

*Illustrissime, Reverendissime ac Excellentissime Domine
COMMISSARIE, Domine Gratosissime,*

ATtentis, ut par est, animis ea quæ nomine Sacrae Regiae Majestatis, Domini Nostrì Clementissimi, Illustrissima ac Reverendissima Excellentia Vestra Senatui Populoque hujus Civitatis, verbis Benignitatem & Gratiâ Regiam spirantibus, fusiùs gratiosissimè exponere est dignata, Senatus & reliqui Civitatis Ordines exceperunt. Atque uti luculenta Regiae clementiae argumenta perpexerunt, ita humillimarum suarum partium esse ducunt, submissâ & gratiosâ veneratione eadem amplecti & excelsâ. Imprimis autem Sacrae Regiae Majestati prosperam corporis valetudinem, perennem Sceptri felicitatem, secundos Consiliorum exulceratis hisce temporibus successus, & gloriosos eosq; perpetuos de hostibus triumphos devotissimè comprecantur. Cùm verò tam ex Literis Sacrae Regiae Majestatis benignissimis, quam ex propositione per Illustrissimam ac Reverendissimam Excellentiam Vestram in præsentì gratiosissimè facta Senatui Ordinibusq; constet, Sacram Regiam Majestatem Serenissimorum Suorum Antecessorum Poloniae Regum exemplò debitum fidelitatis Sacramentum secundùm receptam hæcenus consuetudinem per Illustrissimam ac Reverendissimam Excellentiam Vestram, cui hanc provinciam clementissimè dedit, ab hac Civitate exigere, vestiglis Majorum, qui ab ipsius Incorporatione incunabulis illibatum servarunt fidei & obsequii decus, insistentes nihil quicquam circa capescenda alacriùs Sacrae Regiae Majestatis jussa in se desiderari patientur, moti præsertim benignissimo Sacrae Regiae Majestatis erga hanc Civitatem affectu. Illuxerunt scilicet Benignitatis & Clementiae Regiae radii, cùm in Generalibus felicis Inaugurationis Comitibus Sacra Regia Majestas Civitatis hujus Jura, Privilegia, Immunitates, Consuetudines, Concessionem, Libertatesque tam in Ecclesiasticis quàm Politicis causis ac negotiis solenni Confirmationis Diplomate facta, recta, & inviolabilia esse jussit, cùm fortunarum Civitatis incrementa benignissimè se promoturam, & quæ vel inclementia fati, vel injuriâ hominum, hanc Civitatem

C 3

pre-

„ premunt & affligunt præjudicia & gravamina sublaturam esse cle-
 „ mentissimè declararet. Insinuavit omnium animis clementissima
 „ hæc Clementissimi Regis declaratio indubiam spem melioris for-
 „ tunæ & felicitatis, sed solidæ felicitati plura adhuc obstant, inter
 „ quæ non est postremum, quod cum vigore Pactorum, Pacis præ-
 „ fertim perpetuæ, Generalium item Terrarum Jurium, & specia-
 „ lium hujus Civitatis Privilegiorum, mercatoribus nostris immuni-
 „ tas à teloneis (antiquò illò unicè exceptò) competat, Cives ta-
 „ men nostri, qui in Regno & adjacentibus exterisque Provinciis
 „ & Regionibus commercia exercent, novo vectigalium & exactio-
 „ num onere præter meritum graventur. Auget hanc calamita-
 „ tem vicinum & quotidianum Civium nostrorum conspectui ex-
 „ positum, eoque gravius, malum, quod, licet fundamentalibus
 „ hujus Civitatis juribus, communibus item Privilegiis, sanctissime
 „ sit cautum, ne intra quintum ab Urbe lapidum cuiquam arcis
 „ aut oppidi condendi facultas, neque ulli in Arcibus, Oppidis,
 „ ac Castellis negotiationes, commercia, & opificia exercendi jus
 „ esset, iis planè non attentis, Schotlandiæ & vicini pagi, vulgò
 „ Stoltzenberg dicti, incolæ commerciorum, opificiorum, taberna-
 „ rumque, in quibus omnis generis merces publicè venum expo-
 „ nuntur, libertatem de facto sibi arrogent & exercent, eoque
 „ ipso cives Nostros maximò damno afficiant. Quod non potest
 „ non esse quàm luctuosissimum, cum nescio quæ hominum col-
 „ luvies civibus optimè de Republica & Patria meritis pacis tem-
 „ pore panem præripiat, si quæ autem ingruerent adversitates,
 „ quæ vitam, sanguinem, & facultates boni publici causâ impen-
 „ dere jubeant, sese periculis & oneribus, rerum & fortunarum
 „ suarum sedem tempestivè aliò transferendo, subducant. Plura
 „ sunt quæ hanc Civitatem affligunt, sed & consultò, ne patien-
 „ tiam Illustrissimæ ac Reverendissimæ Excellentie Vestræ fatige-
 „ mus, in aliud tempus rejicimus, unicum tantum strictim exposi-
 „ turi desiderium, quod communem Civitatis salutem maximè affi-
 „ cit. Cum exhaustæ Civitatis facultates exsolvendis pecuniarum
 „ summis, quas fide publicâ mutuo acceptas in bellum Svecium
 totius

totius Reipublicæ bono impendit, non sufficiant, gravi æris alieni
 & usurarum onere premitur Civitas. Cui sublevando non est
 præsentius remedium, quàm ut Serenissima Respublica expensas
 in belli illius necessitates à Civitate erogatas juxta Regiæ Assecu-
 rationis & Constitutionum nonnullarum Regni tenorem prope-
 diem refundat. Hæc hoc temporis in sinum Illustrissimæ ac Re-
 verendissimæ Excellentie Vestræ effundere Senatus & reliqui Or-
 dines voluerunt, perobservanter rogantes, dignetur Illustrissima
 ac Reverendissima Excellentia Vestra æquissimam Civitatis habere
 rationem, & gratiosissime promovere, ut quæ in detrimentum
 & jacturam Civitatis vergunt benignissimè tollat, quæ autem vin-
 dicando antiquæ dignitatis splendori serviunt asserat Summa Sa-
 cræ Regiæ Majestatis Clementia & Benignitas. Certè hæc co-
 gnata Coelitibus Virtus Majores nostros excusso Crucigerorum
 jugo ad inclytum Poloniæ Regnum, salvâ lege & juris sui liber-
 tate, accedere fecit atque indissolubili nexu Serenissimis Poloniæ
 Regibus adeò devinxit, ut, quæcunque tandem fuerit fortunæ
 facies, à fide & obsequio nullò damno, nullò periculo deterri-
 ti, nullâ vi adacti, nullâ spe, nullis præmiis, utut interdum solici-
 tati, unquam fuerint abducti. Nec degeneravit à Majorum pie-
 tate & fidei integritate æmula Posteritas, quin & ipsa in illo rerum
 & temporum articulo, quod extrema timebantur, fidem & constan-
 tiam suam Serenissimo Regi & Inclytæ Reipublicæ probavit. Ejus
 propositi tenaces confluerunt ad Sacræ Regiæ Majestatis nutum
 & voluntatem omnes Civitatis Ordines, atque uti eos spes fover
 certissima, Regiâ Pietate, Clementiâ, & Justitiâ Jura & Privilegia
 sua conservatum iri: ita fidem & obsequium suum Sacræ Regiæ
 Majestati, Domino suo Clementissimo, solenni jurisjurandi reli-
 gione ex consvera formula obstringere sunt parati.

IV.

Ad Epistol. 27. pag 405. circa fin. verb. Provincia Pruthena
 Deputatos tantum ad Sacram Regiam Majestatem cum
 singulari Instructione ablegavit, qui Comitata Regni,
 & veteris usum Reipublicæ peterent.

Quæ

Quæ Celsissimus Author Epistolæ huic annectere voluit, interq; hæc quæ habentur pag. 421. in fine: *Invitant Ducatus Lithuania & Prussia ad Confederationem, & in Civitates Prussia & Lithuania statuunt Legem, ut in spatio sex septimanarum iuramentum deponant, non expectatō Generali Congressu — id est contra jus, quod de nobis agatur sine nobis; & paulo post pag. 422. Contra jus est quod quicumq; Congressum hunc rumpere voluerit pro hoste Patriæ sit habendus, nec ejus protestatio sit valitum. Ergo jam libera vox est sublata, imò nec circumscriptio nuda sine Ducatibus Lithuania & Prussia — valet. Item pag. 426. Non est alius reparandarum exorbitantiarum modus præter Comitia. Reparari enim quod exorbitatum est nequit nisi per Leges, quæ statui non possunt nisi per Comitia, aliàs in nova Reipublica forma non valerent, quæ ipsa reparari aut potius ad oblivionem usq; tolli debet. Reparari enim in nova forma & eversò statu Reipublica, esset approbare ipsum eversum statum, quod est illicitum, tum quæ ex Declaratione Ducis Exercituum pag. 435. adducuntur, in verb. Quia pertinet ad securitatem publicam & privatam ut integra Reipublica consulat de satis suis, petimus ideo, ut hæc Comitia sine Prussia Provincia, quæ non postrema pars est Reipublica, non concludantur, & quæ denique in Epistola subsequente 28. pag. 453. ex Literis Pacificationis internæ allegantur: Quando jam avita Civium confidentia & domestica Concordia Orbem Polonum reviviscit, & angustia temporis nova Comitia Ordinibus Regni indicit concedit, mediante consensu omnium Ordinum præfens Magnum Consilium in Comitia transformavimus, formam Reipublica ad antiquum statum reducendo, ut quemadmodum Regni Comitia ita Palatinum Conventus, atrium libertatis, sentiendi libertatem, jus vetandi — omniumq; subfelliorum Ordines ad solitum usum & naturam reducimus; Hæc omnia manifestè evincunt, optimo jure egisse Terrarum Prussia Ordines, neque successu caruisse suscepta pro defensione jurium certamina, imprimis ut pupilla libertatis, De Nobis aut in Nos nihil sine Nobis, salva & illæsa maneret, & ne sublatis Comitibus ocellus & fundamentum libertatis subverteretur. Clariorem adductis foenerabunt lucem, proderuntq; ad ferendum de subsecutorum temporum eventibus iustum & innocens arbitrium, quæ ex Instrumentis publicis & authenticis deprompta sequuntur, 1. Ex*

1. Ex Instructione à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussia ad Sacram Regiam Majestatem Legatis suis Mariæburgi ex Conventu Generali d. 15. Sept. Anno Domini 1672. data.

Id potissimum curæ suæ commissum habebunt Illustrissimi, Excellentissimi, illustres, Magnifici & Generosi, Nobilis & Spectabilis Domini Legati Nostri, ut suscepto Varsoviæ quamprimum iunere illie die ultima mensis Decembris præsentem esse possint, ac impetratâ apud Sac. Reg. Majestatem, Dominum nostrum Clementissimum, privatum audienciâ, nomine nostro, hoc est, Statuum & Ordinum Terrarum Prussia Sacram Regiam Majestatem de constanti Nostra subjectione, fide, & obsequiis, venerationis cultu, curaque tuitionis jurium Majestatis Ejusdem, certam securamque reddant, ac gratias humillimas agant, quod Libertatum ac Jurium memor illa labefactari non permittat, sed antiquum domi consultandi morem factumque conservare Nobis clementissimè dignata sit, humillimè supplicantes, ut in futurum quoque pari Clementia & Benignitate Regia has Terras circumplectatur & foveat.

Ac quoniam præsentibus internis motibus, qui summo opere Rempublicam afficiunt & enervant, salutaris remedium, quàm quod antiquis moribus & legibus introductum est, à Comitibus nempe omnium Reipublicæ Ordinum universatibus, reperiri nequit, ejusque defectus intuitu, quæ forma ab ipsa accessione ad Regnum observata fuit, in præsentem Conventu ad materias à Sacra Regia Majestate nobis propositas deliberationes instituere nequivimus, humillimis obsecrationibus & studiis Sacram Regiam Majestatem Domini Legati Nostri rogabunt, ut Comitibus Ordinibus Regni indicare, ac negotia eadem summam Reipublicæ concernentia illic ad Universos Ejusdem Ordines referre clementissimè dignetur. In hac enim Symmetria Consiliorum Rempublicam tot seculis florentem ad præsentia derivatam tempora posteris quoque relinquere fas est. In hoc Sacrario consultationum publicarum & condendarum Legum sic constituto, ut securitati re-

„ Et rationis & liberi sensus metus armorum non obstrepat, Ipsius
 „ Sac. Reg. Majestatis, Domini Nostri Clementissimi, debita vene-
 „ ratio & cultus stabiliri, cives invicem civiliter agere & componi
 „ ac cuivis ut ad præscriptum Legum officium suum exequatur le-
 „ ges dari possunt; in Eodem quoque Rempublicam ad antiquam
 „ normam reduci sibi que restitui integrum erit, quin & Nos ex
 „ debito officiorum & subjectionis nostræ omnia pro tuitione ju-
 „ rium Majestatis Dignitatisque Supremæ Regiæ Majestatis Domini
 „ Nostri Clementissimi atque ex commodis Reipublicæ secundum
 „ Jurium Nostrorum prærogativam per Dominos Nuncios nostros
 „ agere & consultare non negligemus. Cum ergo id non tantum
 „ Nos, sed plurimi in Republica Cives, aveant & flagitent, nec
 „ temporis momenta & rationes obsint, quin maturè optimi operis
 „ institutum perficiatur, necessitatibusque Reipublicæ commodè
 „ subveniri possit, rem justam, in fundamento Legum positam,
 „ multorum voris exoptatam & effectu salutarem Sacram Regiam
 „ Majestatem minimè denegaturam esse confidimus

2. Ex Responso Sacræ Regiæ Majestatis Nuncio, Per Illustri
 & Admodum Reverendo Domino Alberto Dzialinski,
 Canonico Varmienfi Sacræ Regiæ Majestatis Secreta-
 rio, à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiæ Mariæ-
 burgi in Conventu Generali d. 15. Mensis Decembr.
 Anno Domini 1672. dato.

„ **M**axima submissione & humillimo animorum cultu Status &
 „ Ordine paternam Sac. Reg. Majestatem, Domini sui Cle-
 „ mentissimi curam & sollicitudinem applectuntur, Quæ hisce ar-
 „ duis quàm maxime temporibus & conturbato Fatorum inclemen-
 „ tiâ Reipublicæ statu Libertatum & Jurium Pruthenorum memor,
 „ collidi illa ex Regia Sua Prudentia & Benignitate clementissima
 „ haud quaquam permittens, antiquum & ab ipso ad Rempublicam
 „ accessu usitatum in his Terris consultandi modum illibatum iis-
 „ dem conservare ac Conventum præsentem indicare clementissime
 „ dignata est. Humillimis sane precibus & studiis Sacram Regiam
 „ Majestatem, Dominum suum Clementissimum Status & Ordines
 obse-

obsecrant, ut & porro supremum & unice sibi à Deo in Terras
 Prussiæ conceditum tenens Regimen Jura eadem Pruthenorum
 „ protegere, rueri, & manutenere Regiâ suâ Autoritate clemen-
 „ tissime dignetur. Et quod ad materiam à Sacra Regia Majestate
 „ in Conventu præsentis propositam attinet, Status & Ordines sum-
 „ mam esse agnoscunt necessitatem, ut perspicaci & solido consi-
 „ lio tot angustis pressæ Reipublicæ maturè & communibus suffra-
 „ giis succurratur. Cum autem id ritè & salubriter maxime in Co-
 „ mitiis Universorum Reipublicæ Ordinum fieri liceat, humillimè
 „ & per amorem Patriæ rogant, eoque nomine etiam peculiari suâ
 „ legatione obtestantur Sacram Regiam Majestatem Status & Ordi-
 „ nes, ut Comitibus Reipublicæ Generalia, quamprimum id fieri po-
 „ terit, indicare & solemniter secundum Leges Patrias & Consuetu-
 „ dines antiquas de negotiis summam Reipubl. concernentibus ad
 „ universos Ejusdem Ordines referre clementissimè dignetur. Non
 „ dubitant Status & Ordines Terrarum Prussiæ respectum Supre-
 „ mum Numen afflictam atrocissimis calamitatibus Reipublicæ for-
 „ tem, eademque sibi restitutâ, novitatibus remotis conciliatisq;
 „ invicem animorum motibus, faustum eorundem Comitiorum even-
 „ tum largitum esse &c. &c.

Punctum verò Instructionis Regiæ, ad quod prædictum Re-
 sponsum referendum est, his conceptum erat verbis:

Ex Instructione Sacræ Regiæ Majestatis, Venerabili Alberto
 Dzialinskj, Canonico Varmienfi, Secretario & Nuntio
 Regio ad Conventum Generalem Terrarum Prussiæ
 Mariæburg. pro d. 15. Decembr. 1672. indictum, data,

Ad eam Reipublicæ compagem, quæ cœlesti nutu & pru-
 „ dentia ac fortitudine Majorum coaluit, cum Terræ Prussiæ
 „ perineant, nec à communibus Consiliis eas segregari fas sit, Sa-
 „ cra Regia Majestas Dominus Noster Clementissimus congruum
 „ censuit, ut ad manutenendam Confœderationem, quam in Ca-
 „ stris ad Golembium & Lublinum totius Regni Nobilitas pro Ge-
 „ nerali expeditione congregata inivit, etiam Terræ Prussiæ invita-
 „ rentur, dum in Consilio illo Campestri præsentibus adesse non
 „ liceat.

„ licuerit. Quò igitur facilius ad eandem Confœderationem San-
 „ ctiori Sacræ Regiæ Majestatis juramentò firmatam accedant, in
 „ communeque labefcenti Reipublicæ consulant, juxta necessum
 „ Confœderationis Terris Prussiæ Generalem Conventum Mariæ-
 „ burgi indicere dignatur Sacra Regia Majestas. Qui Conventus
 „ Circulum sive Consilium Generale Varlavix pro die 4. Januarii
 „ indictum præcedet. Nuntios igitur ad illud Consilium cum plenâ
 „ potestate eligant ac mutant, qui de summis rebus cum omnibus
 „ Ordinibus deliberent & statuunt, & Rempublicam tot adversis
 „ exercitæ & atrocissimi hostis insultu laceratam in pristinum re-
 „ ponant statum.

Cæterum postquàm præfatus Circulus sive Consilium Generale
 Varlavix die 4. Januarii Anno 1673 indictum & vix inchoatum in so-
 lennia omnium Ordinum Comitiam mutatum, Ordines autem Terra-
 rum Prussiæ ad eadem Comitiam non solum non vocati, sed etiam
 in Comitialibus sancitis & conclusis insoliti & juribus Terrarum ha-
 rum è diametro contrarii Contributionum modi approbati essent,
 Status & Ordines in Conventu Generali *Mariæburgi die 2. Maji dicti*
Anni 1673. celebrato, mediantibus tum Responso Nuntio Regio ex
 eodem Conventu datò, tum specialibus Laudis Manifestationis &
 Securitatis, indemnitati Jurium Provinciæ præcavere omni studio al-
 laborarunt, testantibus annexis documentis.

3. Ex Responso Sacræ Regiæ Majestatis Nuncio, Generoso
 Domino Matthiæ Rudowickj, à Statibus & Ordinibus
 Terrarum Prussiæ, in Conventu Generali Mariæbur-
 gensi 2. Maji Anno 1673. dato.

„ Clementissimè Sacræ Regiæ Majestatis erga Terras Prussiæ
 „ gratiam humillimis Status & Ordines Terrarum Prussiæ vene-
 „ rantur obsequiorum, fidei, & subjectionis voluntatibus, & in-
 „ primis, quòd post innumera Regalis Benignitatis specimina, Con-
 „ ventum præsentem elementissimè indixerit, eoquæ Authoramento
 „ defectum Amoris fraterni concivium in Republica nupero in Con-
 „ ventu Varlavienfi erga Terras Prussiæ explicatum supplendi, tem-
 „ perandisque de se arbitriis locum reliquerit. Gravi sane necessi-
 „ tate

tate inducti Status & Ordines adversus novissima Legis publicæ
 Decreta, ipsis ad Comitiam non vocatis absentibusque, benè tamen
 semper de Republica mereri annis, constituta dolorem suum Lau-
 do publico in remedium Libertatis ex præsentem Conventu testati
 sunt, Reipublicæ quidem Ordinum in Palatinatus suos volentes
 sancienti auctoritatem labefactare minimè præsumpturi, sed liber-
 tati suæ consultum cupientes, ne Terræ hæ earumque Cives cu-
 juscunque Status & Conditionis immunitatibus suis gaudentes præ-
 ter assensum suum ad insolita, juribusque Patriis adversa, & ea,
 quæ abque se statui non debent, pertrahantur. Eam contesta-
 tionem in fundamento juris positam, & haud quaquam exemplo
 antenorum temporum destitutam, ut Sacra Regia Majestas æquâ
 voluntate ferre, & Autoritate Regiâ paternè fulcire, in ulteriori-
 busque occasionibus suffragio Regio comitari clementissimè digne-
 tur, rogant humillimè Status & Ordines.

Et paulò post:

Humillimè rogant, ut Sacra Regia Majestas clementissimè
 providere dignetur, ne prætextu Constitutionum novellarum de
 Contributionibus in Regno sancitis, utpote vocatis teloneo aqua-
 tico & terrestri, accisa generali, & solidaria collecta, aliisque
 contra Immunitatum suarum viridem & continuam observantiam,
 multarumque consequentiarum, quæ malè evenire possint, vi-
 tandarum gratiâ turbentur, molestiæ afficiantur nociva, & ad
 ultimum cum totius dispendio Reipublicæ deprimantur defectum
 occasuræque Libertatis extremum luctum.

4. Laudum Manifestationis.

Nos Status & Ordines Terrarum Prussiæ in Conventu Generali
 Mariæburgi congregati Universis & singulis quorum in-
 terest notum testaturumque facimus. Quamprimum Nobis innotuit
 Consilium Varlavienfe, Magnum appellatum, in Comitiam Regni
 quasi Generalia conversum fuisse, eaquæ subsequenter contra
 præscriptum jurium & immunitatis nostræ prærogativam in Re-
 gno communem, Nobis nec obdestinatis, nec vocatis, multò
 minus

„minùs præscentibus, consulentibus, & assentientibus, quin imò
 „absentibus (cùm tamen immediatè per solennem Legationem ad
 „Sacram Regiam Majestatem missam humillimè pro expeditione
 „Comitiis celebrandis supplicavissimus) conclusa & magno volu-
 „mine Legum novarum insignita esse, non potuimus, maximò ea
 „super re perculsi dolore, nisi publico assensu manifestare, quòd
 „Nos Cives in eadem Republica æqualitate juris, conditionis, di-
 „gnitatis & libertatis cum cæteris Regni Terris & Palatinatibus ac
 „universa Nobilitate Polona semper pares, neque minus unifor-
 „mitate Consiliorum ab ipsa accessione, etiam Legibus Regni te-
 „stantibus, & quavis antiqua & recenti memoria perennante, gau-
 „dentes prætermisisti & quasi à consensu, dispositione, & consilio
 „per injuriam publicam indebità præteritione segregati simus,
 „Quò minùs ergo Comititalia illa sancita & conclusa omnia quæ
 „publicè quàm privatim in Nos derivari, aut Terræ hæ Prussiæ
 „omnium trium Palatinatum Civitatumque majorum & minorum,
 „nec non privati cujuscunque Status in Conditionis in communi
 „& sigillatim, novis Legibus aggravari possint, præsentì Declara-
 „tione obviam euntes de læsa ex non condigno & absque merito
 „Immunitate Terrarum Prussiæ coram Inclita Republica & impri-
 „mis Sacra Regia Majestate, Domino Nostro Clementissimo, pro-
 „testamur, ac invicem pro conservanda Jurium Nostrorum indem-
 „nitate spondemus, Nos in proximis Comitibus Generalibus serìò
 „acturos, in eo solo non derogantes Consensui Palatinatum Re-
 „gni in iisdem Comitibus, qui illos solos utpote Eidem Consilio
 „Comitiali adhibitos & præsentes afficere potest, quanquam nec
 „id, quippe in una & indivisa Republica atque in negotio com-
 „muni, per Juris publici formam pro eodem terminò quasi resti-
 „tutam peregissem sine omnibus & Consensu Universali, ut verè Co-
 „mitia Generalia Regni dici potuissent, competierit. In quorum
 „fidem Sigillum Terrarum harum subapprimi fecimus. Actum &
 „datum in Conventu Generali Mariaburgi die 2. Mensis Maji
 „Anno 1673.

5. Pro-

5. Protestatio seorsiva trium Civitatum majorum
 nomine interposita.

*Actum coram Judicio Civili Bannito Regia Civitatis Maria-
 burgensis, die 12. Mensis Maji Anno 1673.*

COram Judicio & Actis præscentibus Civilibus Scabinalibus per-
 sonaliter comparentes Spectabiles Simon Schultz, nomine
 Nobilium Andreæ Baumgarten & Joannis Austin, Civitatis Tho-
 runensis Consulium, Raphael Nikielski nomine Nobilium Henrici
 Treschenberg Pro-Consulis, & Martini Leewald, Consulis Civi-
 tatis Elbingensis, Reinhold Wider nomine Nobilium Christiana
 Schröder. & Danielis Proiten, Consulium Civitatis Gedanensis ad
 Conventum Mariaburgi pro die 2. Mensis Maji indictum Internun-
 tiorum Secretari, inhærendo Laudo Manifestationis in publico
 hocce Terrarum Conventu à Statibus & Ordinibus Earundem con-
 tra Comititalia novissima sancita & conclusa omnia quæ publicè
 quàm privatim Terras hæc Prussiæ omnium trium Palatinatum
 Civitatumque Majorum & Minorum, nec non privati cujuscunque
 Status & Conditiones, in communi & sigillatim Jura, Privilegia,
 Immunitatesque afficientia facta, tam in genere contra supra
 dicta sancita omnia, quàm in specie & expressim contra Consti-
 tutionem de teloneo aquatico & terrestri, accisam generalem,
 tributum capitis, exactionem solidariam, constitutionem de de-
 positis tempore belli in Civitatibus, Donativum Kupiecke sive
 Civium & Mercatorum ex his Terris in Regno commercantium,
 Commissionem Beerwaldensem ratione gravaminis de non ad-
 mittenda Appellatione, Subsidio charitativo decimæ partis pro-
 ventuum ab Ecclesiasticis inferendo, ne ad Ministros dissidentium
 irahatur, & quæ porro alia in istis Constitutionibus sive publi-
 catis sive publicandis Terris hisce, Civitatibus tam Majoribus,
 quàm Minoribus, privatisque præjudiciosa continentur, iidem
 manifestant & protestantur de eo, quòd sicut prædictæ Consti-
 tutiones Civitatibus Prussiæ Earundemque Juribus, Libertatibus,
 Immunitatibus & Consuetudinibus præjudiciosissimæ sunt, ita Ea
 rundem

„rundem juribus, privilegiis ac immunitatibus nullatenus præjudicare, derogare, aut eadem convellere, nec executionem in Terris Prussæ, Civitatibus, aut quacunque persona cujuscunque Status & conditionis in communi & sigillatim jure merito obtinere valeant, possint, ac debeant, reservando Eisdem Terris ac Civitatibus & quibuscunque personis omnia & singula sua Jura, Privilegia, Libertates, Immunitates & Consuetudines publicè & privatim competentes per omnia integra, salva, illæsa, cum facultate hanc suam Manifestationem ac Protestationem meliorandi, augendi, minuendi & in forma pleniore sive ad præsentia sive ad quæcunque alia Acta authentica toties quoties visum fuerit offendi; Petentes hanc Manifestationem & Protestationem Actis præsentibus inseri, & inde sibi authenticè, quoties opus fuerit, extradi. Quod obtinuerunt Jure mediante,

6. Laudum Securitatis.

„**N**Os Status & Ordines Terrarum Prussæ in Conventu Generali Mariæburgi congregati Universis & singulis quorum interest notum testatumque facimus, Quod cum sancta novellarum Constitutionum Regni Anni præteriti Terras has Earumque indigenas omnes & Cives obligare minime valeant, eoque peculiari nomine Manifestatio publica in Conventu præsentis jam intercescit, neque pro contestando Nostro erga Rempublicam affectu in subsidio sanciendo officio Nostro defuimus: Ideo ne quid novitatis alicujus prætextu earundem Constitutionum in præjudicium Jurium & immunitatum morisque & usus continui attentare quis præsumat, novasque per loca inusitata neque similibus & extraordinariis viis exactiones, extorsiones, & quocunque nomine vocitatas Gabellas instituere, constituendum esse duximus, prout ad præsens seriò & immutabiliter constituimus, ut quisque Illustrissimorum & Excellentissimorum Dominorum Palatinorum pro Munere & Officio, Illustris & Magnus Capitaneus ex Obligatione, Generosus & Nobilis pro Libertatis commodo, Civitates pro Securitatis internæ conservatione, quisque

in

in ditionibus & bonis suis pro re boni publici Provinciæ advigilent, tueantur, & ubi opus fuerit, impendant, ne qui tale in commune præjudicium & juris harum Terrarum patrii irrepat, instituat, & inducatur, quod exercere & Pruthenos affligere, daciis, teloneis, accisis & quoquò modò vocitandis hic inobservatis ac indebitis onerare possit, quin imò omnem operam, conatum, & si aliter fieri nequeat, impedimentum & resistantiam opponant, sive sigillatim sive conjunctim, ne quid detrimenti publico juri & usui & privatorum exoriat præjudicii. Undè, quod Deus avertat, si cujus inadvertentià aut industriæ neglectu oriat quid incommodi propter non impedita aut præstitam resistantiam, Provinciæ respondere tenebitur. Interim vicinior aut viciniore ad Officium Patriæ præstandum, juriqùe defendendo concurrent. Vicissim Nos Status & Ordines cuique pro re Provinciæ agenti vel sese casui opponenti & pro debito integritatem & securitatem defendenti evictionem omnimodam ràm suprà factorum, quàm etiam Capitationis & in vim ejusdem à Civitate Gedanensi An. 1662, & subsequenter laudatarum accisarum nomine publicè & privatim, sigillatim & in solidum firmiter cavemus & promittimus; Obligantes Nos in universum in omni termino & foro communi sumptu & oppositionibus integritatem vindicatuos & asserturos. In præmissorum fidem Sigillum Terrarum Prussæ hisce subapprimimus. Actum & datum Mariæburgi in Conventu Generali die 2 Mensis Maji, Anno 1673.

V.

Ad pag. 414. Literæ Responsoriæ Statuum & Ordinum Terrarum Prussæ ad Literas Archi-Episcopi Gnesnensis, die 21. Decembris 1672. Lovicii ad Conventum Generalem Mariæburgensem expeditas.

Celsissime atque Reverendissime Princeps,

Domine, Frater Observandissime.

Vel imò plus quàm evidenter constare potest maximis vicissitudinibus prob dolor! agitari Rempublicam, cum in primis cardinalibus

E

bus

bus commota à summis ad singula grassantem morbum impotens aver-
tendi suscipiat membra, fatigq; haud faventibus connivere cogatur.
Conditio hac est connata imperio, quibus crescendi & decrescendi,
quasi vita & mortis, venit necessitas, felix vel adversa. Non absq;
perturbatione Status & Ordines harum Terrarum mala publica in-
veniuntur & indolent tanta collisioni, quibus illud unicum est & singulare
studium, ut primâ aliquando recuperatâ formâ & constitutio illius vi-
gere & fortuna possit. Grande est quod Reverendissimam Celsitudinem
Vestram affligere videtur, Ejusq; eminentem lacerasse gradum, ipsô
tamen spiritu animoq; inconcussô minora sunt omnia illa, quorum com-
munis error natura est, & brevi deservescens incensa Civilitatis morus.
Utinam hac non evenissent unquam, haud intra talem turbinem ver-
saremur. Jussu Reverendissimæ Celsitudinis Vestre condolentia undiq;
debetur, & si dicere competit, suffragium ibi unde suffragia prove-
niebant. Tempora adversa in suas facies deformârunt Legum abu-
sum, quem magna DEI manus reponat in florem antiquum, & secu-
ritati communi restituant locum. Libenter cupimus Reverendissimam
Celsitudinem Vestra Nosra deferre officia, Ejusq; amplissima Primatialis
Autoritati resumenda addere studia hujus Provincia, si bonis avibus,
prout ex hoc Conventu expedita est, solennis ac Sacram Regiam Ma-
jestatem implorandorum consiliorum gratia redierit Legatio. Inde
enim juris & æqui aperietur janua, & omnes intra debitam constituta
orbitam pro re communi loquentur Leges. Non desperamus tamen
de Regia æquanimittate & sagaci prudentia, qua Magnis semper ad-
hibere solet solis, quia Salutem publicam intra ceteras curas Regias
ponet. Inde omni Dignitati certissimum alleviamentum & defensio esse
debet certissima. Retinemus memoriam & reficamus Reverendissimam
Celsitudinis Vestra gratiarum in Provinciam Nostram exhibitarum, ma-
nebit semper promptitudo studiorum nostrorum, & Nos manemus

Reverendissime Celsitudinis Vestre

Dat. Mariæburgi in Conventu Generali
die 2. Maji Anno 1673.

ad studia & officia quævis
paratissimi

Status & Ordines Terrarum Prussiæ.

VI.

Ad Tom. I. Part. II. pag. 1152. Disquisitio in quædam Jura
Terrarum Prussiæ ad Decisionem Comitii Varlaviensi-
bus in 26. Januar. incidentibus per Nobilem Regni por-
recta Anno 1651. Item pag. 1157. Vox Libera de
Comitiolis, Indigenatu & Thesaurariatu Prussiæ 1651.

Quid de priori Scripto absque ulla necessitate, æquè ut poste-
rius, Epistolis hisce inserto sentiendum sit, quilibet extra par-
tium studia positus Statusque & Jurium Provinciæ Prussiæ
satis gnarus facili negotio judicabit. Interim sufficiet Literas ad
Autorem à N. d. T. Nobili Prutheno statim post divulgationem ex-
peditas inferere.

Mi Domine N.

EX Disquisitione Tua manifestè apparet, Te facere mali coci more
multa simul jura miscentis in una olla. Agnoscat quivis vel ci-
vilitate saltem bonus, te non Patriæ amore, sed privatis duci affecti-
bus. Longè abster rem se habere jam pridem evictum est. Non opor-
et omnibus quæ à Te dicuntur fidem adhibere, sed acriter ea exa-
minare & discutere. Nam per DEUM quis innocens esse poteris si
accusasse sufficiet? Classicum contra Nos canis, Principem & Rempu-
blicam Nobis tanquam seditiosis obviam ire jubes. Ast clamant Acta
publica, evincunt Historiarum & Privilegiorum Documenta, inpri-
mis autem illud Divi Casimiri Regis Polonia, Sponsioq; reciproca Bo-
russorum, quam Tu non sufficienter allegasti, sed tanquam vir rixæ,
vir discordiæ, vir pestifer, concitans seditionem in universa Borussia,
illam pravaricari & invertere omnino studeas, Nos ad Generalem belli
expeditionem cum Regnicolis non teneri, Jurag; Indigenatus tam
notoria ipsiq; Regum testimoniis asserta sunt, ut qui negare ea vel-
let, manifesta tecum oblatrare velle dicendus sit veritati. Idem de The-
saurariatus, & ipsius, quam frustra oppugnare intendis, Autonomia
juribus dicendum est, ut adeo nullum narrata Tua mereantur respon-
sum, sed contemptum. Cui te retinens votum addo, ut qui sa-
pere

pere pra aliis & docere alios gestis, insipere tandem dedicias, neq; te ipsum decipiendo aliis frustra imponere imposterum audeas, &c. &c.

Quod verò ad posterius scriptum attinet, non opus fuit in illo refutando desudare, cum ejus calumniosa iniquitas per publicè in Conventu Post-Comit. Mariaburgi Anno 1653. d. 23. Maij celebrato decretam combustionem manu Carnificis faciendam satis demonstrata & punita sit.

VII.

Ad pag. 1185. verb. Imò hoc Telonium contra Jura Cardinalia Prusiae amplius practicari nequit. &c.

PROVINCIAM Prusiae Ejusque Incolas nullis terrestribus aut aquaticis teloneis in Regno & incorporatis Provinciis subjici posse Cardinalia Terrarum Prusiae Jura tam clarè docent & asserunt, ut clarius quidquam dici & affirmari nequeat. Etenim præter Privilegium Culmense Anno 1251. ab Everhasdo de Seyne renovatum & inter Jura Municipalia Terrarum Prussia primò loco relatum (cujus Autographum exemplar latino sermone scriptum in Archivo Thorunensi extitisse ex oculari inspectione testatur Christoph. Hartknoch in Animadversionib. ad Petri de Dusburg. Chronicon Prussia, part. 3. cap. 58. b. & in selectis Dissertationib. Historic. de variis rebus Prussicis Dissertat. 17. §. 4. & hodiè adhuc reperiri affirmat Jacob. Henric. Zerneke in Histor. Thorunensi ad Ann. 1233. pag. 10. seq.) Artic. 42. ibi: Absolvimus etiam totam Terram prædictam ab omni penitus teloneis exactione. Item Privilegium Pacis & Concordiae per Vladislaum III. Poloniae Regem cum Paulo de Rusdorff Magistro Prusiae in Brzescie Cujaviae Anno 1436. factae inter Privilegia Statuum Ducatus Prussiae Braunsbergae Anno 1616. typis impressa fol. 10. Nec nos REX, Dux Magnus Lithuaniae, Duces Masovia & Stolpensis imponemus aliquod novum teloneum in gravamen & præjudicium Subditorum Ordinis prædicti, & si quod novum est impostum in Terris nostris & Ducatibus prædictis à tempore Concordiae circa lacum Melno factae, omnino deponatur, teloneis & depositis antiquis semper salvis; & fol. 11. §. Item liber sit transitus & via omnibus mercatoribus ac incolis.

incolis Terrarum & Dominiorum Ordinis &c. &c. tum & Privilegium Incorporationis Terrarum Prusiae à D. Casimiro Earum Incolis, cum excussò Cruciferorum jugo in sua essent potestate & spontaneam deditionem fecissent, Cracovia fer. 4. Cinerum Anno 1454. concessum, & juribus Municipalibus insertum, vers. Item alia omnia telonea in aquis & terra. &c. &c. Et vers. Item Mercatoribus Terrarum prædictarum Prussia in Regnum, Ducatus, & Dominia nostra venientibus hanc libertatem & prerogativam volumus conservari, ut quoties illos in quacumq; loca, civitates & oppida Regni & Dominiorum nostrorum venire cum mercibus eorum, cujuscumq; speciei vel materiei existant, contigerit, licitum erit eis hujusmodi merces in loca, teludines, & cameras & cella, quarum illis libera præstari debet arrendatio, deponere & pro suo arbitrio exponere in venalicatem, Stratasq; omnes versus Hungariam, Russiam, Moraviam, Silesiam, Austriam, Saxoniam, Wallachiam liberas habeant (vid. Janusehov. pag. 903. in f.) depositis tamen, teloneis, & stratis antiquis Civitatum Regni & Dominiorum nostrorum semper salvis; Nec non Pacem perpetuam inter Sigismundum I. Regem & Regnum Poloniae & Albertum Ducem & Magistrum Prussiae Cracovia Anno 1525. confectam inter dicta Privilegia Statuum Ducat. Prussia fol. 35. vers. Item quòd deinceps omnes Incole Terrarum Prussiae utring, reciproca vicissitudine in terra & mari sine impedimento negotiationes exercere debent. Et paulò post: Item nulla telonea in Terris Prussia contra antiquam consuetudinem & Privilegia ab ulla partium institui debent. — atque præter Renovationem Ejusdem Pacis perpetuae inter D. Sigismundum Ejusq; Filium Sigismundum Augustum & Albertum Ducem Prussiae Vilna d. 21. Junij Anno 1529. factam; inter allegata Privilegia fol. 41. b. §. Item liber sit transitus & via, &c. & fol. 43. pr. §. Item Dacia &c. ibi: Nec Nos in Magno Ducatu nostro imponemus aliquod novum teloneum in præjudicium & gravamen subditorum Ducatus Prussiae &c. Præter, inquam, adducta Jura & quæ temporibus subsecutis pro defensione eorundem dicta, scripta, & publicè allegata typisque expressa fuere, sufficiet sequentia pauca ex quamplurimis quæ suppetunt documentis proferre in medium.

1. Mandatum Divi Sigismundi Augusti Regis ad universos in Regno teloneatores, ut mercatores & cives Gedanenses eodem jure quò cæteri Terrarum Prussiae subditi, qui nullis, nisi cum extra Regni fines merces suas provehant, vectigalium præstationibus tenentur gaudeant, datum *Kaisini die 14. Julii Anno 1567.*
2. Rescriptum Ejusdem Regis ad omnes per Regnum teloneorum Praefectos & Exactores prioris Mandati confirmatorium, datum *Varavia die 20. Novembr. Ao. 1570.*
3. Edictum Universale Ejusdem Serenissimi Regis ad Palatinos, Castellanos, Capitaneos, Tenutarios, Magistratus Civitatum, Exactores & Teloneatores per Regnum constitutos universos & nonnullos in specie nominatos, ne telonea sub quocunque prætextu à Mercatoribus Gedanensibus exigant, datum *Varavia die 7. Februarii Anno 1572.* in quo mentio fit Decreti ab Eodem Serenissimo Rege contra teloneatores pro Civibus Gedanensibus lato.
4. Privilegium Regis Stephani de conservanda Incolarum Prussiae & in specie Civium Gedanensium à teloneis in Regno solvendis libertate, Regis Sigismundi Augusti, de *Anno 1570.* confirmatorium, datum *Varavia in Conventu Regni Generali 1. Febr. Anno 1581.*
5. Rescriptum Divi Sigismundi III, quò antè memorata Regis Sigismundi Augusti de *Anno 1570.* & Regis Stephani de *Anno 1581.* Privilegia confirmantur, datum *Cracovia d. 78. Martii 1588.*
6. Rescriptum Divi Sigismundi III. Declaratorium, quòd exactioni ad Fordanum ab Ordinibus Regni in Comitibus instituta Ordines Prussia non subsint, sequentis tenoris:

Sigism.

*Sigismundus III. DEI Gratia REX Polonia, Magnus
DUX Lithuania &c. &c. &c.*

UNIVERSIS & singulis quorum interest, præsertim verò Generalibus Alberto & Stanislae Miroczynskum. Exactionis ad Fordanum proximè præterito Generali Regni Conventu Varaviensi sancitæ Exactoribus, Arendatoribus, & eorum vices gerentibus Fidelibus Nobis Dilectis Gratiâ Nostram Regiam. Fideles Nobis Dilecti. In sciscenda Contributione publica, quæ in Conventu Superiori Varaviensi ab omnibus Ordinibus est decreta, diversa fuit Statuum & Ordinum Terrarum Prussiae à Regni Statibus ratio. In Prussia siquidem ante indictum à Nobis Conventum cum militibus ob non soluta stipendia tumultuantur, Nobis postulantes Status illarum Terrarum tributum agrarium, accisamque & alia pleraque sciverant. Nunc etiam Comitibus peractis ut Regni Ordinibus in subsidio communi Reipubl. præstando se exequarent, novum & agratiarum & accisæ tributum more ac instituto recepto harum Terrarum voluntate Nostrâ sanciverunt, ad ea verò quæ in Comitibus de contributionibus sunt decreta non consenserunt. Cum autem nihilominus tributum à frumentis & aliis mercibus ad Fordanum prætextu contributionis in Polonia sancitæ à plebisque eorum, maximè verò Civitatibus ultra Fordanum sitis, exigeretur, graviter ea de re Status Universi, qui ad Conventum Mæburgensem convenerant, conquesti apud Nos fuerunt, Supplicaruntque Nobis, ut cum nulli vel Provinciæ, vel Palatinatui, vel territorio, in vitiis ejus incolis onus aliquod imponi possit non patere. Nos etiam Terras Prussiae ejusque incolas tributo, in quod nunquam consenserunt, gravari. Quæ illorum postulatio cum æquisima Nobis esset visa, summamque & caput quodammodò libertatis communis attingere videretur, pro nostro perpetuo in conservandis libertatibus subditorum Nobis populorum studio Declaramus, Terras Prussiae, quæ in modum & rationem contribuendi in Comitibus laudata nunquam consenserunt, verum peculiarem contribuendi rationem more & instituto recepto sanciverunt, non posse neque debere exactioni ad

„ ad Fordanum institutæ subesse, aut Eorum incolas tam Ordinis
 „ Equestris quam Civitatum majorum & minorum ad eam penden-
 „ dam teneri, adigi, & compelli. Quare omnibus quorum inter-
 „ est, maximè tamen Exactoribus telonei sive contributionis com-
 „ memoratæ mandamus, ne quemadmodum alios omnes cujuscunq;
 „ Status & conditionis Terrarum Earundem incolas, ita Civitates
 „ majores & minores tam supra quam infra Fordanum fitas ad exa-
 „ ctionem eam à frumentis & aliis quibuscunque rebus & mercibus
 „ quæ in eorum foris emuntur & venduntur, sive secundò sive ad-
 „ versò flumine vehantur, adigant, molestiamque illis aliquam seu
 „ injuriam exhibeant; Alioquin, cum nunquam illi in exactiorem
 „ eam consenserunt, contra omnes juris rationes id fieret, omninoque
 „ poenis de injustè extortis teloneis quicumque facere id ausi fuerint
 „ subjacerent. Secus igitur pro Gratia Nostra Officiorumque suo-
 „ rum debito Fidelitates Vestre ne fecerint. Dat. Mariæburgi
 „ die 7. Mensis Junii Anno Domini 1598. Regnorum Nostrorum Po-
 „ loniæ 11. & Sveciæ 5.

SIGISMUNDUS REX.

7. Attestatio Illustrissimi Thesaurarii Regni Joannis Firley de Immunitate Civitatum Prussiæ à teloneo aquatico ex Prussia ad Fordanum translato, data *Varavia die 18. Martii Anno 1601.*
8. Mandatum Divi Sigismundi III. ad Generosum Albertum Mirczynski Exactiōis Fordanicæ Administratorem, ut à suo extorquendi à Civitatum Prussiæ Civibus ac incolis exactiōem ac teloneum instituto desistat sub poenis contra iniquè exigentes telonea Legibus sancitis juxta Legum præscriptum ab ipso exigendis, datum *Varavia Mens. Maj. 1601.*
9. Mandatum Ejusdem Regis ad Generosum Matthiam Smogolecki Capitaneum Bidgostiensē, ut opportunis reme-

reme-

remedijs & modis provideat, ne Exactores Fordanen-
 ses imposterum aliquam molestiam in exigenda Con-
 tributione Civitatibus Prussiæ in specie Civibus Ge-
 danensibus exhibeant, datum *Vilna die 6. Septembris,*
Anno 1601.

10. Universales Serenissimi Regis Vladislai IV. datæ *in Castris ad Quidzinum die 16. Septembr. Anno 1635.* Libertatem quæ Gedanensibus per totum Regnum circa liberam navigationem & commercia competit firmantes.
11. Ex Responso Sacræ Regiæ Majestatis Nuntio Admodum Reverendo Domino Michaeli Dzialinski Canonico Varmienſi in Conventu Generali Terrarum Prussiæ prorogato, à Statibus & Ordinibus Culmæ dato die 12. Febr. Anno 1621.

AB Exactiōe Fordanica hæ Terræ Prussiæ ex antiquo veteris prærogativæ jure, cum & juxta Privilegia sua, itemque secundum Cautionem & Declarationes Sacræ Regiæ Majestatis, nec non Dominorum Commissariorum Regni Autoritate Comitum Affe-
 „ cti es immunes sunt, eaque immunitate frui per Dominos Regni Thesaurarios prædecessores non fuerunt impediti, neque per modernum, qui nunc demum navigationem incolis Prussiæ liberam sub prætextu nautarum sive remigum & frumenti discrimine præpediturum se per literas coram Statibus & Ordinibus productas noviter significavit. Proinde Status & Ordines humiliter rogant, digneur Sacra Regia Majestas clementissimè providere, ut in detrimentum ac præjudicium prædictorum Jurium & Privilegiorum navigatio libera incolis Prussiæ & signanter Civitatibus tam Majoribus quam Minoribus sub prætextu hoc vigore Cautionis & Assècurationis præmemoratæ non impediatur.

12. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuncio & Secretario Generoso Domino Samueli Targowski in Conventu Generali Terrarum Prussiae Thorunji dato, die 11. Maji 1621.

Præterea supplicant Sacrae Regiae Majestati Vestrae Status & Ordines, quandoquidem hæ Terræ Prussiae in vim perpetuae liberalitatis & prærogativæ à Divo Casimiro Rege cæterisque Successoribus Regibus Poloniae, itemque à Sacra Regia Majestate Vestra Domino suo clementissimo secundum Ejusdem Cautiones & Declarationes quamplurimas Libertatem ab omnibus exactionibus in terris & aquis per merita sua erga Serenissimos Reges & Regnum Poloniae præstita in pactis unionis harum Terrarum cum Regno initæ obtinuerunt, & hæcenus in perpetuo usu & consuetudine hujus libertatis aquaticæ fuerunt, navigationeque liberâ, nullâ differentiâ frumentorum naturarumque, usæ sunt, dignetur Sacra Regia Majestas elementissimè providere, ne in detrimentum ac præjudicium prædictarum libertatum Prussiae navigatio libera incolis Prussiae, & signanter Civitatibus tam Majoribus quàm Minoribus sub quocunque prætextu per Exactores Fordanicos impediarur, & ut Certificationes Magistratum civilium, quibus testantur Cives mercium suarum dominium coram suo officio in vim veritatis loco juramenti corporalis recognovisse, nautasque & navigia ad eosdem pertinere, ab Exactore Fordanico recipiantur.

13. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuntio Generoso Andreae Garczynski Notario Terrestris Palatinatus Pomeraniae à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiae in Conventu Generali Mariæb. dato die 26. April. Anno 1650.

Cœpit haud ita pridem certum quoddam idque sub obtentu Regiorum Sacrae Regiae Majestatis Universalium cum in aliis Cameris Regni teloneariis, tum verò præcipuè Dyboviensi de frumentis è Majori Polonia aliisque locis in Terras hæc devehit solitis exigi teloneum, quod cum non nisi cum summo harum Terra-

rum

rum onere in iumque ac Immunitatum Earundem conjunctum esse possit dispendio, breviq; intolerandam Terris hisce accelerare possit annonæ caritatem: humillimè Sacram Regiam Majestatem rogant Status & Ordines, eas ad Exactores Regiorum teloneorum benignissimè destinare dignetur Literas, quò ab hoc haud ita pridem jam inchoato exactionum supersedeant genere, nihilve quod ad aggravationem Equestris pariter ac Civilis conditionis hominum Juriumque harum Terrarum vergere possit imminutionem tentare ea in re præsumant.

14. Ex Instructione Statuum & Ordinum Terrarum Prussiae ad Comititia Regni d. 26. Jan. Anno 1652. Varsoviae celebr. Magnificis ac Generosis Terrarum Nuntiis ex Conventu Generali Mariæb. d. 5. Januar. Anno eodem data.

Non sine gravi universorum—Proinde Domini Nuntii omnem impendent operam ut illud onus (exactionis ab inductis & evectis mercibus) publicâ Lege abrogetur, Terræque hæc circa antiqua Privilegia, quorum vigore non nisi ad annuum teloneum finitimum exsolvendum stringuntur, conserventur.

Idem insertum *Instructioni Stat. & Ordin. ad Regni Comititia d. 11. Febr. m. 1654. Varsoviae celebr. deputatis Dominis Nuntiis Terrarum ex Conventu Graudentinensi die 14. Januar. Anno 1654. data 5. Compertum quoque est ab iis mercibus. &c. &c.*

15. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuntio Per-Illustri & Admodum Reverendo Domino Adelberto Krzywowski Præposito Culmensi Sacrae Regiae Majestatis Secretario à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiae in Conventu Post-Comitiali Generali Mariæb. d. 23. Maji Anno 1653. dato.

Multis equidem Terræ hæc Earundemque Incolæ ab Exactibus teloneorum hæcenus aggravati fuerunt præjudiciis, sed hoc

hoc quoque non postremum recenter adhuc iis evenit gravamen, quod ab illis mercibus quæ persolutæ semel ab inductis in finibus Regni teloneo ad Terras hasce introductæ ibidemque ex parte distractæ sunt, non aliter ac si Terræ hæ extra Regnum sitæ essent, denuò telonium tanquam ab evectis persolvendum fuerit. Quà quidem ratione non modò rerum pretia in immensum excreseunt, & libera commerciorum facultas contra Jura & Privilegia Terrarum Prussiæ impeditur, verum etiam eam id præ se ferre videtur speciem, ac si in onerosis tantum Terræ hæ Regni Corpori adnexæ, in aliis verò commodum aliquod inferentibus negotiis separatæ à Corpore Regni videantur. Cum verò nulla alia præterquam finitima à Mercatoribus Terrarum Prussiæ vigore Earundem Privilegiorum exigi possint telonia: idcirco Sacram Regiam Majestatem humillimè obsecrant Status & Ordines, ut Exactoribus teloniorum ejusmodi illicitam exactionem à mercibus in Prussiam euntibus ac inde vicissim redeuntibus seriò prohibere dignetur.

16. Laudum contra præjudiciosas Constitutiones.

Nos Status & Ordines Terrarum Prussiæ in moderno Conventu Generali congregati notum testatumque facimus quorum interest universis & singulis: Quod cum in proximè præteritorum Brevis in Lithuania celebratorum Comitiorum Constitutionibus nonnulla, præsertim verò præjudiciosa Constitutio de teloneis sub specioso titulo: O bespieczenstwie drog Kupieckich &c. tum & hujusmodi expressa verba, quæ Conventus Relationis & Coæquationem in Terras hasce inducere possent, inveniantur, quæ Juribus harum Terrarum è diametro sunt adversa, Nos iidem Juribus nihil prorsus derogare, sed firmissimè per omnia in hætere cupientes Manifestandum esse duximus, prouti presentibus Manifestamus, nihil eorum quæ taliter contra mentem & intensionem nostram præmemoratis Regni Constitutionibus inserta sunt, vel quomocunque damnosam Juribus harum Terrarum interpretationem patiuntur, iisdem Juribus ullatenus præ-

præjudicare posse vel debere. In cujus rei fidem Sigillum harum Terrarum præsenibus est subappressum. Datum in Conventu Generali Mariæb. die 23. Maji Anno 1653.

17. Ex Responso Sacræ Regiæ Majestatis Nuntio Generoso Gerhardo Proenen Capiteo Sobovicensi ex Conventu Generali Terrarum Prussiæ Mariæburgi d. 1. Sept. Anno 1661. dato.

Quantum attinet Telonei in aquis & terra per publicam Constitutionem introductionem, utique nihil magis Status & Ordines in vos haberent, quàm ut Sacræ Regiæ Majestatis benignissimæ hoc in casu morem gerere potuissent voluntati. Ceterum cum præfati telonei exactio ita sit comparata, ut non solum per eandem Jura, Privilegia, & Inventiones à Divis Prædictæ Sacræ Regiæ Majestatis Terris hisce benignissimè declarata & ab ipsa Sacra Regia Majestate Sua mediante juramento clementissime confirmata penitus convellantur, verum etiam commerciorum omnia quocunque illa veniant nomine ex Terris hisce in totum præscribantur, adeò quidem, ut sic stantibus rebus nemini impediendum domicilium hic figere suum animus erit: Proinde Sacra Regiam Majestatem Status & Ordines supplices venerantur & regunt, dignetur Terrarum harum pro innata clementia sua benignissimam habere rationem, atque eò consideratò, quod dicta telonei introductio non nisi cum extrema harum Terrarum Jurium ac Privilegiorum, nec non Earundem incolarum conjuncta damno & exitio, eas clementissimè mire rationes, quod Terræ hæ ab intolerabili & præjudicioso hoc telonei onere liberæ & immunes reddantur.

Idem insertum Responso Sacræ Regiæ Majestatis Nuntio Generoso Pauli Orzechovyski Julico Sacra Regia Majestatis ex Conventu Generali Terrarum Prussiæ Mariæburgi d. 6. Febr. An. 1662. dat. in verb. Cum verò præter ea quæ Terras has vix non opprimunt mala haud postremum sit teloneorum in aquis & terra per publicam Constitutionem introductio. &c. &c.

18. Ex Instructione Statuum & Ordinum Terrarum Prussiae ad Comititia Electionis pro 2. Maji prope Varsaviam celebranda Illustribus, Magnificis ac Generosis Dominiis Nuntiis ex Conventu Generali Graudentinensi die 11. Febr. Anno 1669. data.

Quoniam Mercatores Terrarum Prussiae contra fundamentalia Earundem Jura & Privilegia indebitis teloneis terrestribus & aquaticis non tantum Diboviae & Fordani ab Exactoribus aggravantur, & tam ibidem quam alibi in Regno, pariter ut Incolae Regni telonia solvere compelluntur, sed etiam in ipso Regno pro extraneis computantur, & similiter ut peregrini & extranei Mercatores merces suas & bona teloniis redimere coguntur: ut omnia telonia per Constitutiones Regni abrogentur, & Incolae Terrarum, imprimis vero praefati Mercatores, cum mercibus & bonis suis in & extra has Terras per totum Regnum ab omnibus Daciis, teloneis, nec non oneribus cujuscunque nominis, tum & Legibus Regni non sine summa Terrarum harum ac Civitatum onere sancitis, inductis & erectis, tam in aquis quam in terra constitutis, in omnibus stratis & viis immunes conserventur, & ad nulla alia telonea persolvenda, quam quae in antiquis & extremis Regni limitibus, exterorum Principum terras attingentibus, pro more veteri dependuntur, secundum pacta & privilegia Terrarum Prussiae adigantur, utque ad percipienda eadem Instructaria publice affigantur, nec in duplo aut triplo ultra praescriptum Instructariorum tam Cives quam advenae circa exactionem eorundem bonam monetam recipiendo atque viliorum in Thesaurum inferendo depauperentur, tum ut cum primis Camera Duboviensis, quae non mediocriter Terras hasce Earumque Incolas exactionibus suis aggravat, penitus tollatur & abrogetur, neque Laniones Thorunenses contra Privilegia a Serenissimis Poloniae Regibus sibi indulta ad exsolvendum teloneum de pecoribus ad mandandum coemptis cogantur, multo minus Decretum ratione telonei aquatici generalis cum praedictorum pastorum ac Privilegiorum contra Civitates harum Terrarum in Comititiis promulgatum ad executionem deducatur.

Idem

Idem repetitum in Instructione Statuum & Ordinum Terrarum Prussiae Nuntiis ex Conventu Generali Graudenti die 4. Aprilis Anno 1674. celebrato ad Com. Regni ad Electionem Novi Regis Varsaviam pro die 20. ejusdem Mensis indicta data. art. Quoniam Mercatores &c.

19. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuncio Illustri & Magnifico Domino Vladislao Casimiro Guldenstern, Capitaneo Stumensi ab Ordinibus Terrarum Prussiae in Conventu Generali Mariab. die 8. Julii, 1671. dato.

Teloneum Generali uti fundamentalibus Terrarum Prussiae Juribus ac Privilegiis adversatur, atque propterea Status & Ordines absque notabili jurium laesione in illud consentire haud potuerint, multo minus obstantibus Privilegiis de libertate harum Terrarum a teloneis disponentibus earum Cives ac incolae ad illas solutionem stringi compelli que possint: ita Sacrae Regiae Majestatis Status ac Ordines solennes agunt referuntque gratias, quod benignissimam praememoratorum Jurium & Privilegiorum habitam ratione Regiam Auctoritatem apud Judicium Tribunalitium Radomienae interponendo Decreti eo nomine promulgati rigorum clementiam avertere non est dedignata. Ne autem Status & Ordines Republ. decessisse videantur, non in vim telonei alienius a quo ac immunes existant, sed ex mero erga Rempublicam amore subsidium charitativum in hoc Conventu per agrarias & accisas conferendum decreverunt.

Conf. Laudum contra Tribunalia Radomienae Remissam ad Judicia Comitatus Cracoviae & Decretum contra Mercatores Thorunenses in puncto telonei a Statibus & Ordinibus Terrarum in Conventu Generali Mariaburgi 8. Julii 1671. sancitum. Item: Responsum Sacrae Regiae Majestatis Nuntio Per-Illustri & Reverendissimo Domino Georgio Denhoff Abbati Citoviensi, Canonico Cracoviensi, Praeposito Peiricoviensi Sacrae Regiae Majestatis Secretario a Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiae in Conventu Generali Mariaburgensi d. 16. Sept. Anno 1680. datum, art. Ne Civitates Prussiae Majores ullas

ad

ad Fordanum contra Jura publica, sua propria, ac commerciorum in scaphis pariter & mercibus secundo vel adverso flumine defluitandus paterentur violentias atq; extorsiones. &c. &c.

20. Laudum contra Exactores Fordanenses.

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in moderno Con-
 „ ventu Generali Mariæburgi congregati Universis & singulis
 „ quorum interest notum testaturque facimus. Quandoquidem
 „ justæ querelæ in sinum nostrum delatæ sunt, qualiter nimirum
 „ teloneorum Reipublicæ in Fordan Exactores contra expressa ha-
 „ rum Terrarum, Civitatum & præcipue commerciorum jura, Pri-
 „ vilegia ac Immunitates, ipsiusque Equestris Ordinis propria com-
 „ moda, limites modestiæ excedentes, mercatores & naviculares
 „ Thorunenses æquæ ac Gedanenses adverso secundoque flumine
 „ navigantes insolitis extorsionibus & depactionibus onerare, sca-
 „ phas ipsorum justo longius in enorme damnum & sœpenumero
 „ periculum detinere, ac id genus novis subinde exactioibus vio-
 „ lentisquæ opprimere, non attentis Curiae Regni Nostræque an-
 „ teriori requisitione, laxatis sibi omnis licentiæ frenis præsumant:
 „ Idcirco auctoritate præsentis Conventus illicitis ejusmodi attentat-
 „ tis repagulum ponentes sancimus, ac omnibus & singulis harum
 „ Terrarum Incolis, quorum ut salvus & non præpeditus sit com-
 „ merciorum usus interest, hanc concedimus facultatem, ut sicubi
 „ eos abhinc contra Jura præmemorata à dictis exactoribus per vim
 „ vel depactionibus aggravari contigerit, vim vi repellant, atque
 „ adversus ausus eorundem paribus defensionum mediis jura, mer-
 „ ces, atque navigia sua tueantur. Quò nomine prædictis incolis
 „ Prussiae nos Status & Ordines omnimodam evictionem liti pol-
 „ licemur. In præmissorum fidem sigillum Terrarum Prussiae præ-
 „ sentibus subappressum est. Actum & datum Mariæburgi die 16.
 „ Septembr. Anno 1680.

21. Ex Responso à Sacra Regia Majestate Ablegatis Sta-
 tum & Ordinum Terrarum Prussiae à Cancellario Ma-
 jori Regni dato Javoroviae die 22. Martii Anno 1682.

Depa-

Depactiones ab Exactoribus telonei Fordanensis, uti in con-
 trarium Legum & Consuetudinum indebitè fieri solitas ab-
 rogat Sacra Regia Majestas, animadversionique Magnifici The-
 saurarii Regni seriè committit, ita ut illeso cujusvis jure mer-
 cimonia transportari & vicinutatis jura juxta veterem usum debite
 possint conservari.

22. Ex Instructione Statuum & Ordinum Terrarum Prus-
 siae ad Comitiam Regni Varlaviam à Sacra Regia Maje-
 state ad diem 16. Junii Anni 1699. indicta Dominis
 Nuntiis ex Conventu Earum Terrarum Generali Graue-
 dent. d. 19. Maji Anni Ejusdem data.

UT Incolæ Prussiae, imprimis verò Mercatores, ab omnibus
 datis, teloneis, nec non oneribus cujuscunque nominis,
 tum & Legibus Regni non sine summo Terrarum harum ac Civi-
 tatum onere sancitis, ab inductis & evectis tam in aquis quàm in
 terra constitutis, in omnibus stratis & viis immunes conserventur,
 & ad nulla alia persolvenda telonea, quàm quæ in antiquis & ex-
 tremis Regni limitibus Exterorum Principum Terras attingenti-
 bus pro more veteri dependuntur, secundum Pacta & Privilegia
 Terrarum Prussiae adigantur — tum & Duboviensis imprimis reli-
 quæque Camerae contra jura institutæ, quæ Terras hasce earumque
 incolas exactioibus suis non mediocriter aggravant, penitus tol-
 lantur & abrogentur.

VIII.

Ad cand. pag. 1185. verb. **A**udi in Generali Prussiae Con-
 ventu hæreticam (si dicere licet) quia contra Statum
 propositionem Nuncii Gedanensis: Constitutiones
 Regni minimè Nos obligant.

Optime dixit, si dicere licet, quia non licere dicere, sed ve-
 rissimam & Statui ac fundamentalibus Juribus Provinciæ
 Prussiae maximè conformem, nec à Nuncio Gedanensi tan-

G

tum

tum, sed ab omnibus cordatis & ingenuis Terrarum Prussiæ Filiis & Civibus uno ore assertam & tones propugnatam esse Propositionem hanc: *Constitutiones Regni Pruthenos minimè obligare, nisi ab eisdem unanimiter in Conventibus Terrarum Prussiæ Generalibus receptæ sint*, tam notum est quàm quod notissimum. Hinc tot Protestationes contra Constitutiones Regni tum ab universis Statibus tum à Civitatibus interpositæ. Hinc Obligatio Nuntiorum in Conventibus Generalibus ad Comitia Regni Deputatorum Instructioni publicæ inserta, ne quid novi super Pruthenos ibidem statui permittant, sed Jura & Immunitates Provinciæ promoveant, defendant, atque Gravamina apud Regem & Rempublicam removeant. Hinc liberrimum illud jus seiscendarum & modificandarum Contributionum, quò jam sub Crucigeris gavisæ sunt Terræ & Civitates Prussiæ, testante Constitutionum publicarum Anno 1430. *Dominicæ Oculi Elbingæ* sancitarum articulo 4to; apud Casparum Schützium *Chron. Rer. Pruss. lib. 3. fol. 118.* quòque inter reliqua semper salvò juxta diserta Privilegii Incorporationis verba Terræ Prussiæ Regibus Poloniae benevolè & spontaneè sese submiserunt, ita ut nulla Contributio invitæ vel infors sine unanimi Statuum & Ordinum in Conventibus Terrarum Prussiæ Generalibus declarato assensu imponi, vel modus contribuendi hic aut alius præscribi possit. Testantur id ex innumeris aliis immortæ veritatis & fidei documentis sequentia. Et quidem, si antiquiora respiciamus, sufficiet adduxisse.

1. Ex Responso Sacræ Regiæ Majestatis Nuncio à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiæ dato in Conventu Graudenti Festo S. Michaelis Anno 1562. habito.

„ Nullus Antecessorum Nostrorum unquam Statuta Regni sive „ privatim sive publicè approbavit. Et quò minus etiam nunc „ possumus ea vel approbare vel iisdem Nos submittere, obstat No- „ bis non solum Patriæ charitas, libertatisque, quæ nihil in his ter- „ ris est pretiosius, assertio, sed etiam perjuri infamia & DEI vin- „ dicta quæ omnibus pactorum violatoribus proposita est. Ut ta- „ ceamus

ceamus plurimas alias gravissimas rationes, quæ tanti sunt mo- „ menti, ut speremus Sacram Regiam Majestatem Suam etiam No- „ bis volentibus ab iisdem libertatibus recedere minimè concessu- „ ram esse.

2. Ex Instructione Nuntiis Terrarum Prussiæ ad Comitia Regni ex Conventu Graudenti Festo S. Michaelis Anno 1562. celebrato à Statibus & Ordinibus data.

Negotium Nobis esse cum nemine dicent, nisi cum ipsa Sere- „ nissima Majestate illius; à cujus Divis Antecessoribus quem- „ admodum hæc quæ hætenus obtinemus Privilegia ac Libertates „ intercedentibus certis pactis & fœderibus concessa nobis sunt: ita „ non putare Nos cum quoquam alio de iisdem Privilegiis agen- „ dum Nobis esse, quàm cum Serenissima Illius Majestate tanquam „ legitimo Regni Successore. Adstipulari quoque nobis manifestè „ harum Terrarum communis Privilegii verba, ut nimirum Regia „ Majestas in omnibus causis notabilibus has Terras concernenti- „ bus cum communi Consiliatorum consilio (non inquit Regni Po- „ loniæ, sed) Terrarum prædictarum tractat, terminet, ac definiat. „ Extare quoque ejus Consultationis cum Consiliariis harum Terra- „ rum tantum habuæ Divorum illius Majestatis Antecessorum exem- „ pla non modica, qui vel præsentibus in secessu nobiscum agere juxta „ tenorem Privilegii, vel ad Generales Terrarum binos annuos „ Conventus de occurrentibus negotiis per Internuncium aut Lite- „ ras suas nobiscum communicare consilia consueverunt.

Et paulo post:

Ea unio in qua hætenus cum inclyto Poloniae Regno indi- „ viduò quodam nexu conjuncti unitique tot annos, aut potius se- „ cula, pacatè vivimus, & in qua tones cum verbis tum scripto „ constantissimè Nos perpetuò permansuros declaravimus, nihil in se „ habet vel ambiguitatis vel controversiæ, accedente ad eam Sere- „ nissimorum Regum consensu ac longissimi temporis usu & vetu- „ stissimâ consuetudine, quæ alioquin certissima est rerum dubiarum „

interpres. Neque aliam unionem quam eam in qua hactenus stamus aliò sensu extorqueri à nobis aut etiam concedi posse, ut nimirum pari cum Incolis Regni jure vivamus pariaque cum eis onera subeamus, sapissimè significavimus. Neque quompian eam unionis innovationem unquam moliturum arbitrati sumus, nisi eum, qui Jura & Privilegia Terris Prussiae à Serenissimo Majestatis Illius Avo Divo Casimiro præcedentibus certis pactis concessio prorsus velit eversa ac omnino sublata. Qui quidem Pientissimus REX Casimirus attentà harum Terrarum tam liberali ad Regnum accessione, perpensis præclarissimis meritis ac spontanea deditione Majorum Nostrorum, perpensò etiam quòd Regni leges Terris Prussiae haud in omnibus congruerent, quemadmodum una lex omnibus locis ac gentibus, cum singulae Gentes ac Provinciae suas quasdam habeant proprietates, non planè convenit. Is, inquam, Pientissimus REX, has Prussiae Terras à lingua, moribus, legibus & juri- bus Gentis Polonicae prorsus distinctas alienasque non solum pri- stinis suis juri- bus, libertatibus, & monumentis, quæ à retro Prin- cipibus spiritualibus & secularibus obtinuerunt, perpetuò uti- jus- sit, verum etiam conservationem eorum inviolatam sanctè eis pro- misit — Haud dubiè, si voluisset idem Serenissimus REX Casimi- rus, Nos Regni Poloniae legibus ac juri- bus teneri, non pepigisset tam differè de pristinis harum Terrarum juri- bus, quibus hactenus vivimus, perpetuò obtinendis. — Neque est mirum aut insolitum in amplissimis Regnis singulas Provincias, etsi unius sint Corporis membra, singularibus uti juri- bus ac legibus, cujus rei quamplu- rima possent aliorum Regnorum afferri exempla, & ex ipsa hu- manæ figuræ formatione non ineptè demonstrari potest, si oculo- rum, si lingvæ, si manuum ac pedum, quæ etsi unius corporis membra sunt, distinctas tamen ipsorum leges & officia confi- deremus.

3. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Legato Regio ad certa capita ab Eodem Ordinibus Civitatis Gedanensis in Prætorio die 28 Julii Anno 1578. proposita à Ma- gistratu cæterisque Ordinibus dato.

Ad

Ad publicas in ipso Regno laudatas & ab ejus incolis compro- batas Contributiones quod attinet, non tantum hi jus Civi- tatis, sed Terrarum Prussiae Ordines quoque, sapius jam ostende- runt, illas Contributiones juri- bus & Privilegiis harum Terrarum maximè adversari, cum ex Plebiscito Culmensi aliisque Terrarum Prussiae immunitatibus constet, quòd ab omnibus exactionibus, daciis atque oneribus Prutheni immunes haberi debeant. Neq; Magister aut Ordo Theutonicus ullò unquam tempore citra ha- rum Terrarum Prussiae Ordinum specialem & spontaneum con- sensum vel pecuniam, vel ullum aliud onus quodcunque, Pru- thenis indicere potuit. In qua libertate & prærogativa aliisque juri- bus & Privilegiis, quibus sub antiquis Dominis Terræ Prus- siae gaudebant, Divus Casimirus Rex, quando Prussia excussò tyran- nicò Cruciflorum jugò inclyto Poloniae sceptro sponte accessit, Pruthenos se cum Serenissimis suis Successoribus perpetuò conser- vaturum esse sanctè promissit. Cui quoque Regis promissioni in- sistentes reliqui Divi Poloniae Reges, eam suis Diplomati- bus ex ordine successionis confirmarunt, & Terræ Prussiae in continuò illo usu longè supra hominum memoriam fuerunt, & penes eun- dem ab omnibus Divis Regibus conservati sunt, cum ejus inter- pellatio inæquabilis admodum censeri potuisset. Quæ consue- tudo, quam optimam legum atque Privilegiorum interpretem esse nullum est dubium, ad hæc nostra usque tempora semper obser- vata fuit, ut quoties de pecuniariò subsidio aliisque de gravibus negotiis has Terras concernentibus Pruthenos compellare volue- runt, id non in Regni Comitibus statuerent, sed suos Oratores ad Generales Prussiae Conventus, juxta earum Terrarum Constitu- tiones & hactenus observatas Leges, ablegarent, ut de ejusmodi rebus necessariis deliberationes necessarias instituerent, ubi illi pro fidelium subditorum officio, ac facultatum suarum ratione, in se nihil desiderari passi sunt, & nihil eorum receperunt, nisi quod ad eum modum constitutum atque determinatum fuisset. Cum inclyti verò Regni Constitutionibus, Statutis & Comitio- rum Decretis nihil unquam commune habuerunt, Neque enim

G 3

veri-

„ verisimile est Terras Prussiae Magistri & Ordinis Theutonici ju-
 „ gum excutientes, quò in exactionibus premebantur, ad omnia
 „ onera Regni ferenda, nullò eorum accedente consensu, tam
 „ serviliter sese obligare voluisse, cum id ne minimus quidem Regni
 „ Poloniae Palatinatus faciat, sine cujus expressò consensu & ap-
 „ probatione nihil in ejusmodi rebus constitui posset, nedum ut
 „ id sine omnium harum Terrarum expressò etiam consensu & vo-
 „ luntate fieri possit ac debeat. Ex quibus omnibus non obscure
 „ apparet, Contributionis illud onus, in Terris Prussiae antehac nun-
 „ quam exauditum, neque ab eò tempore, quò se inclyto Regno
 „ Polonico submiserunt, supra centum annorum spatium contra ea-
 „ rundem Ordines usurpatum fuisse, neque ullum exemplum existat,
 „ vel in summa Reipublicae necessitate Pruthenos cum Gente Po-
 „ lona unquam simul ex Decreto Regni contribuisse, aut ad ali-
 „ qua onera cum Regnicolis aequaliter praestanda adductos fuisse:
 „ Verùm semper is mos, ea consuetudo observata fuit, quam nunc
 „ ipsa Majestas Regia, Dominus noster clementissimus, cognitis in
 „ praeteritis Varaviensibus Comitibus Terrarum Prussiae Privilegiis &
 „ libertatibus clementissimè secuta est, misso ad praeteritum Grau-
 „ dentinensem Conventum suo Internuncio & Oratore Generoso
 „ Joanne Budziaio, qui Ordinibus harum Terrarum periculorum
 „ magnitudinem exposuit, & Contributionem suò, eoque ordina-
 „ riò, modo nomine Majestatis Regiae postulavit. Etenim quam
 „ ratione & aequitate, sub nudo Decreti aut Constitutionis titulò,
 „ Ordinibus invidis obtrudi potest, quod contra pacta Conventa,
 „ literisque ac Sigillis multipliciter firmata ac Sacramenti religione
 „ roborata, denique contra id, quod semel utrinque atque huc-
 „ usque ratum gratum & firmum habitum fuit, Ordinibus semper
 „ contradicentibus, protestantibus & repugnantibus, nulla ipsorum
 „ praecedente culpà aut meritis, nullà denique aequabili ratione aut
 „ modo, in ipsos volentes nolentes statutum, nec unquam ab ipsis
 „ receptum est? Certè quidem quod semel in aliquem rectè atque
 „ ordine, ex merito praesertim, collatum est, ejus auferendi nulla
 „ est aequabilis ratio; Et quid tandem firmum & stabile in rebus
 „ huma-

humanis sit futurum, si ea, quae semel pactis conventis firmata
 sunt, quocunque praetextu alterà parte invirè retexi debeant? Id
 enim si fieri posset, quemadmodum se urgeri quidem quotidie
 Ordines non obscure perspiciunt, non vident, quis tandem Pri-
 vilegiorum & libertatum usus futurus sit. Nam si in unò fas erit,
 eos sub illò praetextu Privilegiis & libertatibus exuere & privare,
 necesse fuerit omnium similem rationem esse, & ita nullis am-
 plius opus erit verbis, eà ratione omnium Privilegiorum usus fa-
 cile cessabit. Et licet Ordinibus objiciatur: Quod se Majores
 ipsorum Serenissimis Poloniae Regibus ad opem, praesidium, con-
 silium & praesidium in quibuscunque necessitatibus ferendum ob-
 strinxerint, constat tamen id non simpliciter sed jure ipsorum
 semper salvis factum fuisse. Quod & ipsum & consuetudo longe
 supra hominum memoriam observata facile comprobatur, ita ut
 non existiment eam esse vel Majestatis Regiae & Dominorum
 Consiliariorum sententiam, ut eos nulla de causa Privilegiis &
 Libertatibus non facultatibus tantum, sed sanguine etiam partis
 privare constituerint. Quamvis etiam dicatur: inter jus com-
 mune seu publicum Regni & jus privatum differentiam esse, &
 quòd privatorum jus juri publico derogare nequeat, non vident
 tamen Ordines, quomodo eà ratione omnia Privilegia & pacta
 Conventa elevari & everti possint, cum nemo inficias ire queat
 harum Terrarum jura jura publica etiam esse, non quidem Regni,
 sed harum Terrarum Prussiae tamen. Etiam si enim Privilegium
 lex privata dicatur, tamen harum Terrarum leges privatae com-
 muni consensu & approbatione leges publicae harum Terrarum
 facta sunt, quibus sub praetextu juris communis Regni nihil de-
 rogi potest, alioquin nulla Terra, nulla Provincia, sibi jus &
 libertates suas salvas retinere & conservare posset, si jus publicum
 Regni ad eum modum extendi, & pacta Conventa, quasi nun-
 quam in rerum natura extitissent, obliterari debebant: Id verò
 nunquam in aliquò Regno cognitum, sed contrarium potius ex-
 auditum fuisse. Etiam si jura communia habeant, quamlibet ta-
 men Provinciam penes sua etiam jura privata, quae cuilibet pro-
 vinciae

vinciæ publica sunt, sine ulla interpellatione conservari, & eorum vigore ad Contributiones, & alia onera ferenda, ex æquo & bono & non alio ordine vel ratione cogi, quemadmodum ejus rei multa exempla Provinciarum Regni Galliæ, inferioris Germaniæ, & earum, quæ sub ditione Cæsarea sunt, adduci possent, quæ quidem Regnis illis incorporatæ sunt, sed tamen peculiaribus juribus, Privilegiis, libertatibus & consuetudinibus utuntur & fruuntur, & supra illorum præscriptum nulla ratione aggravantur. Quemadmodum etiam harum Terrarum & hujus Civitatis Ordines supra centum annorum spatium penes sua jura & libertates, quæ per illam consuetudinem longævam satis superq; confirmata sunt, sine aliquâ interpellatione conservati fuerunt, & non vident, quâ ratione nunc tandem sub prætextu Decretorum & Constitutionum Regni ab illorum usu repelli debeant, quin potius eam certissimam spem conceperunt, quemadmodum non tantum omnes Regni Ordines in universum, sed quilibet etiam pro se privatim, acerrimi sunt libertatum suarum propugnatores, ita etiam non passuros esse, ut huic Civitati quicquam eâ in parte decedat, sed ita cum ejus Ordinibus acturos, quemadmodum secum agi cupiant. Atque ea propter Majorem in modum & enixo studio submisit rogant, dignetur Majestas Regia eorum omnium clementissimam rationem habere, & non permittere, ut hæ Terræ & hæ Civitas contra jura, Privilegia, libertates & antiquas bene receptas Consuetudines, quas se factas rectas huic Provinciæ conservaturum esse, verbo suo Regio non tantum sæpius polliceri, sed huic etiam Civitati seorsim confirmare benignissimè dignata fuit, ullâ ratione post hac aggraventur. Etenim ut hætenus in conferendis & contrahendis ad postulata Serenissimorum Regum Poloniæ facultatibus, suis fidele semper suum ostenderunt studium, ut affirmare possint, se hac in parte Regni incolis, pro virium suarum proportionem, nunquam fuisse secundos, ita tûm in hac parte, tûm aliis in rebus, Majestati Regiæ porro fidem & obsequii promptitudinem salvis suis juribus ex animo & pro viribus sunt declaraturi, ut nihil in ipsis, quod fideles subditos decet, sit desideratum.

4. Ex Responso Legat. Reg. à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiæ in Conventu Culmensi Anno 1579. d. 14. Febr. dato.

Cupere Reipublicæ suæ eoque legitimò modò pro facultatum suarum & justæ proportionis ratione subvenire, non est se. parationem à Regno querere, sed subjectionem potius suam & fidem Majestati Regiæ debitam humillimè testari. Neque existimant eâ re Sacræ Regiæ Majestatis animum offendi posse, cum is non offendant qui officium suum facit, sed qui admonitus nullis adductus legitimis rationibus officium facere detrectat.

5. Ex Responso Sacræ Regiæ Majestatis Aulico & Nuntio Generoso Nicolao Kostka in Conventu Generali Terrarum Prussiæ à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiæ Mariæburgi d. 9. Decembr. Anno 1621. dato.

Quamvis Statuum & Ordinum Regni amplissimam Auctoritatem Status & Ordines Terrarum Prussiæ magni faciunt, & existimant seriò prospiciendum, ut Regiæ voluntati & Statuum & Ordinumque Regni desiderio quam proximè & quàm maximè fieri potest, juribus Terrarum Prussiæ semper salvis, obtemperetur, tamen in quas Constitutiones nec ipsi, nec Majores eorum unquam consenserunt, ab earum executione sibi non metuendum esse putant.—Ceterum de Regni quoque defensione & externis propulsandis periculis Status & Ordines promptum juvandæ Reipublicæ studium suum declarare cupientes, unanimi voluntate, non metu pœnæ coacti sed spontaneè, neque ullius neglecti officii causâ, verum eò attentò, quòd in proximè præteritis Comitibus Nuntii Terrarum Prussiæ Contributionis rationem ad totum Ordinem Equestrem receperunt, & de suo juvandæ Reipubl. facultatibus propriis studio spem fecerunt, in præsentì Conventu Contributiones seu subsidia etiam pro viribus majora consentientibus animis laudaverunt, licet multis ac magnis horum temporum calamitatibus adeò sint hæ Terræ exhaustæ, ut ipsa rerum inopia ab hoc obsequii atque officii genere illos excusare posset.

6. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuntio & Secretario Generoso Alberto Golinski in Conventu Generali Terrarum Prussiae Marienburgi 4. Januarii Anno 1623. dato.

„**D**omini Consilarii accedente Minorum Civitatum Internun-
 „tiorum sententiâ atque voluntate decreverunt, quod ea quæ
 „reliquis totius Regni Statibus & Ordinibus in proximè futuris Co-
 „mitiis ad præsentem Reipublicæ Statum atque dignitatem perti-
 „nere videbuntur ex suo loco cognoscere & sententias suas conferre,
 „fidemque erga Sacram Regiam Majestatem & in Rempubicam
 „studium contestari, denique Contributionis, si quæ fortè laudan-
 „da necessariò foret, totum negotium, nempe tam sciscendarum,
 „quàm modificandarum, more Majorum hætenus observatò ad
 „Conventum in his Terris post Comitìa proximè subsequendum re-
 „ferre, & circa præmissa pro honore ac statu Sacrae Regiae Maje-
 „statis, juxta præscriptum juramenti à se præstiti, sincerè ac con-
 „stanter consulere velint.

7. Ex Laudo Protestationis Statuum & Ordinum Terra-
 rum Prussiae contra præjudicia in Constitut. Comi-
 tiorum Electionis Anno 1648. Varaviae habitorem
 extantia.

„**N**on levius Terris hisce hòc ipso quoque illatum censemus
 „præjudiciũ, quòd inter Declarationes reliquorum Palatina-
 „tum Regni ratione Contributionum pro necessitate Reipublicæ
 „sancitarum in scilicet Palatinatum Prussiae Nuntiis, imò dissensum
 „suum interposita in contrarium publicà manifestatione in fine Co-
 „mitiorum contestantibus, specialis Palatinatui Culmensi super su-
 „stentandis impensis Palatinatũ mille ducentis militibus in subli-
 „dium Reipublicæ à Terris hisce in Regnum missis, nec non con-
 „tribuendis duobus sumalibus affecta & typis publicis excusa fue-
 „rit declaratio. Quæ tamen declaratio cum per Dominos Nun-
 „tios prædicti Palatinatus Culmensis non Instructione tantum à Sta-
 „tibus

tribus & Ordinibus Terrarum ad præfata Electionis Comitìa iisdem
 data, sed & Juribus ac Consuetudinibus modoque contribuendi
 ab immemoriali tempore in Terris Prussiae jugiter observato & huc
 usque continuato obstantibus, dari in publico nullâ ratione po-
 tuit. — Ideirò non minùs de nullitate ac vitio præmissorum so-
 lennissimam hisce interponimus protestationem, Nosque prædi-
 ctæ Constitutionis declarationem nullatenus suscipere ac eandem
 agnoscere velle manifestamus. — Actum & datum Graudenti in
 Conventu Generali d. 30. Decembr. Anno 1648.

8. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuntio Per-Illustri
 & Admodum Reverendo Domino Felici Rzeszonski
 Plocensi, Culmen. Canonico Sacrae Regiae Majestatis
 Secretario à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiae
 in Conventu Generali Marienburg. d. 24. April. Anno
 1651. dato.

Conquationis in Contributionibus publicis cum Regnicolis ne-
 gotium quod attinet, vel ipsa liberrimæ harum Terrarum ad
 Regnum accessionis monumenta abundè testantur, Terras has ad
 aliàs, quàm quæ Juribus ac Privilegiis earundem, quibus salvis
 & illæsis spontaneò motu, non verò jure belli multòve Regnico-
 larum sanguine partæ, ad Regnum accesserunt, quod veterum
 Annalium incorrupta fides luculenter docet, consentanea sunt,
 nequaquam stringi posse onera. Neque verò etiam in ista sciscen-
 dorum tributorum liberrimâ potestate Terræ hæc unquam defuere
 necessitatibus Reipublicæ, quin ea potiùs subindè, vel proximis
 etiam abhinc annis, contulere subsidia, quæ servatâ proportionè
 debitâ laudatas in Regno contributiones faciliè æquaverint. Id
 quod in futuris Deo dante Comitibus Sacrae Regiae Majestati per
 Nuncios suos deducere Statibus & Ordinibus in proclivi erit.

9. Laudum Manifestationis contra præjudiciosa sancita
 Comitiorum Varaviensium Anno 1652. d. 23. Julii
 inchoatorum præsertim quoad Thesaurariatum & Co-
 æquationem

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in moderno Conventu „
 „ Generali Graudentinensi congregati notum testatumque fa- „
 „ cimus. Quod cum in proximè præteritorum Comitiorum Con- „
 „ stitutionibus nonnulla inveniantur quæ juribus harum Terrarum „
 „ præsertim quoad Thesaurariatum & Coæquationem, contravenire „
 „ videntur: Nos iisdem juribus nihil prorsus derogari, sed firmis- „
 „ simè per omnia inhærere cupientes, manifestandum esse duxeri- „
 „ mus prout præsentibus manifestamus, nihil eorum, quæ contra „
 „ mentem & intentionem nostram præmemoratis Regni Constitu- „
 „ tionibus inserta sunt, aut quomodocunque damnosam Juribus „
 „ harum Terrarum interpretationem patiuntur, iisdem Juribus præ- „
 „ judicare posse ullatenus non debere. Hac nostra publica Mani- „
 „ festatione mediante. In cujus rei fidem Sigillum harum Terrarum „
 „ est subappressum. Actum & datum in Conventu Graudentinensi „
 „ die 21. Octobr. Anno 1652.

Huc pertinet *Laudum Manifestationis contra præjudiciosas Con-*
stitut. Comitior. Anni 1653. Brescia in Lithuania 24. Mart. celebrat.
de teloneis, coæquatione &c. in Conventu Generali Mariaburg. die 23.
Maj Anno 1653. sancit. & supra num. VII. artic. 16. insertum Lau-
dum Manifestationis contra præjudiciosas Constitutiones Comitiorum
Varsov. 9. Junii 1654. celebrat. tam sub titulo Tribunali Radomski,
quàm aliis sancitas, in Conventu Generali Mariaburg. d. 19. Julij 1655.
publicatum.

10. Laudum contra novas accisas de Comestibilibus & Consumptibilibus.

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in moderno Conventu „
 „ Generali congregati notum testatumque facimus universis & „
 „ singulis quorum interest. Quod postquam præjudiciose quædam „
 „ cum Illustrissimi Domini Regni Thesaurarii Supremi subscriptione „
 „ universales literæ in publicum divulgantur, juxta quarum teno- „
 „ rem cum in bonis Regalibus ac Spiritualibus, tum Minoribus „
 „ quoque Civitatibus, certa quædam à coctione cerevisiæ, ut & alia „
 „ (de comestibilibus & consumptibilibus) in his Terris inusitata „
 „ exigat-

exigatur contributio, illa verò non nisi in summum Terrarum harum „
 „ jurium ac libertatum vergat præjudicium: Proinde Nos Terrarum „
 „ harum Jurium ac Privilegiorum indemnitati consulentes, haud „
 „ quempiam ex Statibus & Ordinibus huic oneri subesse, atque Ci- „
 „ vitates minores illud afficere debere cavemus. In præmissorum „
 „ fidem Sigillum harum Terrarum est subappressum. Actum & da- „
 „ tum Culmæ in Conventu Generali die 25. Augusti Anno 1660. „

11. Laudum Manifestationis contra nonnulla in Consti- tut. Comitiorum Regni Varaviae d. 17. Martii 1659 comprehensa.

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in moderno Conventu „
 „ Generali Culmæ congregati notum testatumque facimus quo- „
 „ rum interest universis & singulis. Quod cum in proximè præte- „
 „ ritorum Varaviae celebratorum Comitiorum (ad quæ ob non ha- „
 „ bitum Conventum Terrarum Prussiae Generalem Ante-Comitia- „
 „ lem Nuncios cum Instructione ablegare Nobis haud licuit) Con- „
 „ stitutionibus nonnulla inveniantur quæ harum Terrarum Juribus „
 „ omnino sunt adversa & præjudiciose, præcipuè sub Tit. Cło Ko- „
 „ ronne, O Menicy, Coæquatio & aliis: Ideò Nos Juribus harum „
 „ Terrarum nihil derogari sed firmissimè inhærere cupientes ma- „
 „ nifestandum esse duxerimus, prout præsentibus manifestamus, „
 „ nihil eorum, quæ taliter præmemoratis Regni Constitutionibus „
 „ inserta sunt, vel quomodocunque damnosam Juribus harum Ter- „
 „ rarum interpretationem patiuntur, iis Juribus nullatenus præjudi- „
 „ care posse vel debere. In cujus rei fidem Sigillum harum Terrarum „
 „ præsentibus est subappressum. Actum & datum in Conventu Ge- „
 „ nerali Culmæ die 5. Octobr. Anno 1660.

12. Laudum contra novam Accisam.

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in præsentis Conventu „
 „ Generali congregati notum testatumque facimus universis „
 „ & singulis quorum interest. Cum nihil magis harum Terrarum „
 „ saluti atque integritati conveniens esse doceamus, quàm si quid- „
 „ quam

„ quam contra Earundem Jura atque Privilegia introductum & post-
 „ eâ Regiâ Autoritate abrogatum sit, abrogationi huic firmiter in-
 „ sistere, Nobisque relatum sit, nonnullos inveniri, qui non attento
 „ eo, quod Sacra Regia Majestas per Literas suas universales novæ ac-
 „ cise Collectoribus seriò demandaverit, nec Accisa ista, Juribus &
 „ Privilegiis harum Terrarum contraria, à quoquam ulterius exigatur,
 „ à nonnullis nihilominus illam adhuc exigere accisam: Idèò consu-
 „ lendo indemnitati Jurium harum Terrarum, insistendoque Sacr. Reg.
 „ Majestatis Domini Nostri Clementissimi benignissimæ declaratio-
 „ ni, consultum Nos duxisse constituere, prouti præsentis Laudi
 „ vigore constituimus, ut, si quispiam posthac præsumpserit talem
 „ introducere aut exigere accisam, omnes ex æque obligatos futu-
 „ ros omni meliori & efficaciori modò conjunctim eidem resistere,
 „ Juraque harum Terrarum sacra ac tecta conservare, & si contige-
 „ rit illum qui resistit à quopiam ullâ sive juris sive facti viâ mo-
 „ lestari, omnes eum evincere & indemnem reddere debere. In
 „ præmissorum fidem Sigillum harum Terrarum præsentibus est
 „ subappressum. Actum & datum Culmæ in Conventu Generali d. 17.
 „ Decembr. Anno 1660.

13. Laudum Præcustoditionis ne imposterum in Comitibus
 Regni aliquid laudetur.

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiæ in præsentis Conventu
 „ Generali Mariæburgi congregati, notum testatumque faci-
 „ mus universis & singulis quorum interest. Postquam ea hætenus
 „ laudabilis ab immemoriali tempore observata fuit consuetudo
 „ ut Generosi Domini Nuncii harum Terrarum sub fide, honore,
 „ & conscientia obstringerentur ne in Comitibus Regni aliquas lau-
 „ darent aut approbarent Contributiones, sed totum Contributio-
 „ nis negotium mediante iisdem in Conventu Ante-Comitiali datâ
 „ Instructione domum reciperent, & verò accidit, ut Respublica in
 „ proximè præteritis Regni Comitibus à Generosis Dominis Nunciis
 „ harum Terrarum summam centum & quinquaginta millium flo-
 „ renorum Poloniarum cum duabus agrariis laudandam expeteret;
 „ Qui

Qui necessitate adacti, & quòd tam exactè scire non poterant, „
 „ quot numerò agrariæ præfatæ summæ proportionaliter laudandæ „
 „ forent, dictos 150000, floren. Polon. ab hacce Terris cum duabus „
 „ agrariis laudandos acceptarint: Proindè inherendo huic tam lon- „
 „ gò tempore receptæ Consuetudini & præcavendo hoc in passu „
 „ Jurium harum Terrarum omnimodæ indemnitati, neve id ipsum „
 „ impostum in nocivam trahatur sequelam, autoritate moderni „
 „ Conventus ordinamus & constituimus, ut Domini Nuncii harum „
 „ Terrarum in futuris Regni Comitibus nullas imposterum laudent aut „
 „ incant Contributiones, multò minùs propriò motu ac sine scitu & „
 „ consensu nostro certas ab hacce Terris extolvendas accipiant pe- „
 „ cuniarias summas & laudandas agrarias, quin imò totum hoc Con- „
 „ tributionis negotium, & quicquid eò pertinerit, more hætenus „
 „ continerè ad luos pro declaratione sumant & recipiant. In præ- „
 „ missorum fidem Sigillum harum Terrarum subappressum, Actum „
 „ & datum in Conventu Generali Mariæburgi die 1. Septembris, „
 „ Anno 1661.

14. Laudum Manifestationis contra præjudiciosas Con-
 stitutiones Comitiorum Regni Varsoviæ die 2. Maji
 Anno 1661. celebratorum sub Titulo: Clo Gene-
 ralne, &c. &c.

„ **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiæ in moderno Conventu „
 „ congregati notum testatumque facimus Universis & singulis „
 „ quorum interest. Quòd cum in proximè præteritis Regni Comi- „
 „ tibus quædam Constitutiones Terris hacce & Earundem Civitatibus „
 „ quàm maximè præjudiciosæ in volumen Legum publicarum præ- „
 „ ter scitum & consensum Dominorum Nuntiorum harum Ter- „
 „ rarum illatæ sunt, contra quas Constitutiones nonnulli ex Domi- „
 „ nis Nuntiis coram diversis actis tam Castrensibus quàm Civilibus „
 „ protestati sunt: Idèò inherendo hacce memoratorum Domino „
 „ rum Nuntiorum Manifestationibus contra omnes ac singulas ejus- „
 „ modi præjudiciosas Constitutiones ac Clausulas Juribus, Privile- „
 „ giis, ac immunitatibus harum Terrarum & Civitatum è diametro „
 „ repu-

„repugnantes præsentis Laudi vigore solennem interponere existi-
 „mayimus Protestationem, quemadmodum præsentibus solennis-
 „simè protestamur, quòd istiusmodi Constitutiones Juribus harum
 „Terrarum & Civitatum nullatenus præjudicare possint ac debeant.
 „In præmissarum fidem Sigillum Terrarum Prussiae præsentibus est
 „subappressum. Actum & datum in Conventu Generali Mariæ-
 „burg, d. 1. Septembr. Anno 1661.

Contra Easdem Constitutiones protestationes suæ & Terrarum
 ac Civitatum Prussiae nomine interposuerunt

Generosus DANIEL ERNESTUS CYRENBERBERK, Aulicus &
 Cubicularius Sacr. Reg. Majestatis ad memorata Comitata Re-
 gni Generalia Palatinatus Pomeraniae ex Districtu Pucensi Nun-
 tius in Castro Gostinenfi ser. 4. in Crastino F. Sancta Anna Avia
 Domini Nostri Jesu Christi anno 1661.

Generosus PAUL. BIALOBLOCKI de RYNKOWKA, Notarius
 Castrensis Palatinatus Pomeraniae Terrarum Prussiae ad dicta
 Comitata Varaviae Anno 1661. celebrata, & die Sabbathi post
 Festum S. Margar. Virginis & Martyris finita Nuntius in Castro
 Valcensi ser. 4. in crastino Festi S. Annae Matris B. M. V. Ao. 1661.

Generosus JOANNES PETRUS TUCHOLKA, Notarius Terrestris
 Palatinatus Pomeraniae ad eadem Comitata Regni ex Terris &
 Palatinat. Prussiae Internuncius in Castro Ravensi ser. 4. ante
 Fest. S. Mar. Magdalena proxima Anno 1661.

Add. Laudum Manifestationis contra præjudiciosas Constitutiones
 & ex iis resultantes Commissiones Comitiorum Varavia d. 7. Martii
 Anno 1667. celebrator. in Conventu Generali Graudentinensi d. 21. No-
 vembr. anno 1667. sancitum.

Laudum Manifestationis contra præjudiciofa Terris Prussia &
 Civitatibus Ordinationi Comitiorum Electionis die 2. Maji anno 1669.
 Varavia habitorum & Patris Conventus inserta, in Conventu Generali
 Ante-Comitata Coronationis Mariaburgi celebrato die 30. Augusti anno
 1669. factum.

Lau-

Laudum Protestationis contra præjudici-fas Constitutiones Comi-
 tiorum Varavia die 2. Septembri Anno 1670. hab. in Conventu
 Generali Graudentinensi die 26. Januarii Anno 1671. sancitum.

Conf. Landa in Conventu Generali Terrarum Prussia Mariab.
 d. 2. Maji Anno 1673. sancita & supra num. IV. artic. 4. & 6. adducta.

Laudum Manifestationis contra præjudiciosas Constitutiones Comi-
 tiorum Coronationis Cracovia Anno 1676. celebratorum in Conventu Ge-
 nerali Gmudenti die 14. Julij Anno 1676. peratto, factum.

15. Ex Responso Sacrae Regiae Majestatis Nuntio Per-
 Illustri & Admodum Reverendo Domino Michaeli
 Radziejowski Præposito S. Michaelis ad Arcem Cra-
 coviensem Gnesnens. Varmiens. Canonico Sacrae Re-
 giae Majestatis intimo Secretario à Statibus & Ordini-
 bus Terrarum Prussiae dato ex Conventu Generali
 Graudenti die 28. Junii Anno 1677. celebr.

STATUS & Ordines debent cum veneratione in sinum Sacr. Reg. “
 Majestatis benignissimum reponunt, grave esse libertati, grave “
 Juribus, quod in Comitibus Regni ab Amplissimis Reipublicæ Ordi- “
 nibus Domini Nuncii harum Terrarum declarationibus ultra datas “
 Instructiones contra mores Majorum faciendis in negotio Contri- “
 butionum arctari, stringi, & propè non compelli soleant. Ac pro- “
 inde in excelso Sacr. Reg. Majestatis Judicio æquilibrium libertatis “
 & obsequiorum suorum ac non parcam in omnes Reipubl. necessi- “
 tates facultatum suarum erogationem suspendunt, humillimeque “
 rogant, ut Gratia sua Regali efficere clementissimè dignetur, quò “
 fides posthac Dominis Nuntiis harum Terrarum moribus antiquis “
 totam rationem sciiscendarum & modificandarum Contributionum “
 ad Conventus relaturis habeatur, ac benevolentia, non extorsioni- “
 bus, cum ipsis agatur.

16. Laudum Manifestationis contra præjudiciosas Con-
 stitutiones Comitiorum Grodnæ d. 15. Decembr. Ao.
 1678. celebratorum.

I

Nos

” **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in moderno Conventu
 ” Generali Mariæburgi congregati, universis & singulis quo-
 ” rum interest notum testatumque facimus. Quia Nos indemni-
 ” tati iurium harum Terrarum æquè ac Civitatum nec non cujusvis
 ” privati prospectum esse volentes, animadvertendo quod in volu-
 ” men novellarum Legum in proximè præteritis Comitibus Grodnen-
 ” sibus sancitarum Constitutiones quædam cum appendicibus in-
 ” sertæ sint, quæ Juribus & Immunitatibus Terrarum harum, Civi-
 ” tatum & privatorum sunt præjudiciosæ, & absque scitu & consensu
 ” Reipublicæ Universali intrarunt: Idcirco Autoritate præsentis
 ” Conventus adversus ejusmodi Constitutiones protestando, præpri-
 ” mis contra appendices, ac signanter contra appendicem, quæ sub
 ” Titulo: O Trybunale Koronnym per verba sequentia incipit:
 ” Y Sady Duchowne w sprawy Inscriptionum, Donationum, Re-
 ” formationum &c. tum & alteram sub Tit. Sprawa Gdanska, præ-
 ” primis quatenus inhæretur Constitutioni de Anno 1667. quod ipsò
 ” Gedanensis, adeoque omnes Civitates, contra Jura, Privilegia, &
 ” Immunitates à foro suo competenti ad forum incompetens, vide-
 ” licet ad Tribunal Regni & alia præjudiciosa, pertraherentur, &
 ” tandem contra sinistram declarationis circa Contributionis sciscen-
 ” dæ negotium à Magnificis & Generosis Dominis Nuntiis harum
 ” Terrarum ad Conventum hunc Post-Comitialem pro libertate
 ” sciscendarum & modificandarum contributionum sumptum, per
 ” Regnicolas quandocunque extendendæ interpretationem manife-
 ” stamus, ac omnia in contrarium remedia Juris reservata volumus
 ” præsentis Laudi Nostri vigore. In præmissorum fidem Sigillum
 ” Terrarum Prussiae hisce subappressum est. Actum Mariæburgi in
 ” Conventu Generali die 17. Julii Anno 1679.

17. Laudum Manifestationis contra Declarationem Pala-
 tinatum Prussiae Constitutioni Comitiorum Regni
 Varaviae die 27. Jan. Ao. 1683. celebrator. insertam.

” **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae Mariæburgi in Con-
 ” ventu Generali congregati Universis & singulis præsentium
 notu-

notitiam habituris notum testatumque facimus. Posteaquàm præ-
 senti in Conventu Nobis ab Illustribus, Magnificis, & Generosis
 Dominis Nuntiis harum Terrarum, qui nuper in Comitibus Regni
 Varaviensibus præsentibus fuerunt, relatum est, quod Declaratio-
 nes Suae ibidem nomine Palatinatum Prussiae factæ, non prout
 prolatae & in scripto porrectæ fuerant, sed in præjudicium Jurium
 & consuetudinum hujus Provinciae inter Declarationum Constitu-
 tiones relatae sint, prout etiam in volumine Legum typis impresso
 reperiuntur: Proinde pro tuendis Juribus & Consuetudinibus
 hujus Provinciae autoritate Conventus hujus contra easdem decla-
 rationes, quod minus in præjudicium exemplumve futuris temporibus
 produci valeant, præsentem interponimus Manifestationem. In
 præmissorum fidem Sigillum harum Terrarum hisce subappressum
 est. Actum & datum Mariæburgi in Conventu Generali Terrarum
 Prussiae die 16. Julii Anno 1683.

Conf. Laudum Manifestationis contra præjudiciosas Constitutio-
 nes Comitiorum Regni Varaviae die 16. Februarii Anno 1685. peracto-
 rum, in specie contra Appendicem, quæ sub Titulo: Poglovvne Zydovskie
 in grande præjudicium Jurium ac Immunitatum Civitatum intravit,
 in Conventu Generali Graudentinensi die 20. Augusti anno 1685.
 sancitum.

Pertinent huc Laudum Protestationis contra Decreta Judicii Com-
 missorialis Tribunalis Radomiensis Leopoli Lublinum translatis in Con-
 ventu Generali Graudent. ante Electionali d. 4. April. 1674. sancitum in verbis:
 Cum verò Terræ Prussiae ab ipsa sui ad Regnum accessione huc-
 usque semper in liberrimo sciscendarum & modificandarum Con-
 tributionum usu maneant, & quociescunque subveniendi neces-
 sitatibus Reipublicæ aliquas decrevisset, easdem non ex imposi-
 tione sancitorum Reipublicæ, sed liberis ac spontaneis voluntati-
 bus pro modulo facultatum in Conventibus suis ordinarent & con-
 tulerint atque etiam de quantitate collectarum Illustrissimus Do-
 minus Thesaurarius harum Terrarum rationes non Thesauro Re-
 gni, sed ipsis Statibus & Ordinibus, reddiderit & reddere tenea-
 tur, tum verò negotium Contributionum in his Terris ad mate-
 riam

riam Status Reipublicæ, minimè verò ad processus judiciares pertineat — Ideo Nos de præfatorum Decretorum illegalitate & nullitate, tum & de integritate Jurium Terrarum Prussiæ quàm solennissimè Laudi præsentis vigore protestamur & expostulatueros nos apud Rempubicam unanimiter pollicemur.

Item Laudum Evidentiæ Illustrissimo Domino Palatino Pomerania Terrarum Prussie Thesaurario atque Magnifico Joanni Elzanovski contra Decreta præjudiciosa Tribunalis Radomienfis promissa in Conventu Generali Graudent. d. 30. Junii Ao. 1687. factum.

Laudum Securitatis & Jurium tuitionis contra memorata Decreta; nec non Laudum Rotulionis, atque Laudum Manifestationis contra omnia Decreta injuriosa Radomia lata dicto in Conventu Generali Graudenti die 30. Junii anno 1687. celebrato à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussie sancita.

IX.

Ad Tom. II. Epistol. 102. pag. 552. verb. Occurrit Magistratus ante portam, cumque in Oratione suâ Senatum Gedanensem nominasset Orator, statim correptus est à Magno Regni Cancellario his formalibus: Non dicite Senatus, sed Magistratus.

Fecisse memoriam Celsissimum Principem & Autorem omnes & singuli testabuntur qui præsentis solenni illi humillimæ receptionis actui interfuerunt atque Allocutiones à Civitatis Syndico & Oratore tunc dictas attentis perceperunt auribus. Tantum enim abfuit, ut Magnus tunc temporis Regni Cancellarius Celsissimus Princeps Dominus Albrechtus Dönhoff Episcopus Przemisliensis vel unico verbulo, nedum expressis in Epistola hac formalibus. Oratorem Civitatis propter vocem Senatus aliquoties, ut occasio ferebat, repentinam corripere, ut potius hanc ipsam Senatûs Populique Gedanensis denominatione, cum die 25. Martii dicti Ai. 1698. Serenissimi Regis in Civitate tunc præsentis nomine Homagium ab Ordinibus & tota Communitate reciperet, non una vice uti haud quic-

quicquam dubitaret. Id quod pari in occasione ante illum post Coronationem Serenissimi olim Michaelis Regis Illustrissimum Excellentissimum Reverendisimum Dominum Andream Olszowski, Episcopum tunc Culmensensem & Regni Poloniæ Procancellarium, fecisse, fidem faciunt diserta Sermonis ad Gedanenses anno 1670. die 9. Julii Homagium præstituros habiti & Tomo 1. harum Epistolarum Part. 1. post Epist. 23. pag. 298. seq. inserti verba: Hoc agite Senatus Populique Gedanensis, ut devotos devotosque Regia Majestati animos &c. Allocutiones verò à Syndico tunc Civitatis, Generoso Joanne Ernesto von der Linda, ad Serenissimum habitæ sequentibus conceptæ & recitatæ fuerunt verbis:

Allocutio ad Serenissimum Regem cum Civitatis partem ingrederetur die 18. Martii Anno 1698.

Serenissime & Potentissime REX ac Domine,
Domine Clementissime.

Ingrederetur Sacra Regia Majestas Vestra Gedanum Suum, & ita, prout fidelissimi Cives & omnes boni precabantur, ingreditur REX Salvus atque Augustus. Erat scilicet hætenus in votis, ut quem celi hominumque consensus ad Regium viduata Polonia Thronum evexerat, Ejus exoptato conspectu Civitas hæc coram perfrueretur. Quàm fecunda igitur ex seucissimo hoc Sacra Regia Majestatis Vestra adventu in cordibus optimorum & paucissimorum subditorum exorta sit latanas materies si inter publica gaudia gratulantiumque catus tumida facundia ostentator verbis exprimere gestiret, vanitatem haud dubiè suam plerique optimò jure irriderent. Adest autem omnium, quotquot gremio suo complectitur Civitas hæc, nomine Civitatis Senatus, communis gaudii testis & interpres eò certior, quò magis cognitos civium & incolarum suorum habet animos, neminemque in tanta hominum multitudine reperiri optimè novit, qui Augustissimis Sacra Regia Majestatis Vestra Auspiciis optatissimè ingressui huic faustis acclamationibus non daret applausus. Atque sicuti idem Senatus suis ceterorumque Ordinum ac Universa Communitatis votis Sacra Regia Majestati Vestra post solennem statim Inaugurationem Regales trubeas pro debito

debito subjectionis sue cultu gratulatus est. Sed & totam hanc Civitatem cum fortuna omnibus vitæ, ipsa Sacra Regia Majestate Vestra humillimè devovit: ita inpresentiarum ad demonstrandam porro & comprobendam devotissima fidei sua sinceritatem, portarum Civitatis claves, tessera subjectionis, inter Regias manus consignat, spe certa & indubitabili fretus, Sacram Regiam Majestatem Vestram, susceptus in se Regni Polonia fascibus & fasces, tot Provinciarum, tot Urbium nunc curam gerentem, atque pro universorum pro singulorum salute exarubantem, non minorem Salutis securitatisq; fidelissima hujus Civitatis habitum rationem, quam ipsa illa Serenissimis Polonia Regibus à primis, quibus leberimis votis salvisq; Juribus suis & immanitatis ad liberum Polonia Regnum accessit, temporibus inconcussa intemerata fidei constantiam testata est. De cætero quemadmodum Magistratus cum tota Communitate in Sacra Regia Majestate Vestra Piaßti beneficentiam pietatemque; Vladislai excelsum animum & fortunam; Casimiri Magni felicitatem; Jagellonis mitissimum ingenium pietatemque; Sigismundi I. admirabilem corporis fortitudinem, temperantiam & diuturnitatem; Augusti I. intuenda Majestate splendorem; Stephani Gloriam & justitiæ servandæ studium; Sigismundi III. sanctitatem; Vladislai IV. victorias & triumphos; Joannis Casimiri munificentiam, liberalitatem & lenitatem; Michaelis æquanimitatem; Joannis III. in rebus Sagó & Togá gloriosissimè peragendis expeditam promptitudinem venemur, ita Supremum Numen precibus invocat devotissimis, ut Sacram Regiam Majestatem Vestram, Principem omnes Divorum Antecessorum virtutes feliciter exequantem, post sedatos turbata & afflicta intestinarum dissensionum procellas Reipublica motus, redditamq; servatis non intermorisurâ seculis ineffabilis clementia gloriâ Civibus pacem & tranquillitatem publicam, inter auspiciatos Regionum consiliorum dumenturq; felicitatis successus, ætatem omnium vivere, victricesq; laurus post debellatam barbariem christiani numinis hostium indies efflorescere magis sanguine, reliqua tandem, qua Vicaria DEI in terris Potestatis esse possunt, vota perpetuis beare implementis clementissimè dignetur. De Sacra Regia Majestate Vestra idem hic presens Senatus totaq; Universitas cernissima spei indubitam concipiunt fiduciam, Sacram Regiam Ma-

gesta-

gestatem Vestram exigua illa, qua tenuitas ipsorum rerumque ac temporum status permiscere, publica Venerationis signa clementissimè suscepuram, magisq; subjectissimam comperta integritatis & fidei promptitudinem & alacritatem, quam ullum externa pompa splendorem ac sumptus, æquissimo judicio æstimaturam; spes, quod superest, hæc suas Divinâ, quia DEO proximâ, Sacra Regia Majestatis Vestra clementia sibi mississimè obsequantes.

Allocutio ad Serenissimum Regem habita in adibus Braunianis, cum in eadem Serenissimus REX deductus fuisset die 18. Martii Anno 1698.

**Serenissime & Potentissime REX ac Domine,
Domine Clementissime.**

Cum Octavio Augusto Casari ex Scio cognomentum Patriæ Patriæ differendum esset, dixisse Valerius Messala fertur: Quod felix faustumque sit Tibi, Domuique Tuæ Cæsar Auguste, Senatus Te consentiens cum Populo Romano consalutat Patriæ Patrem. Voverunt sibi scilicet Augusto hac oblatione Senatus, ut omnia quæ faceret quaq; in futurum esset factururus, prosperè cederent Augusto, sibi, Reipublicæ, vel, quæ ea brevius est, uni Augusto, quia in illo Reipublica salus & Senatus felicitas versabantur. Dum in presentiarum Senatus populusque Gedanensis Sacram Regiam Majestatem Vestram Dominum Suum Clementissimum intrâ complexum manium Civitatis hujus feliciter presentem submissis populi salutem, cum nomine Gratiô & fortunato nil nisi Augustum & Secundum, cum Rege Optimo Maximo Patriæ Patrem munificentissimum in Civitatem hanc receptum quàm maximè gaudet. Neque etiam votis parcat, quorum hæc summa est, ut qui coronatum Sacra Regia Majestatis Vestra verticem suprâ hostes, suprâ invidiam, suprâ fortunam, suprâ Fatum evexit celi Favor, idem quodcumq; Orbi Christiano desiderabile, Regno Polonia incorporatisq; Provinciis proficuum, Civitati huic immenso solatio est, in perpetua Sacra Regia Majestatis Vestra felicitate Orbi, Regno, Pro-

vinciis

vincula & fidelissima Civitati benignissime largiatur. Hoc Regi à Deo dato, hoc Principi Gloriosissimo, hoc factis & nomine Augusto dum Senatus & Universus populus optat & precatur, non voces solum aut vota, nec studia tantum & amores, nec affectus solos aut vitam obligat, sed omnia, se ipsum denique & quicquid atrox rebus suis adhuc superest Sacra Regia Majestati Vestra devovet, cum gratiosissimo virtricis dextra Osculo, ad quod se admiti humillimè petit, exuberantissima Sacra Regia Majestati Vestra Clementia & Augusta Protectioni se ac Civitatem hanc universam devotissimè commendans.

Ceterum illud equidem negari nequit, appellationem hanc Anno 1661. circa felicem Serenissimi Regis Joannis Casimiri in Urbem Gedanensem ingressum ab illustrissimo tunc Regni Supremo Cancellario vocatam fuisse in dubium. At quæ idem Senatus Gedanensis pro amolienda quavis invidia & defensione tituli sibi à tot retrò temporibus nunquam denegati remonstrari fecerat tant fuerunt momenti, ut omnis ulterior cessaret contradictio, nec subsequenti temporibus desuper controversia moveretur.

1. Contenta eorum, quæ cum Illustrissimo Domino Supremo Regni Cancellario nomine Senatus Gedanensis ratione hujus vocis Anno 1661. mense Novembr. acta sunt.

P Ræmisfis Curialibus dictum, cum circa felicem ingressum Sacre Regiæ Majestatis Domini Nostri Clementissimi in hanc Urbem Civitatis Senatus debitam humillimamque venerationem Principi suo Salutatione submissa esset contestatus, Nomine deinde Regio sua Illustritas benignè respondisset, non sine luculenta & honorifica commemoratione meritorum Civitatis, præter omnem spem & expectationem evenit, quod sua Illustritas in fine subjunxerit, Nos impofterum titulo aut nomine Gedanensis Magistratus, non verò Senatus Gedanensis, uti debere. Quæ publica admonitio seu reprehensio visa fuit ejus esse momenti, ut necessariò desuper cum sua Illustritate Civitatis istius Senatus censuerit candidè & perobservanter esse conferendum. Et initio quidem

quidem arbitramur omnes, nullam apparere idoneam rationem, cur illud Collegium, quod post Serenissimum Regem Nostrum Autoritate primariâ in rem hujus Civitatis consulit eamque gubernat, Senatus appellari non debeat, cum Senatus nihil aliud sit, quam congregatio Seniorum vel Prudentiorum in aliqua Re publica vel Civitate ad publicum regimen legitimè electorum & cooptatorum. Quod verò illi Proceres, qui cum Serenissimo Rege in Polonia res Reipublicæ præcipuas curant, Senatus vocantur, id omninò non impedit, quò minus & Gedanum suum habeat Senatum, qui non Regni, sed istius Civitatis, Senatus sit. Novit sua Illustritas à Romanis id nomen suam habere originem, & fuerunt illi sanè Dignitatis suæ tenacissimi, & tales omninò, quorum Senatum præ se Senatus Polonicus haud dubiè non contemnet. Attamen in scriptis præcipuorum in illa Orbis Terrarum Imperatrice Republica Virorum frequens mentio invenitur Senatus & Senatorum Siracusanae, Agrigentinae, Alexandrinae, Halesinae & aliarum hujusmodi Civitatum, quarum aliqua si opulentiores fortasse fuerunt quàm ista est Civitas, tamen vix est ut cum ea quoad decus libertatis honestè paræ, aliaque quæ commorare necesse non est, conferri possit. Novit præterea sua Illustritas Imperium hodiernum Germanicum suum habere Senatum, singulae tamen urbes in Germania, immò Oppida, à Senatoribus reguntur, & quoties ad Urbium Magistratus ab Imperatore, Principibus, aliisque Imperii Statibus latine scribuntur literæ, inscriptio ad Consules & Senatores in illis conspicitur, imprimis quando ad Hanseaticarum Civitatum Magistratus literæ diriguntur, inter quas hæc Civitas etiam ante incorporationem cum Inclyto Poloniae Regno, & quidem inter quatuor metropoles una, fuit & adhuc est. Neque verò post incorporationem ita de Regibus suis & Republica est merita, ut debuerit ex illo tempore vilescere, & Dignitatis titulo velut capite minui. Atque inde est, quòd Senatus nomen à Serenissimis Poloniae Regibus, imprimis Sigismundo Augusto & Stephano sæpissimè fuit tributum, quod variis Re scriptis, Decretis, aliisque Diplomatis Regiis demonstrari potest.

„ Hisce Illustritas Sua addere dignabitur, hanc Civitatem inter
 „ Consiliarios Terrarum Prussiae locum suum obtinere, qui Consi-
 „ liarii quin Prussiae Senatus sint negari non potest, ut omittamus
 „ aliquandò istius Civitatis ad Comitia Poloniae ablegatos in Senatu
 „ Regni sessionem & votum habuisse, & hunc honorem nobis po-
 „ tuisse continuari, nisi Majores nostri certis justisque rationibus
 „ ducti sua sponte & ultro abstinuissent illa usurpare. Neque un-
 „ quam de appellatione Senatus controversia aliqua mota fuit. Pri-
 „ vatim quidem & ex transverso ab annis circiter viginti, imprimis
 „ circa Cancellarium Illustrissimi Ossolinii, aliquid fuit injectum,
 „ quod tamen non impedivit, quò minus à parte nostra utre-
 „ mur vocabulo recepto. Quod ad Magistratus nomen attinet, co-
 „ gitet sua Illustritas, an non illud grandius sit & honorificentius
 „ ipsò nomine Senatus. Apud Romanos ex Senatoribus illi tan-
 „ tum Magistratus vocabantur, qui Consules, Praetores, Quæstores,
 „ Aediles erant, reliquà turbà sub nomine Senatorum relictà. Ipse
 „ Serenissimus Rex noster Regni Senator non est, sed supremus in
 „ Regno Magistratus; Et quis affirmet hujus Civitatis Senatum Re-
 „ gios honores affectare, si malit Magistratus appellari quàm Sena-
 „ tus? adeò ut agnoscere ex eo possit Illustritas sua, ex ambitione
 „ non fieri, quod nomen Senatus retinetur. Neque enim inania
 „ captare consuevimus, neque ista tam latè fuissent deducta, nisi
 „ res in controversiam & contradictionem venisset; nam alioquin
 „ perinde fuisse Senatum vel Magistratum vocari. Maxime autem
 „ Civitatis illius Senatum perturbavit, quòd Illustritas Sua coram
 „ Sacra Regia Majestate in conspectu tot milium, in ipso limine
 „ Urbis, in solennis festivitatis publico actu voluerit perstringere
 „ Magistratum Ordinarium nihil tale expectantem aut promeritum,
 „ & ea illam luculentam & facundissimam suam deprædicationem
 „ fidei & fortitudinis Gedanensium unà velut literà inducere; certè
 „ in animis Senatus & plurium aliorum, qui verba illa notarunt,
 „ non levis commotio & solennis gaudii diminutio inde orta est.
 „ Habet enim omnis reprehensio virorum bonorum & in aliqua
 „ Dignitate constitutorum, imprimis si propalam fiat & publicè,
 „ plu-

plurimum acerbatis & aliquid fortassis injuriæ. Quæ quod non
 dissimulata, sed ad animum revocata est, id pro sua æquanimi-
 tate Illustritas Sua ægrè non feret, nec superbiam aut animi im-
 potentiam esse arbitrabitur, sed justum dolorem, quem, ut
 quantò quisque est melior, tantò magis ingenuè & liberè decla-
 rat. Nulla autem memoria hujusmodi rei apud Nos extat; Id
 saltem plures recordantur, priores Illustrissimos Cancellarios ne
 quidem ergà Secretarios Civitatis in Aula degentes ita se gessisse,
 sed siquid in ipsorum loquendi modis displiceret privatum monu-
 isse. Præcipuè autem Nos angit, quòd haud dubiè res illa di-
 vulgabitur & emanabit ad plures, atque ita habituri sunt amici
 quod mirentur, hostes quod jactent, & quæ nomini Polonico
 insultent. Inter ceteras technas & artificia, quibus animos No-
 strorum Civium clanculum labefactare Sveci hactenus tentarunt,
 id quoque fuit, quod persuadere conati sint, Dominos Polonos
 in sine laborum nullæ virtutis ac fidei Gedanensium habituros, ean-
 de, viliter ipsos ac contemptim instar Kmethonum habituros, ean-
 demque futuram nostram conditionem, qualis est illorum oppido-
 rum, qui sunt sub Capitaneis, quorum Magistratibus & incolis
 pro lubitu & superbiè insultetur. Cordatiores equidem non mo-
 vent talia, & super alia basi fundata est constantia hujus Urbis,
 quàm ut tam faciliè possit convelli. Sed tamen optat Senatus
 hujus Civitatis, & perobservanter rogat, ut benigna ac sollicita
 habeatur ratio imbecilliorum, & ne ferendis rumusculis præbea-
 tur materia. Nos verò de æquanimitate & Benevolentia Illu-
 stritatis suæ nobis pollicemur, non succensere Illam neque Civi-
 tatis Senatui, qui Nos ingenuà libertate in sinum Illustritatis Ve-
 stræ dolorem suum effundere jussit, neque Nobis, qui deserto
 mandato fideliter debuimus defungi; Quin potius speramus, il-
 lam ingenuitatem probis hominibus propriam Illustritati Vestræ
 Nos magis devincturam, & Ejus gratiosissimam propensionem
 Nobis conciliaturam. Neque enim adspernari poterit liberam vo-
 cem illorum, quorum fortiter & fideliter facta tantoperè depræ-
 dicat, neque candorem non amare, qui apud ipsam potius,
 quàm

„quàm apud alios conqueri voluerunt. De reliquo certa esse potest
 „Illustritas Vestra de Senatûs tot usque istius Civitatis perpetua ob-
 „servantia & ad omnia studia & officia pronis atque paratissimis
 „animis.

2. Memoriale.

DE VOCE SENATUS.

„**P**ostquam Illustrissimus Supremus Regni Poloniae Cancellarius
 „modernus iteratis vicibus Collegium Præ-Consulum & Con-
 „sulum Civitatis Gedanensis non Senatum, sed Magistratum appel-
 „lari debere, Seque constanter appellationi Senatus contradicendum
 „ostendit, iisdem Præ-Consulibus & Consulibus quædam imposita
 „fuit necessitas, nomen Senatus legitimè sibi competens ex rationi-
 „bus juris & facti tuendi

„Et principiò quidem nulla videtur apparere idonea ratio, cur
 „illi Viri, qui post Serenissimum Regem Nostrium Autoritate pri-
 „maria in rem Civitatis istius consulunt, eamque gubernant, Sena-
 „tus appellari non debeant, cum nihil aliud sit Senatus, quàm con-
 „sensus eorum, qui vel ætate vel prudentiâ Seniores in aliqua Re-
 „publica aut Civitate ad Regimen publicum legitimè fuerunt electi
 „& cooptati.

„Et quamvis Illustrissimi Proceres, qui cum Sacra Regia Ma-
 „jestate in Polonia præcipua Reipublicæ negotia curant, Senatus
 „vocentur, (præsupponitur enim ab Illustrissimo Cancellario dece-
 „dere aliquid Senatui Regni, si nomen Senatus Gedanensis ex-
 „audiatur) id non impedit, quò minus Gedanum quoque suum
 „Senatum habeat, qui non Regni sed istius Civitatis Senatus sit.
 „Nemo ignorat, à Romanis vocem Senatus ortam esse, & fuerunt
 „profectò illi Dignitatis suæ tenacissimi, & omninò tales, ut Ro-
 „manum Senatum Senatus Polonicus præ se haud dubiè non sit
 „contempturus. At legimus in scriptis eorum, qui in illa Orbis
 „Terrarum Imperatrice Republica præcipuas Dignitates gesserunt,
 „præ-

præter Romanum Senatum aliarum quoque, quibus absoluto jure
 „Romani imperabant, Civitatum Gubernatores Senatum dici.

Sic apud Ciceronem in *Verrina secunda* frequentissima fit
 „mentio Senatus Syracusani, Agrigentini, Halesini, aliarumque
 „Urbium in Sicilia, uti & Senatorum Syracusanorum, &c. Sic in
 „*Theodosiano Codice* Senatus Alexandriae Civitatis appellatio appa-
 „ret. Quarum utut aliquæ opulentiores fortasse fuerint, quàm
 „ista est Civitas, tamen vix est, ut cum ea, quoad decus libertatis ho-
 „nestè partæ, aliæque, quæ commemorare necesse non est, con-
 „ferri possit.

Imperium hodiernum Germanicum suum habet Senatum, sin-
 „gulæ tamen Urbes, imò oppida in Germania à Senatoribus reguntur,
 „neque designatur ipse Imperator Principesque & Status in Diplo-
 „matibus & Literis quæ latinè expediuntur, Regibus Civitatum
 „attribuere appellationem Consulum & Senatorum; Imprimis quan-
 „do cum Maritimis seu Hanseaticis Civitatibus agitur, ex quibus ista
 „Civitas etiam ante Incorporationem cum Regno Poloniae, & qui-
 „dem inter quatuor Metropoles una fuit & adhuc est. Nec potest
 „videri post incorporationem de Regibus suis & Republica adeò
 „malè merita, ut debuerit ex illo tempore vilescere, & Dignitatis
 „titulò, tanquàm Capite, minui.

Neque nova res est, quia quamplurimis Documentis demon-
 „strari potest, & ipsos Serenissimos Poloniae Reges & Illustrissimos
 „Regni Cancellarios voce Senatus, cum de Gedanensibus loqueren-
 „tur, fuisse usos. In Privilegio Divi Sigismundi Augusti Civitati
 „*Anno 1558.* concessò expressè continetur: Moratorias literas nullius
 „momenti esse debere, nisi is qui eas obtinuerit antè *Senatui Civi-*
 „*tati Gedanensis* comprobarit, se nullà culpâ suâ ad eam necessitatem
 „venisse.

In alio Rescripto Eiusdem Regis de *Anno 1557.* *Senatus po-*
 „*puliq; Gedanensis* aliquoties repetita fit mentio. Ut quoque in
 „alio de *Anno 1561.* *Senatus & Communitatis Civitatis Gedanensis.*
 „K 3 Divus

„ Divus Stephanus, acer alioquin adfertor Regiæ Dignitatis, in Pa-
 „ tis Portorii expressè nominavit istius Civitatis Senatum. Et recen-
 „ sentur, uti notum est, Pacta illa inter præcipua & fundamentalia
 „ istius Civitatis Jura & Privilegia, fueruntque in ipsis Regni Comitibus
 „ Anno 1585. in pleno Regni Senatu per manus Illustris & Magnifici
 „ Joannis de Zamoiscio Regni Supremi Cancellarii &c. solenniter
 „ extradita, Sigillò insuper Majestaticò appensò, & nominibus
 „ omnium & singulorum Regni Senatorum in iisdem Comitibus Regi
 „ adfidentium longâ serie adscriptis. Proluxum nimis foret alia al-
 „ legare Documenta, quæ affatim suppetunt.

„ Ad recentiora ut veniatur, sufficit demonstrasse, quòd Illustris-
 „ simus Jacobus Zadzik, qui tanta cum laude per tot annos Supremi
 „ Cancellariatus munere in Regno perfunctus est, cùm Anno 1634.
 „ Thorunii Homagium nomine Regis reciperet, & quodammodò in
 „ Actu Regiam personam repræsenteret, in ipsa solenni & homa-
 „ giali propositione inter cætera ita Thorunenses fuerit allocutus:
 „ REX meus mihi dedit in commissis, ut vobis spectabili Senatui, Ma-
 „ gistratui, cæterisque hujus Civitatis Ordinibus &c.

„ Cùm in fine anni ejusdem 1634. Divus Vladislaus hanc Cita-
 „ tem feliciter ingrederetur, idem Cancellarius circa publicam saluta-
 „ tionem ad portam Urbis non tantum non oblocutus est Syndico
 „ Civitatis eâ voce utenti, sed ipse quoque in Responso eandem re-
 „ petiit, mentione Spectabilis Senatui ter repetitis vicibus dilertè fa-
 „ ctâ, uti constat ex iis quæ per typum circa præfatum tempus di-
 „ vulgata, & non ita pridem moderno Illustrissimo Domino Can-
 „ cellario demonstrata fuerunt.

„ Quod ad Magistratus nomen attinet, videndum est, an non
 „ inferat grandius aliquid & munificentius quàm vocabulum Sena-
 „ tus? Romæ, undè utriusque vocis origo est, Magistratus voca-
 „ bantur, qui fungebantur præcipuis Dignitatibus, ut Dictatores,
 „ Consules, Censores, Prætores, Quæstores, Ædiles, reliquâ turbâ
 „ sub Senatorum nomine comprehensâ,

Ipse

Ipse Serenissimus REX Noster Regni Senator non est, sed Su-
 premus in Regno Magistratus. & quis credat Regiæ Dignitati ali-
 quid decedere, si Præ-Consules & Consules Gedanenses Magistra-
 tus vocentur potius quàm Senatus? Ut saltem inde manifestum
 esse possit ex ambitione non fieri, quod nomen Senatus retinetur
 tot modis legitimè competens. Quorsum enim pertineret captare
 inania? Neque de eo Præ-Consules & Consules hujus Civitatis
 magnoperè laborarent, & omninò perindè habuissent Senatum vel
 Magistratum appellari, nisi intervenisset contradictio in publico
 & postea repetita præter omnem spem atque expectationem & pla-
 nissimè præter meritum. &c.

X.

Ad ea quæ Epistolæ CXXVI. pag. 749. seqq. De asserta in
 Confœderatione post mortem Divi Sigismundi Augu-
 sti Anno 1573. & subsequentium temporum Confœ-
 derationibus inter Dissidentes de Religione Pace &
 Tranquillitate annectuntur.

Qualiter Pax Religiosa inter Dissidentes in Religione Christianâ
 in Regno Poloniæ annexisque Provinciis coaluerit, quibusque
 n.atur juribus, deductum fusiùs in Scripto Berolini Ao. 1708.
 in Typographia Regia impresso, cui Titulus: *Jura & Libertates Dis-*
sidentium in Religione Christiana in Regno Polonia & Magno Ducatu
Lithuania ex Legibus Regni & aliis monumentis Authenticis excerpta.
 Eadem in compendium redacta, & quæ huc præterea pertinent, ex-
 hibet Auctor Dissertationis manuscriptæ: *De Juribus Protestantium*
in Polonia & incorporatis Provinciis, sequentem in modum:

Quæ in Regno Poloniæ incorporatisque eidem Provinciis inter Dis-
 sidentes de Religione Christiana asserta Pax, eadem in Imperio Romano-
 Germanico inter eosdem Dissidentes per *Transactionem Passaviensem*
 Anno 1552. die 2. Augusti initam & *Pacem Religiosam Augustæ Vin-*
dilicorum die 25. Septembris Anno 1555. factam stabilita, & per
Pacem Osnabrugæ-Monasteriensem Anno 1648. Artic. 5. confirmata
 fuit.

fuit. Veniunt autem Dissidentium in Religione Christiana nomine Romano-Catholici ab una, & Protestantes, sive hi quorum professio fidei christianæ ab illorum placitis in aliquibus differt, ab altera parte, utpote inter quos motus orti fuerant, adeoque necesse erat inter eosdem pacem conciliari, quod publica tranquillitas restitueretur & facta recta conservaretur, & omnis discordiæ ac diffidentiae radix ex animis in Religione discordibus penitus evelleretur. Atque sicuti in Imperio Romano-Germanico contra hanc Pacem Religionis vel ipsorum Summorum Pontificum eorumque nomine illatæ contradictiones aut Protestationes notorietate publicâ testante nihil quicquam profecerunt, sed eadem Pax in hanc usque diem immota stetit & stat: ita quoque in Regno Poloniae tantum abest ut propter interpositas aliquandò ab hoc aut illo objectiones & protestationes factam inter Dissidentes pacem invalidam redditam esse dici queat, ut potius eandem non interruptâ temporum serie tot repetitis Confœderationibus, Pactis conventis, atque Juramentis Regis stabilitam & confirmatam ipsa comprobet experientia. Unde facile concidunt illorum asserta, qui vel Evangelicos sive Protestantes Hæreticorum appellatione gravant, vel pacem Religionis cum ipsis initam idè irritam esse contendunt, quod Regibus & Statibus Pontificiæ Religioni addictis per vim quasi sit extorta, siquidem illos dicere Hæreticos, qui articulos fidei quam profitentur in Scriptura Sacra juxta sensum & mentem Spiritus Sancti fundatos & in Oecumenicis Conciliis & Symbolis professos agnoscunt & probant, id quod Augustanam Confessionem sequentes faciunt, perinde absurdum est, quàm pacem tot vicibus tantæque publicorum Pactorum & Juramentorum religione decretam obtentu coactionis infringere.

Post obitum siquidem Regis Sigismundi Augusti facta est Confœderatio omnium Ordinum Regni in Convocatione Generali *Warsavia* die 28. Januarii Anno 1573. In hac quàm sollicitè cautum sit Libertatibus non in civilibus tantum sed & in spiritualibus, ostendunt verba in *Volumine Constitutionum Regni* pag. 208. 209. expressa: *Ina czezy na zadnego Pana nie pozwalac. &c. In Regem aliter non con-*

senti-

*sentiendum, nisi sub hac certa & expressa conditione & præsconditione quod Jura Nostra omnia, Privilegia, & Libertates nostras quæ sunt, & quæ post Electionem illi offeremus, jurejurando prius confirmabit, Amianowicie to poprzysiadz &c. hoc est: Imprimis verò jurejurando recipiat, Pacem universalem inter Dissidentes in Religione conservare & tueri—A iz w Rzeczypospolitey Naszey nie male jest dissidium &c. h. c. Quandoquidem autem in Republica Nostra non parvum reperitur in causa Religionis Christianæ dissidium, occurrendo, ne ea de causa inter Incolas perniciose aliqua seditio oriatur, cujus exempla in aliis Regnis luculenter videmus, mutuo promittimus pro Nobis & Successoribus Nostris in perpetuum, sub vinculo juramenti, sub fide, honore & conscientiis nostris, quod Nos, qui Dissidentes in Religione sumus, mutuam invicem pacem conservare, neq; ab aliquam diversitatem in sacris sanguinem effundere, neq; panis confiscationis bonorum, infamia, carceris & exilii invicem animadvertere, neque alicui Magistratui sive Officio ad ejusmodi factum ullâ ratione auxilium ferre, velimus. Imò quodsi quis tale quid patrare præsumat, hac sola de causa omnes huic ausui sese opponere tenebimur, etiamsi sub prætextu Decreti aut Processus alicujus judiciarii id obtinere conatus fuerit. Hæc Confœderatio confirmata fuit in Articulis Pactorum Conventorum inter Ordines Regni & Legatos ac Oratores Henrici Regis die 16. Maji Anni 1573. ubi dicti Oratores recipiunt & spondent nomine Serenissimi Electi: Omnia jura &c. circa Electionem Regis sancita integrè & inviolabiter Eum servaturum, atq; etiam juramento corporali confirmaturum &c. &c. Inter hæc verò Jura vel imprimis Confœderatio Generalis locum sibi vindicat. In juramento verò à Rege tunc solenniter præstito his verbis cavetur Libertati Religionis: *Pacemq; & tranquillitatem inter Dissidentes de Religione tuebor, manutenebo, nec ullò modò vel Jurisdictione Nostra, vel Officiorum Nostrorum & Statuum quorumvis autoritate quenquam affici opprimiq; causâ Religionis permittam, nec ipse afficiam, nec opprimam. Sic me DEUS adjuvet. Vid. Volum. Constitut. pag. 226. 227. Quæ juramento comprehensa Rex Henricus deinde post Coronationem ex superabundanti, ut ipse loquitur, solennibus Literis confirmavit die 22. Aprilis anno 1574. d. Vol. Constit. pag. 229. Nec est quod**

L

moveri

moveri super hac re dubium aliquod posset, cum (præter ea, quæ Stephanus Junius Brutus, sive, qui sub hoc nomine latere voluit, Hubertus Langvetus in vindiciis contra Tyrannos *Quæst. 3. pag. 255.* notavit, conditionem nimirum de Pace inter Dissidentes servanda Henricum conceptis verbis, ter stipulantibus Proceribus, ter (sponspondisse) quod Henricus re verâ ita juraverit præmemorata formula-juramenti sufficienter testetur, quæ non modò à Rege Stephano repetita, *vid. Volum. Constitut. pag. 250.* sed & in Constitutione Comitiorum Coronationis Regis Stephani Anno 1576. expresse ordinum, *Quod perpetuis temporibus Reges eâ formulâ, quâ Henricus & Stephanus jurârunt, jurare debeant d. Constit. pag. 278.* Præterea in Confœderatione post mortem Regis Stephani inter Senatores & Nobilitatem Palatinatum Cracoviensis, Sendomiriensis, & Lublinensis Cracovia Anno 1586. inita, disertis affirmetur verbis: *Confœderationem inter Dissidentes de Religione per Reges Henricum & Stephanum juramenta comprobata esse. in Vol. Constit. pag. 399. sq.* Id quod subsequitis etiam temporibus celebrati Confœderationum, Electionum, & Juramentorum Regionum Actus evidentissimè testantur. Eadem Confœderatio luculentius adhuc est confirmata in *Literis Confirmationis articulo- rum Henrico Regi antea oblatorum in Vol. Constit. pag. 253. artic. 2.* *A iz w tey zacney Koronie Narodu Polskiego &c.* hoc est: *Quandoquidem in hoc Illustri Regno Nationis Polonica & Lithuanica, Russica, Livonica &c. non pauci reperiuntur Dissidentes in Religione, occurrendo quibuscumq; imposterum seditio- nibus & tumultibus, & inde litibus aut certaminibus Religionis causâ oriundis, caverunt sibi invicem quidam cives Regni hujus peculiari Confœderatione, se in causis Religionem concernentibus omninò in pace conservari debere, quam quidem nos illis integrè & in perpetuum conservare promittimus. Similiter in Literis patrum conventorum Legatis Regis Stephani propositorum & ab iis susceptorum Varavia die 14. Decembr. Anno 1575. cautum fuit: Omnia Jura &c. Nec non Articulos in Electione Henrici Regis conscriptos & ab Ordinibus oblatos primùm hic Varavia ac ipsi Legatis, deinde Parisiis ab utroq; Rege, publicò juramentò approbatos confirmabit. vid. Volum. Constit. pag. 252.* Id quod etiam præstitisse Regem Stephanum,

patet

patet ex *Literis Confirmationis illorum articulo- rum datis in Transyl- vania in Oppido Meggies 8. Febr. 1576.* his verbis: *Quos quidem articulos seu Leges in omnibus earum punctis & conditionibus—sine ulla excusatione & exceptione firmiter, inconcusè, & inviolabiliter tenere, observare, adimplere, & exequi, & teneri, observari, adim- pleri, & exequi facere promittimus. Constit. Regni pag. 257.* Porro in *Literis Confirmationis Generali Jurium ante Coronationem 8. Febr. Anno 1576. factæ in hunc etiam articulum de Dissidentibus omnes & singuli Ordines Regni, nemine contradicente, consenserunt, dum Declarationem Regiam, quod Generalis illa Confirmatio Juri Dis- sidentium derogare non debeat, approbarunt & typis excubiri man- darunt his verbis: Quod verò supra hisce Literis Privilegia, Liber- tates Ecclesiasticas, cum ceteris confirmavimus, id nihil articulo ju- ramenti derogare volumus, videlicet pacem & tranquillitatem inter Dissidentes de Religione tuebimur & manutenebimus &c. Quem in- concusè, firmiter & inviolabiliter ac cum effectu Nos observaturos promittimus ac spondemus.—A tak My vpyzey pomienione Rady &c. Et ita Nos supra nominati Consilarii Regni &c. In subsequita de- inde Confirmatione Generali omnium Jurium sub tempus Comitiorum Coronationis die 4. Maji Anno 1576. expedita in eundem articulum de Dissidentium libertate iisdem, ut supra, verbis conceptum cum Rege consenserunt ei que subscripserunt primaria nomina ex Clero Romano atque Ordine Senatorio & Equestri, quæ exhibet *Volumen Constitut. pag. 271. 272.* Quò autem integritati articuli hujus nihil omninò deesset, in hisce ipsis Coronationis Comitiiis Articulus hic ejusque confirmatio, ipsissimis verbis è Confirmatione Henrici Regis huc translatis, reperitur & inter Leges censetur: *A iz vitye zacney Koronie Narodu Polskiego &c. Et quoniam in hoc Illustri Regno Nationis Polonica &c. Constitut. pag. 275.* Id quod alterò eorundem Comitiorum Statutò luculentius confirmatur *pag. 295. sub Tit. Interregni Acta. Wszystkie sprawy, Confederacye, Warunki, przeszlych czasow Interregni—skutek swoy miec maja &c. Omnia Acta, Confederationes, Reservationes præteritorum temporum Inter- regni—effectum suum habere debent. &c.**

L 2

Mor.

Mortuò Anno 1586. d. 12. Decembr. Rege Stephano subsecutum est Interregnum, ubi quemadmodum Confœderatio illa in specie ratione Pacis Dissidentium conservata & approbata sit mediante inter Senatores & Nobilitatem Palatinatum Cracoviensis, Sendomiriensis, & Lublinensis sancitâ die 27. Decembris confœderatione, videre est ex Volum. Constit. pag. 399. seq. ibi: *Kora Confœderacja Dissidentium de Religione iz przestrzega Pokoju* — in robore suo relinquimus. Quam Confœderationem Dissidentium de Religione, quandoquidem ipsa pacem & amorem fraternum jubet, in robore suo juxta suam continentiam in toto relinquimus. Quod repetitur & approbatur in Instrumento Raptur dicto ibidem pag. 404. *Przyrzecamy tez y postanawiamy* — Spondemus etiam & constituimus Pacem & amorem fraternum, ne dissidiis, obrektionibus, jurgiis, scissionibus ullis locus sit, atq; universi in pece Deum colant. Quod ipsum quia etiam Confœderatio Dissidentium in Religione caverit, idcò eam quoq; juxta suam continentiam in suo plenissimo robore integram & inviolabilem relinquimus & approbamus; & post pauca: Omnes istos hactenus recensitos articulos spondemus pro Nobis & Posteris Nostriis tam in parte, quàm toto, constanter observare & custodire, sub fide, honore, & conscientiiis nostris. Quodsi quis istis se opponere voluerit, pacemq; & ordinem publicum turbare ausus fuerit, contra talem omnes consurgemus in ejus destructionem. Quò in loco etiam jurium hujus Confœderationis participes faciunt, iisque gaudere jubent omnes Urbes, oppida, cujuscunq; Status & conditionis homines, nulla exclusis, decernendo, ut violatores eorum pœnis ibidem decretis succumbant, dict. pag. 424. Subscripsit inter alios Petrus Myszkowsky Episcopus Cracoviensis pro se & aliis tunc absentibus.

Proximò Anno 1587. die 7. Martii subsecuta est Confœderatio Generalis Varsoviensis, in qua prior illa inter Statuta denuò recepta pag. 409. circa fin. eidemq; subscripsit inter alios etiam Episcopus Camenecensis Laurentius Goslicki. Eodem tempore, die scilicet 8. Maji anno 1587. in Consultatione circa necessaria quadam Respublica Palatinatus Sendomiriensis eadem Confœderatio ratione Articuli de Dissidentibus expressè & plenissimè confirmatur. Vid. Volum. Constit. pag. 423. ibi: *My Rady y Rytersztwo &c.* Nos Senatores

&

& Nobiles qui huc ad Pokrywnice convenimus &c. &c. In Consultatione verò posteriori ejusdem Palatinatus violentia per destructionem & everisionem Ecclesiæ Cracoviensis gravissimâ centurâ notatur, &, ne simile quid impofterum fiat, severè statuitur. Nos Senatores Regni & Nobilitas Palatinatus Sendomiriensis. Cùm durante prasenti nostro Conventu nuncium ad Nos delatum sit Confœderationi recens vim illatam esse everisione Ecclesiæ Cracoviensis, hoc in passu Dominus Palatinus Cracoviensis, tanquam is cui Respublica illo in loco tranquillitatis publica procuracionem commisit, hortandus est, ut officio suo diligenter defungatur. Istud verò facinus cum meritis universam Rempubicam tangat, quandoquidem de conservanda Pace publica agitur Juramenti Regum nostrorum firmata, spondemus, in proximâ Electione nos omnes urgere velle, ut Auctor sceleris, aq; ac qui illud perpetrant, severè puniantur, utq; huic rei ita impofterum prospiciatur ne similis petulantia civili, quod DEUS avertat, bello in Patria Nostri occasione præbeat, quandoquidem facta ejusmodi minimè Christiana aliis Monarchiis ultimi ferè exitus causa exituræ. Et paulò post: Etiam Confœderatio inter dissidentes de Religione confirmata est; quam ad securitatem Respublicæ pertinere, si, qua aliis Regnis evenere, oculis subjiciamus, quis est qui non videat? Vol. Constit. pag. 424. seq. Subsecuta est Ectio Sigismundi III. Varsovia die 19. Augusti anno 1587. ubi, cùm Legatis Pacta à Serenissimo Rege subscribenda proponerentur, expressè sit mentio Confœderationis inter Dissidentes in verbis: Confœderationem inter Dissidentes de Religione non solum juramentò: uti à Serenissimo Henrico & Stephano Regibus Polonia & Prædecessoribus suis factum est, conservabit, verùm etiam Processum & executionem utrique parti fervientem contra violatores ejus oblatam sub juramento observabit. — Vol. Constit. pag. 453. Tempore Coronationis Sigismundus Rex in Juramento iisdem verbis, quibus ante Eum ceteri Reges, Dissidentium securitati in sacris cavit: Ego Sigismundus III. Dei Gratia Electus Rex Polonia spondeo ac sanctè juro — Pacem quoq; & tranquillitatem inter Dissidentes de Religione tuebor. — Constit. pag. 446. Porro in Confirmatione Jurium satis providè cautum: Quod verò suprâ hisce Literis Privilegia, Libertates Ecclesiasticas cum ceteris confirma-

rimus, id nihil articulo huius juramenti derogare volumus, quod videlicet Pacem & tranquillitatem inter Dissidentes de Religione tuebimur & manutenebimus — Quam inconcussè, firmiter, & inviolabiliter Nos observaturos promittimus ac spondemus. Cui Cautioni subscripta sunt nomina Archi-Episcopi, Episcopi Cracoviensis, Vladislaviensis, Przemisliensis, Samogitiæ, Camenecensis & aliorum Senatorum. Vid. Volum. Constitut. pag. 449. Præterea quantâ sollicitudine Paci huic inter Dissidentes Rex Sigismundus cautum voluerit, legi omninò merentur verba in Recessu Comitiorum Coronationis in Volum. Constit. pag. 490. & 491. Item jakosmy Confederacya à w niey Pokoy &c. h. e. Item quemadmodum Confederationem & in ea Pacem inter Dissidentes in Religione Christianâ, primum Oliva, deinde hic in Coronatione Nostra, manuteneat & tueri iurejurando promissimus, ita eadem semper fuimus sumusq; mente, ut processus & executio utriq; parti serviens contra violatores huius pacis sufficienter constitueretur. Et quia Tribunal Regni hanc etiam Pacem Decretis quibusdam turbare præsumebat, provisum est in Comitibus Varsavia die 23. Novembr. Anno 1627. celebratis sub Tit. O Dekretach Tribunalskich, De Decretis Tribunalitici pag. 9. Tribunal iz potestatem condendarum legum nie ma, &c. Quoniam Tribunali nulla data est potestas condendarum legum, sed solummodò secundum leges à tota Republica statutas judicare tenetur: Proinde causas in volumine Legum non descriptas, neq; ad judicandum admittere, neq; penas irrogare, nec iisdem quempiam aggravare debet suprâ id quàm Lege publicâ fuerint determinati. Et sicubi ejusmodi sententia sive clausula lata deprehendantur, qua vim legis sapient vel pacem publicam turbent, prout quedam additamenta in nonnullis Decretis novissimi Tribunalis Lublinensis id continent, iisdem nemo urgeri debet, imò Decreta talia nullitati subiecta sint. Eum pariter in finem, & ne petulantia aliorum Dissidentibus molestiæ crearentur, in Comitibus Varsaviensibus die 12. Martii anno 1631. habitis sancita fuit hæc Lex pag. 8. sub Tit. Zatrzymanie pokoju pospolitego. Conservatio pacis publicæ. Iz pod prætextem Religiey Katolickiey &c. Quoniam sub prætextu Religionis Catholica à licentiosis hominibus in Terris nostris variis tumultus & violentia excitantur, ex quo fit,

ut

ut pax publica scindatur & plurima incommoda inde enascantur. Nos ergo pacem publicam & securitatem in Regno Nostrò conservare, licentiamq; ejusmodi coercere volentes, contra omnes, quicunq; tumultibus & licentiosâ petulantia publicam securitatem violare audebunt, forum coram Tribunali inter causas recentis criminis statuimus, & ut penis contra violatores pacis publicæ statutis puniantur decernimus.

Post obitum Regis Sigismundi III. tempore Interregni in Confederationis Cracoviensis Instrumento Kaptur dicto & Varsavia die 15. Julii anno 1632. erecto & unanimiter approbato hæc leguntur: Vinculum inter Nos ratione Dissidentium in Religione factum inviolabiliter in omnibus articulis, punctis & clausulis secundum antiquum Legum tenorem servare sanctè promittimus. Et si quis quacunq; ratione unionem hanc scindere præsumpserit, juxta obligationes superius nominatas adversus eum procedemus. Eodem Anno 1632. die 16. Julii in Confederatione Generali Varsaviensi omnium Ordinum Regni & Magni Ducatus Lithvaniæ securitati pacis inter Dissidentes sequentibus provisum Ordinationibus: Przytym aby pokoy pospolity &c. Insuper ne Pax publica ullâ ex causa turbetur, cavemus hoc Dissidentibus in Religione christiana, quod pacem omnimodam Nos & Posteris Nostris invicem sub fide, honore & conscientia conservabimus, propter ejusmodi differentias in Religione sanguinem non effundemus, neq; ob hanc diversitatem licentiam alicui movebimus, neq; confiscatione bonorum, infamia, carceribus, & exilio, aut quibuscunq; aliis penis invicem animadvertemus, neq; ulli Magistratui aut Officio ea in re auxilium prestabimus. Imò quodsi quis ea de causa sanguinem effundere, aut dicta pacta violenter rumpere præsumat aut penas superius recensitas extendere velit, omnes eapropter ad defensionem insurgere tenemur, etiamsi quis sub prætextu alicujus Decreti aut Processus forensis id agere sustineat. Præterea cavemus, ne Decreta Tribunalia Regni & Magni Ducatus Lithuania, qua vim Legis sapiunt, contra securitatem & Pacem Dissidentium lata in quolibet officio ad executionem deducantur, prout Constitutione Anni 1627. expressè cautum habimus. Et sicubi contra hanc Constitutionem decreta aliqua aut protestationes intercesserint in quovis judicio, ea nullius

valoris

valoris esse declaramus. Similiter Mandata omnia Pacem inter Dissidentes tollentia ex Cancellaria vivente Rege data nullius ponderis aestimabuntur, neq. imposterum extradentur. In Civitatibus Regiis, ubi in presenti Dissidentes in Ecclesiis à se erectis publicò gaudent Religionis exercitiò eòdem imposterum quoq., perindè ac nunc, gaudere & uti poterunt. Ubi verò Ecclesias in presenti ad eum usum erectas non habent, eas ad evitandos tumultus ibidem erigere non debent. Utq. privatim unicuiq. peregrè venienti devotionibus sacris in adibus privatis tuò operam dare integrum est.

Quantumvis Constitutio Anni 1631. contra violatores securitatis publica satis rigorosè sancita fuerit, declaramus tamen, quòd imposterum ejusmodi causa violata securitatis Dissidentium à quacunq. persona cujuscunq. conditionis non inter Causas terminorum tactorum, sed Ferià hebdomadis quintà, ex speciali Regestro inter Causas recentium criminum judicari debeant, exceptò si fortè persona merè spiritalis in crimine deprehensa fuerit; Tum delinquens Officio Spirituali tradi, & ibidem pravià inquisitione judicari debet. Ministri quoque in Religione Dissidentium si à quopiam quacunq. de causa citati fuerint, non debent habere forum, nisi in officio seculari competenti ratione quarumvis rerum & injuriarum, & in causis ex ipsorum Actoratu forum citati competens sequi ibiq. jus suum obtinere debet. Et in fine: A te wszystkie rzeczy &c. Qua cuncta superius recensita pro Nobis & Posteris nostris servare firmiter, & sub fide, honore, ac conscientiis nostris tueri promittimus. Quicunq. verò his contravenire & pacem superius toties nominatam Ordinemque publicum destruere veluerit, contra talem omnes consurgemus in ejus destructionem. Vid. Confœderatio Regni Generalis Anno 1632. die 16. Julii Varaviae inita pag. 3. 4. & in fine. Subscripta sunt Archi-Episcopus, Episcopi, Senatores approbando in omnibus & singulis hanc Confœderationem, nisi quòd Episcopi cum nonnullis Secularibus Romano-Catholicis hic primà vice subscriptionibus suis adjecerint clausulam: *Salvis juribus Ecclesie Romanae.* Ceterum quòd talis clausula, five, ut vulgò audit, salva Legi firmiter approbatæ nihil derogat, hoc ipsò Anno 1632. in Comitibus Electionis Regis Vladislai IV. die 27. Septembr. ad Varaviam celebratis sat apertè in Articulis Pa-

Elorum

Elorum Conventionum declaratum, atque ejusmodi Subscriptiones his sunt explicatæ, imò dilutæ, verbis: A iz w tey Zaczney Koronie Narodu Polskiego. &c. Et quandoquidem in hoc Illustri Regno Gentis Polonica, Lituanica, Russica &c. non pauci reperiuntur Dissidentes in Religione Christiana, prævendo, exemplò Antecessorum Nostrorum, ne seditiones aliqua aut tumultus occasione Religionis oriantur, cautum est novissimà Confœderatione Varaviensi Generali, ut in causa Religionis Christiana Pax inter Dissidentes de Religione conservetur; Quam Nos inviolabiliter servare in perpetuum promittimus, non obstantibus quibuscunq. Protestationibus contra hanc Confœderationem post Convocationem factis, salvis juribus Ecclesie Catholica Romana, integrà nihilominus in omnibus Dissidentium de Religione Christiana Pace & securitate, quemadmodum in Conventione Varaviensi novissimè habità Confœderatione Generali destitutum & cautum est. Ex quo factum, quod in Confœderationibus subsequenter ubi Romano-Catholici subscribebant: *Salvis juribus Ecclesie Romano Catholicae*, ibi Dissidentes pari libertatis prærogativâ non dubitabant subscribere: Ita salva sint Jura Ecclesie Romano-Catholicae, ut illæsa maneant Jura & Leges Regni, tum & liberum Religionis Dissidentium exercitium. Item: In quantum securitas & liberum exercitium Dissidentium Ecclesia non violabitur. Velita: *Salvis per omnia juribus Dissidentium in Religione Christiana, aut: salva per omnia pace Dissidentium, vel: Non obstantibus quibuscunq. protestationibus & exceptionibus, & Græcis Sacris addicti subscribebant: Salvis Juribus veteris Ecclesie ritus græci, Item, Salvis Juribus Ecclesie Orientalis &c.* Videantur Subscriptiones Confœderationum General. p. sim.

Atque ita Pacem inter Dissidentes in Religione idem Serenissimus Rex Vladislav IV. utroque juramento, tum super Pacta Conventa Varavia in Ecclesia S. Joannis Anno 1632. tum in Actu Coronationis Cracoviae die 6. Februarij 1633. eodem verborum tenore, qui juramenti Henrici, Stephani & Sigismundi III. fuerat, præstito firmavit. Vid. Constit. Comit. Elect. Anno 1632. die 27. Sept. pag. 21. & Denuntiatio Regis Coronati pag. 4. &c. nec non in Confirmatione Generali Jurium

M

in

in Comit. Coronationis *no. 1633.* facta, & per Approbationem Astorum Interregni. Vid. *Constitut. dict. Comitior. pag. 12. Tit. Acta Interregni approbantur*, ubi Confederationum expressa fit mentio. Post obitum Regis Vladislai IV. Anno 1648. die 18. Julij subsecuta Confederatio Generalis, in qua ipsissima verba Confederationis Generalis Anni 1632. supra allegata repetantur, adduà in fine Declaratione hac notabili: *Hanc Confederationem in omnibus punctis & clausula pro Lege aeterna habere volumus, & cuncta superius descripta spondemus pro Nobis & Posteris nostris constanter observare & manu tenere sub fide, honore & conscientia nostris. Si verò quispiam istis contravenire & pacem superius in hac Confederatione descriptam Ordinemq; publicum turbare voluerit, contra talem omnes consurgemus in ejus destructionem.* vid. dict. *Confeder. pag. 3. & 16.* In pactis quoque Conventis cum Serenissimo Rege Joanne Casimiro Anno 1648. Respublica securitati Evangelicorum prospexit, & ne clausula noviter reperta *salvis juribus Ecclesie Romane-Catholicae* officeret, eò, quò Anno 1632. factum fuerat, modò declaravit, testante articulo *Pactorum Conventuum* vers. *A yz wtey zacney Koronie &c.* Et quandoquidem in hoc illustri Regno &c. Vid. *Porządek Elekcyey, sive Ordo Electionis anni 1648. d. 6. Octobr. pag. 15.* ipseque Serenissimus Rex Joannes Casimirus juramentis super Pacta Conventa *Varsavia*, & in Coronatione eadem formulà, quà Antecessores, præstitis, tum & Confirmatione jurium Generali *d. 23. Januar. 1649.* facta, pacem hanc confirmavit. Vid. dict. *Ord. Elect. pag. 25. & Constit. Comitior. Coronationis d. 1. Januar. Anni 1649. pag. 3. & 5.* Idem factum post Abdicationem Regis Joannis Casimiri in Confederatione Generali *Varsavia d. 5. Novembris anno 1668.* inira artic. *Przytym aby pokoy pospolity &c.* Adhuc ut pax publica &c. & in articulis *Pactorum Conventorum* cum Rege Michaele anno 1669. conclusis *art. A iz wtey zacney Koronie Polsky &c.* Et quia in hoc illustri Regno-Polonia &c. Vid. *Porządek Elekcyey &c. Ordo Election. anno 1669. pag. 19.* atque in Literis juramenti ab Eodem Rege *Varsavia d. 7. Julij & Cracovia d. 29. Septembr. anno 1669.* præstiti. *Porządek Elekcyey anno 1669. pag. 20. & Constitut. Comitior. Varsavia d. 9. Sept. 1670. celebrator. p. 4.* ac Confirmatione Jurium Generali *Varsavia sub tempus Comitiorum die 12. Septembr. 1670.* concessa dict. *Constit. pag. 8.*

nec non post obitum Regis Michaelis in Confederatione Generali *Varsavia d. 15. Junij anno 1674. art.* *Przytym aby pokoy pospolity &c.* pag. 3. in fine & pag. seq. Pactis conventis cum Serenissimo Joanne III. Anno 1674. conclusis *art. A yz wtey zacney Koronny &c.* Vid. *Porządek Elekcyey Warszawskiej d. 12. Aprilis 1674. pag. 18.* Literis juramentorum ad pacta Conventa *Varsavia d. 5. Junij & Cracovia sub tempus Coronationis die 2. Februarij anno 1676.* præstitorum dict. *Porządek an. 1674. in fine. & Constit. Comitior. Coronationis an. 1676. pag. 4.* atque Confirmatione jurium Generali *Cracovia in dictis Comitiorum Coronationis anno 1676.* subsecuta. alleg. *Constit. Comitior. Coronat. pag. 8.* Ibi: *Quod verò supra hisce literis Privilegia libertates Ecclesiasticas cum ceteris confirmaverimus, in juramento nostro Ecclesiae Catholicae Romanas nominaverimus, id nihilominus Ecclesiis Graecis & Privilegiis earundem obesse debet; imò eadem in suo robore conservamus, nec non & articulo huic Juramenti ne unquam derogare volumus, quòd videlicet pacem & tranquillitatem inter Dissidentes de Religione tuebimur & manutenebimus, quem inconcussè, firmiter ac inviolabiliter, & cum effectu Nos observaturos promittimus ac spondemus; & tandem post fata Divi Joannis III. in Confederatione Generali *Varsavia d. 28. Sept. anno 1696. artic.* *O zachowaniu inter Dissidentes in Religione sta-tecznego pokoju pag. 3. seq.* his verbis: *De conservanda inter Dissidentes in Religione firmissimà pace antiqua Jura & Confederationes, in specie tamen Confederationem Varsoviensem anni 1674. in toto reassumimus, circa qua memoratos Dissidentes inviolabiliter conservamus, omnes precedentium Interregnorum Confederationes reassumendo spondemus, quòd ipsos circa Jura & Privilegia tuebimur & conservabimus.* Pariter in Pactis conventis cum Serenissimo Rege Augusto II. die 27. Junij anno 1697. initis *artic. A yz wtey zacney Koronie &c.* Vid. *Constitut. Comitior. Pacificationis die 16. Junij anno 1699. Varsavia habitorum pag. 7.* nec non utroque juramento tum in finibus Regni in *Villà Pickarè* super articulis *pactorum Conventorum 24. Julij anno 1697.* tum *Cracovia tempore Coronationis die 15. Septembr. anno 1697.* præstito. Vid. *Constit. Comitiorum Coronationis anno 1697. pag. 5. seq.* ac tandem in Confirmatione jurium Generali *Cracovia in Comitiorum Coronationis d. 28. Sept. an. 1697.* facta, dict. *Constit. Comit. Coronat. p. 9. in fin. & seq.**

Præter hæc omnia hæcenus recensita jura pro securitate Dissidentium liberrimòq; Religionis Augustanæ usu etiam militat Pax Polono-Svecica *Oliva die 3. Maij anno 1660. conclusa, in cujus Articulo II. non tantum §. 2. generaliter dispositum: Hac generali Amnestia gaudeant omnes & singuli cujuscunq; Status, conditionis, & Religionis fuerint — nec ullis hoc bellum præjudicio & noxa sit in suis Juribus, Privilegiis ac consuetudinibus generalibus & specialibus, tam in Ecclesiasticis quàm in Civilibus profanisq;, quibus ante hoc bellum gavisi sunt, sed iis in totum fruantur secundum Leges Regni; verum etiam §. 3. specialiter caveatur: Civitatibus Prussie Regalia qua in possessione Sua Regia Majestatis Regniq; Suecia hoc bellò fuerunt, manebunt ibidem omnia Jura, Libertates, & Privilegia, quibus sive in Ecclesiasticis sive in profanis posita sunt ante hoc bellum (salvò liberò, uti ante bellum viguit, in prædictis Civitatibus Catholica & Evangelica Religionis exercitio) earumq; territoria, Magistratus, Communitates, cives, incolæ, & subditos Sacra Regia Majestas Polonia eadem, quâ olim, Clementiâ & Gratiâ Regiâ imposterum prosequuntur, fovebit, & tuebitur.*

Pertinet huc etiam

Declaratio Illustrissimum & Excellentissimorum Domino- rum Sacræ Regiæ Majestatis & Inclytæ Coronæ Sveciæ ad Tractatus Pacis Legatorum Plenipotentiariorum pro Pace ac Libertate omnium ab Ecclesia Catholico-Romana de Religione in Polonia Dissidentium in puncto Amnestiæ cauta.

Sacræ Regiæ Majestatis Regniq; Suecia ad Pacificationem in Borussia Legati Commissarii Plenipotentiaria.

Notum testatumque facimus. Quòd licet à Religione Romano-Catholica in Regno Poloniae & Magno Ducatu Lithuaniae dissidentes in moderno Instrumento Pacis Sveco-Polonicæ Articulo de Amnestia secundo per expressum non sint nominati, dicta tamen Amnestia tam generalis quàm specialis etiam illos concernat, ut ipsi tota frui debeant. Neque enim Legationi Svedicæ necesse fuit, utiles Leges antiquas & antiquatas contra hæreticos sic

sic dictos sancitas, vel etiam novas durante hoc bellò (quò merito præsumi debet ac potest nihil esse innovandum) latas hoc tractatu confirmandi, sed potius, ut hæc pacificatione cuncta in eum statum, qui antè hoc bellum fuit, reducantur, nec cuiquam, quòd partes Sacræ Regiæ Majestatis Sveciæ secutus fuerit, sub quocunq; prætextu noxæ & fraudi sit efficiendi. Ac proinde declaramus ac testamur, verba in §. 2. præfati articuli secundum Leges Regni ex parte Nostra non aliam vel antehac admisisse vel etiamnum admittere interpretationem posse, quàm ut unusquisq; sine exceptione, & cujuscunque Status, conditionis, aut Religionis sit, gaudere debeat juribus, privilegiis & consuetudinibus tam in Ecclesiasticis quàm in profanis secundum Leges Regni, sicut antè hoc bellum observatum fuit. In cujus rei fidem præsens attestatum manibus nostris subscriptum Sigi lo Legationis majori roborari fecimus Soboth die 31. & 21. Maji, 1660. Magnus Gabriel de la Gardie. Benedictus Oxenstierna à Gyldenklau. Christoph. Carolus Schlippenbach. Vid. Londorp. Actor. Publicor. Tom. IX. pag. 692.

Quod ad Civitatem Gedanensem speciatim attinet, hanc sub Divo Sigismundo Augusto Rege Libertatem Religionis Augustanæ jam habuisse, ex Indulto Regio super libera administratione & libero usu Sacrosancti Libaristæ Sacramenti sub utraq; specie Vitis fere a. post Incarnat. Mariæ Virginis proxima Anno Domini 1557 concessio facile colligitur. Est autem ejus Indulti tenor, ut sequitur:

Sigismundus Augustus DEI Gratia REX Poloniae, &c. &c. &c.

Notum testatumque facimus præsentibus Literis Nostris universis & singulis, quorum interest. Quòd cum aliàs sæpè volumusque Nobis cum per supplices libellos & internuntios suos humiliter supplicasset Senatus populusque Civitatis Nostræ Gedanensis, tum verò per quosdam Proceres & Consiliarios Nostros Ducatus Prussiae instantibus precibus Nos obtestassent, ut administrationem Cornu Dominicæ juxta præscriptum verbi DEI & veteris Ecclesiæ morem sub utraque specie, panis videlicet & vini, illis concedi dignaremur. Quam rem iidem Proceres & Consiliarii pertinere arbitrabantur non modò ad sanandas conscientias mul-

torum, verum etiam ad retinendos eos in fidei, clientelæ & subjectionis nostræ officiis. Nam esse ex eorum numero plerosque, qui usuram tanti Sacramenti à multis jam annis non attingentes, misere & acerbè cum conscientis suis luctentur. Quò fit, ut populus Magistratui non satis propensa & expedita voluntate officium suum præstet, quòd in ejusmodi re, quæ & pia illis & verbo Dei consentanea videtur, ad sanandas verò illorum conscientias magno perè necessaria, Magistratum sibi deesse existimat. Nos etsi sæpè id negotii in alia atque alia tempora rejeceramus, fore sperantes, ut ope Concilii Sancti Oecumenici saltem Nationalis, dissidia Religionis tollerentur: tamen quia in conspicuo res est, & tempora & Respubl. indices turbatoria apparere, & emergere, subindè passim ubique bellorum tumultus, propter quos Concilii celebrandi spes multò minor affulgeat ac olim: Ideò Nos, qui pro virili parte ex officio Nostro Regio infirmitati hominum mederi & conscientis illorum consulere tenemur, non potuimus torinstantes obtestationes fidelium subditorum nostrorum, tum & suffragia Consiliariorum nostrorum illius Provinciæ, qui hoc nomine pro illis laborant, negligere; maxime verò cum intelligamus in Comitibus Imperialibus, in quibus de conciliatione dogmatum Religionis, pro utraque parte laboratum est, de restitutione alterius speciei non magnum fore inter Collocutores dissidium. Quapropter de sententia & voluntate Eorundem Consiliariorum Ejusdem Provinciæ permisimus & admisimus, prout præsentibus permittimus & admittimus Senatui populoque Civitatis Nostre Gedanensis liberam administrationem & liberum usum Cœnæ Dominicæ sub utraque specie in Ecclesiis quibusvis omnibus hominibus utriusque sexus & cujuscunque conditionis qui hoc Sacramento eò modò uti voluerint infra hinc & futura Regni Comitibus Generalia ubicunq; locorum celebranda. Promittimus verbo Nostro Regio, quòd nemini à quoquam periculum creari, neminem periclitari patiemur, qui utramque speciem Sacramenti Cœnæ Dominicæ sumpserint aut sumere voluerint. Harum, quibus in fidem præmissorum Sigillum Nostrium annulare est superappositum, testimonio Literarum, Datum Vilnæ, feriâ secundâ post Festum Visitationis B. Mariæ Virginis, proximâ Anno Domini M D LVII. & Regni Nostri XXVIII.

Post mortem Regis Sigismundi Augusti primam Cantionem Regiam super libero Religionis Augustanæ exercitio Rex Stephanus Civitati Gedanensi dedit his verbis:

Stephanus DEI Gratiâ REX Polonia Magnus Dux Lithuania, nec non Terrarum Cujavie, Sandomiria, Stradia, Lancicia, Ruffia, Prussia, ac Culmensis, Elbingensis, Pomerania, Livonieq; tum etiam Transylvania Princeps.

Significamus præsentibus Literis Nostris quorum interest univer. si & singulis præsentibus & futuris harum notitiam habituris Quòd cum à Nobis petissent Internuncii Civitatis Nostre Gedanensis, ut illi liberum usum & professionem Religionis Augustanæ Confessionis concederemus, Literisque Nostris id illis firmum & stabile esse debere caveremus, Nos, qui jampridem in Conven. tu Coronationis Nostre atque prius in Transylvania juramentum de Religione servanda præstitimus, facillè consentimus, ut iteratâ promissione Nostâ, ita petentibus Civitatis Nostre Internunciis, denuò etiam promittamus & concedamus, ut Religionis Augustanæ Confessionis tam in Civitate Gedanensi, quàm extrâ muros in ejus Districtu & Jurisdictione, Templis, Monasteriis, Xenodochiis, ut sub adventum Nostrum in Regnum utebantur, & in ejus possessione fuerint, pacificè & quicquid libera professio fiat, neque cuiquam Religionis ergò molestia vel negotium exhibeatur, omnesque in libero usu Augustanæ Confessionis conservabimus, mantenebimus, & tuebimur, quemadmodum id tam in Transylvania, quàm postea etiam Cracoviæ juramento affirmavimus, nec volumus, ut in Templis ritus Ceremoniarum ullò pacto immutentur. In cujus rei fidem præsentibus manu Nostra subscripsimus, Sigillumq; Nostrium appendi jussimus. Datum Mariæburgi die 16. Mensis Decembris Anno 1577. Regni Nostri secundò.

Ubi obiter notandum, clausulam de ritibus ceremoniarum non immutandis Cautioni huic propter Calvinii dogmata professos, utpote ad ritus ceremoniarum immutandos nimium tunc proclives, instantibus Augustanæ Confessionis addictis insertam fuisse.

Ean-

Eandem porrò Cautionem iisdem verbis reiteravit D. Sigismundus III. *Cracovia in Conventu Coronationis die 11. Januarii Anno 1588.* tum & D. Vladislaus IV. *Cracovia in Comitibus Coronationis d. 10. Martij Anno 1633.* Item D. Johannes Casimirus *Cracovia in Conventu Generali Coronationis die 6. Februarij, anno 1649.* ibi: „Ut Religionis „Augustanæ Confessionis tam in Civitate Gedanensi, quàm extra „muros in ejus Districtu & Jurisdictione—imposterum quoque, „uti temporibus Divi Parentis & Divi Fratris Nostri in usu & possessione fuit, pacificè, quietè, libera professio Samentorumque ad „ministratio permaneat, neve ea de causa Civitati ejusque incolis „publicè aut privatim molestia vel negotium exhibeatur aut impedimentum ullum afferatur, Autoritate Nostra Regia prospicere, „omnesque in libertate Religionis Augustanæ Confessionis plenè ac „integrè conservare, manutene, & tueri, neque in possessione „illius Civitatem Gedanensem turbare, aut à quopiam turbari permittere temporibus quibuslibet futuris pro Nobis & Successoribus „Nostris Regibus Poloniæ recipimus ac spondemus; Nec non D. Michael Rex *Cracovia in Conventu Coronationis die 9. Novembris An. 1669.* atque Divus Joannes Tertius *Cracovia in Comitibus Coronationis die 26. Aprilis anno 1676.* & tandem iisdem verbis Serenissimus Rex Augustus II. *Varsavia die 30. Januarij anno 1698.*

Quemadmodum verò ex adductis indubium manet, libertatem Religionis Christianæ in Regno Poloniæ incorporatisque Provinciis adeoque & in Terris Prussiæ & ad has pertinentibus Civitatibus, adeò firmis inniti fundamentis, ut inter Dissidentes in Religione Christiana Pax & Tranquillitas publica esse, nec ullâ ratione inturbari, nec quisquam sub prætextu Religionis periculò affici debeat: ita sequentes inde necessariò promanant Conclusiones.

Prima est, quòd inter Romano-Catholicos & Augustanæ Confessionis socios sit æqualitas jurium, quatenus formæ Reipublicæ conformis. Ratio Imò quia scopus & finis præallegatarum Cautionum, Confœderationum, Pactorum Conventorum, & Juramentorum Regiorum, qui est, ut Pax & Concordia conservetur, obtineri aliter nequit, siquidem impossibile est, inter eos qui ejusdem sunt

sunt conditionis & status servari posse pacem & tranquillitatem, si dispari & inæquali jure debeant gaudere; Adhæc Imò ipsa vult Æquitas, ut quod quisque juris statuit in alium, eò ipse utatur, Imò Æqualitas quàm maximè servanda est in pactis interpretandis & judiciis, adeò ut ob æqualitatem servandam à Regulis juris communis sæpè recedatur, omnisque Imò dispositio ad eum reducenda venit sensum qui æqualitati magis accedit. Atque ita si Pax publica in Regno Poloniæ in Causis Religiosis & profanis conservanda est, oportet constans jus & æquum observetur, & relinquantur Statibus tam Evangelicis quàm Catholicis sua Jura, Libertates & Privilegia, ita, ut quod uni parti justum est, alteri quoque sit justum, violentiâ omni & viâ facti in perpetuum cessante.

Secunda Conclusio est, quòd quidquid singulæ harum Religio. num de fide & necessariò credendum esse judicant, illud quoque docere, agere, modèstè & absque turbis defendere, nec, dum id sit, uni parti alteram hæreleos inculpare, sive, ut vulgò loquuntur, hærenificare liceat. Sicuti enim inane saltem foret Libertatis Religionis nomen, si dogmata fidei proponere, publicè docere, & quæ illis contrariantur ore & scriptis pro rei necessitate eum prudentia Theologica sine acerbitate refutare, adeoque modèstò, ut vocatur, Elenchò uti non concederetur: ita illos pro hæreticis velle habere, quorum Religio Legibus publicis asserta, inter quos unio & Confœderatio inita, & quibus æqualis protectio promissa, maximam sapit injuriam. Quorum consequens est, licere ea omnia peragere, quæ Religionis suæ ratio & institutum efflagitat, tum & quòd Magistratus tot Doctores ac Ecclesiæ Ministros, quot sese opus habere arbitratus fuerit, ad docendum populum adsciscere, nec non Tempia Religionis exercitio necessaria exstruere & conservare, nequaquam prohiberi possit, quia Exercitium Religionis sine his consistere nequit, concessio autem exercitio concessa censentur omnia quæ ex necessitate quadam consequuntur, sine quibus illud aliàs inutile foret, ne unâ viâ concessum alterâ rursus auferatur.

Conclusio Tertiâ infertur, quòd Libertas hæc Religionis ab unâ aut alterâ parte nullatenus tolli queat, nec ullâ ratione aut viâ eidem contravenire fas sit. Ratio, quia Natura Cautionum,

Confederationum, Pactorum & Juramentorum exigit, ne illò, cui, & cum quo facta, invito enerventur aut oppugnentur, vinculo fidei & obligationis inter homines maximè periclitaturò, si, quæ inter ipsos semel placuerunt, juramentoque firmata sunt, pro lubitu ab alterutro revocari & annullari possent. Spectat huc omninò etiam Recessus ab unâ Religionum permissarum ad alteram Religionis libertati tam arcta colligatione connexus, ut hæc vetitò illò salva & integrâ haberi nequeat, cum & ipsa Jura allegata publica & Cautiones Regiæ illis ab initio data fuerint qui à Romanâ Ecclesiâ recessum fecerant. Atque si vigore Pactorum cum Serenissimis Regibus Conventorum *integra in omnibus inter Dissidentes de Religione Christiana Pax & Securitas esse ac servari, nec juxta formulam Juramenti Regij quòquam ullò modò offi opprimig, causâ Religionis debet*, certè eandem pacem & securitatem etiam quoad hoc punctum transitus de unâ Religione ad aliam præstare, neque taliter transeuntes quâcunque ratione, siue in personis siue in bonis, damnis & periculis afficere ac opprimere necessum est. Accedit, quantum in specie *ad Civitatem Gedanensem* atinet, & hoc, quòd, quemadmodum primâ illâ solenni Cautione Regiâ Divi olim Stephani Anno 1577. factâ Civitati huic promissum, ut Religionis Augustanæ Confessionis ita, *uti sub adventum Serenissimi Regis in Regnam utebantur & in ejus possessione fuerunt*, pacificè & quietè libera professio fiat, *nec, cuiquam Religionis ergò molestia vel negotium exhibeatur*, jam verò extrâ omne dubium positum est, tunc temporis quamplurimos à Religione Romano-Catholica ad Religionem Augustanæ Confessionis transitum fecisse, atque hanc in possessione liberè & citrà ulli alicujus molestiam recipiendi & fovendi hujusmodi transeuntes fuisse: ita huic libertati antiquæ & possessioni subsequens Divorum Successorum Regum Poloniæ, qui non interruptò Ordine Sceptum tenuerunt, nec non moderni Serenissimi feliciter Regnantis Cautiōibus Regiis sufficienter prospectum est, singulis libertatem Religionis Augustanæ Confessionis Civitati huic ita, uti temporibus Divorum Prædecessorum in usu & possessione fuit, obfirmantibus, neque in possessione illa Civitatem turbare, aut à quopiam turbari permittere, tùm & ne Religionis causa Civitati ejusque incolis publicè aut privatim molestia exhi-

exhibeatur, aut impedimentum ullum afferatur Authoritate Regiâ prospicere, omnesq; in libertate Religionis Augustanæ Confessionis plenè ac integrè conservare, manutenere & tueri, temporibus quibuslibet futuris pro se & Successoribus Regibus Poloniæ spondentibus. Nec obstat, tùm quòd in Confederatione Regni Generali Anno 1632. *Varsaviæ* facta Dissidentibus nova Templâ erigere primâ vice interdici voluerit, tùm quòd idem Interdictum in subsequens Anno 1648. 1668. 1674. & 1696. Confederationibus repetitum, insimulq; dictò Anno 1668 in solenni post Abdicationem Serenissimi Joannis Casimiri Regis Ordinum Regni Convocatione Confederationi publicè insertum sit, eos, qui à Româ o Catholica fide transitum fecerunt, pariter ut Arrianos à libertate & pace Religionis Dissidentibus in Religione Christiana asscurata excludi debere his verbis: Arriani uti Lege publicâ proscripti, nec non Apostatæ à fide Catholica Romana & unitorum ab hinc transeuntes, non debent sub hac Confederatione tegumen suum habere, imò verò omnes Constitutiones de Arrianis sancitas reassumimus & confirmamus perpetuis temporibus, Apostatæ autem præmoriati adhinc convicti in foro fori exilio puniendi erunt, *Confederatio Varsaviensis Anni 1668. pag. 5. per Constitutionem Comitiorum Coronationis Anno 1670. Tit. Approbatio Actorum Interregni pag. 11. confirmata.* Quæ clausula etiam iisdem prorsus verbis in *Confederatione* post fata Divi Michaelis Regis Anno 1674. inita subsequenter per *Constitutionem Anni 1676. approbata*, nec non post obitum Serenissimi olim Regis Joannis III. Anno 1696. sancitâ *Confederatione*, utpote in quâ à pace Religionis Apostatæ, additis Quakeris & Mennonistis, eximuntur, repetita existat. Vid. *Confederatio Generalis Varsaviensis Anni 1674. pag. 5. Constitut. Comitior. Coronat. Anni 1676. Tit. Approbatio Actorum Interregni pag. 12. Confederatio Generalis Varsaviensis Anni 1696. die 29. Augusti pag. 4.* Etenim constat, quòd contrâ præjudiciosum Confederationis Anni 1632. articulum sub tempore Comitiorum Electionis in Campo Electorali nomine Thorunensis & Gedanensis Civitatis per Secretarios tunc præsentis non tantum oretenus protestatum, sed & Scriptum Manifestationis oblatum & à Mareschallo Equestris Ordinis Illustri Jacobo Zobieski publicè lectum fuerit sequentis tenoris:

„ Quoniam in scripto à Dominis Deputatis ratione securitatis
 „ Dissidentium in Religione concepto mentio fit Provinciarum Re-
 „ gno annexarum, Terras verò & Civitates Prussiae ita Regno Po-
 „ loniae annexas & incorporatas esse constat, ut nihilominus pecu-
 „ liaria sua jura semper habuerint, quae velut in universum nihil
 „ in nos constitui sine nobis, nec quicquam oneris nobis imponi
 „ permittunt, sic invicis nobis ulla in parte immutari nequeunt:
 „ Ideò internuncii Civitatis Thorunensis ac Gedanensis indemnitati
 „ Civitatum Prussiae praecavendo per expressum manifestant, qua-
 „ tenus in Confœderatione proxima vel moderna ejus confirmatio-
 „ ne aliquid continetur, quod in praedictum praefatarum Civita-
 „ tum sinistra interpretatione quoquò modò allegari posset, id
 „ ipsum Juribus, Privilegiis, ac Immunitatibus suis, adeoque &
 „ libertati Religionis ac rebus ad eam pertinentibus, nihil omninò
 „ officere ac derogare posse aut debere, quin potius easdem Ci-
 „ vitates in libera & à Serenissimis Poloniae Regibus sibi concessa
 „ Religionis professione sine cujusquam impedimento porro relin-
 „ quendas, neque ullà ratione, vel sub quocunque praetextu, in eo,
 „ quò hactenus fuerunt, usu & possessione turbandas, minores
 „ etiam Civitates, quibus Libertas ista in Religionis exercitio de-
 „ facto adempta est, in priorem statum restituendas esse.

Pariter contra insertum praedictis Confœderationibus de Apo-
 postatis à fide Catholica-Romana articulum, huncque confirman-
 tes Constitutiones Regni praedictas, tum Status & Ordines Ter-
 rarum Prussiae universi per Lauda Manifestationum ac Protestationum
 in Conventu Generali Marienburgensi die 30. Augusti Anno 1696.
 item in Conventu Generali Graudentinensi die 26. Januarij anno 1671.
 & Conventu Generali pariter Graudenti celebrato die 14. Julij 1676.
 dissensum suum testati sunt, tum in specie Civitates Majores, tam
 ratione interdictae erectionis templorum in Castro Zakrociniensi fer-
 quartà, ipsò die 25. Festò Transfigurationis Christi Domini anno 1648.
 quam contra articulum de Apostatis Graudenti anno 1699. die 3. Fe-
 bruarij item in Conventu Generali Graudentinensi coram Actis Ci-
 vilibus Graudentinensibus die 5. Februarij anno 1671. nec non anno 1672.
 die 16.

die 16. Januarii & anno 1674. die 9. Aprilis, utraque vice in Con-
 ventibus Generalibus coram iisdem Actis Civilibus dicta Civitatu &
 tandem coram saepe dicto Judicio Civili Graudentinensi die 20. No-
 vembrii anno 1696. solennissimas interposuerunt protestationes, omni
 meliori modò praecaventes, „ ne dictus articulus Confœderatio-
 „ nibus & anterioribus & novissimae insertus Civitatum juribus,
 „ Privilegiis ac Immunitatibus, adeoque & libertati Religionis,
 „ rebusque & personis ad eam pertinentibus, ullò modo officere
 „ vel derogare possit ac debeat, quin potius easdem Civitates in
 „ libera à Serenissimis Poloniae Regibus eis concessa Religionis
 „ professione, sine cujusquam praepedimento porro relinqui, neque
 „ ullà ratione, vel sub quocunque praetextu in eo, quò hactenus
 „ fuerunt, usu ac possessione praepediri, neque clausula de Apo-
 „ statis ad Articulum de libertate Religionis Dissidentium ad Terras
 „ atque Civitates Prussiae earumque cives vel incolae extendi, nec
 „ eisdem praedictis & ut minorum quoque Civitatum libertas Re-
 „ ligionis salva semper & illaesa manere debeat. Hac eadem ra-
 „ tione cum in Comitibus Anno 1685. die 16. Februarij Varsavia cele-
 „ brans sequens placuisset Constitutio, sub Tit. Regestr Aryanski,
 „ Regestrum Arrianorum: Ponieważ, ultra mentem Constitucyey An. 1658.
 „ Quandoquidem ultra mentem Constitutionis Anni 1658. & alia.
 „ rum omnium subsecutarum contra Sectam Arrianorum statutarum,
 „ & contra Naturam Causarum, ad Regestrum Arrianorum in Ju-
 „ diciis Tribunalitiis trahi solent & judicari per abusum diversae
 „ conditionis homines Sectae hae non contaminari: propterea huic
 „ obviando statumus, ut ad Regestrum illud nullae personae tra-
 „ hantur in Causis quibusvis; praesertim juris, fundi, administra-
 „ tionis iustitiae, & aliis, nisi tantum professione mere Arriani,
 „ Apostasiae Judaismi, Sacrilegii, violentiae & obanguinolationis
 „ in Ecclesia vel Coemeterio rei, ac eorum fautores & complices,
 „ idque sub poena evocationis quingentarum Marcarum, & nullitate
 „ judicatorum, ac condemnationum. Vid. Constitut. Anni 1685. Tit.
 „ Regestr Aryanski pag. 20. Civitates Prussiae majores in primo post
 „ Comitibus Graudenti die 2. Augusti ejusdem Anni 1685. habito Con-
 „ ventu Generali solenni Manifestatione & Protestatione Actis Civilibus

Graudentinsibus ingrossatâ contra præjudiciosas Constitutiones dictis in Comitibus Regni quocunque nomine introductas, & imprimis contra „ hanc sub *Titulo: Registr Aryanski* sibi prolpererunt, quod nimirum „ in quantum Juribus ac Indultis Privilegiorum Civitatum Prussiae „ quoad liberum exercitium Religionis Augustanae Confessionis „d. „ versa est ac præjudicet, Civitates, Cives ac Incolas minimè afficere, „ nedum rigore suo involvere debeat ac valeat.

Facit hic

Laudum contra indebitam ex prætenſa causa Apostasie & Arrianismi ad Judicium Tribunalitium Lublinense factam evocationem & condemnationem certarum personarum & incolarum Civitatis Gedanensis.

5, **N**os Status & Ordines Terrarum Prussiae in moderno Conventu „ Generali Mariæburgi congregati Universis & singulis, quorum „ interest, notum testatumque facimus. Quod cum Nobis in- „ notuit, quatenus Dn. Nathanael Dilger, Augustanae Confessionis „ in Civitate Gedanensi Ecclesiastes, Dn. Martinus Zweck Veteris „ Civitatis Scabinus, & Daniel Memsen Civis & Mercator ibidem, ex „ prætenſa causa Apostasie & Arianismi, ad Judicium Tribunalitium „ Lublinense evocati, & juxta obloquentiam Decreti in pœnas banni- „ tionis, infamiae &c. condemnati fuerint: Proinde præcavendo „ autoritate præsentis Conventus, ne per evocationem ejusmodi ad „ fora incompetentia jura & libertates harum Terrarum & Civitatum, „ ordoque instantiarum labefacteretur & convellatur, statuimus & de- „ cernimus, quod præfatos Dn. Nathanaelem Dilger, Dn. Martinum „ Zweck, & Danielelem Memsen, non obstante istâ condemnatione „ tanquam in foro incompetente lata, circa pristinum honoris & „ securitatis suae statum conservandos esse duximus, prout etiam con- „ servamus præsentis Laudi vigore. In præmissorum fidem Sigillum „ Terrarum hisce subappressum est. Actum & datum in Conventu „ Generali Mariæburgi die 8. Julii Anno 1671.

Nec omittenda quæ Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiae contra injustam vocis *Hæretici* in Dissidentes de Religione derivationem placuerunt, ut videre est

Ex

Ex Instructione à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiae Nuntiis ad Comitibus Generalia Varſaviae die 27. Augusti anno 1668. celebr. ex Conventu Generali Graudentinensi die 3. Augusti dicti Anni 1668. data.

Quandoquidem Decretum Tribunalitium inter illustrem & Ma. „ gnificam Castellanam Gedanensem Annam à Czemen Capita- „ neam Stumensem, bonorum Lichtenfeld Hæreditam, & Per-Illu- „ stre & Admodum Reverendum Stanislaum Zerumski Culmen- „ sem, Krusvicensem Canonicum, Tyrgartensem Præpositum Petri- „ coviae in Judiciis Tribunalitii Regni feriâ 6. post Dominicam Septua- „ gesimâ proximâ Anno Domini 1668. ratione Ecclesiae in Bonis Lich- „ tensfeld latum certa aggravantia, quæ vim legis sapiunt, in se com- „ prehendit, & contra Constitutionem Anni 1627 Pacem Dissidentium, „ *Hæreticos eodem Decretis injustè nominando*, labefactat, instabunt „ Domini Nuntii, ut Lege publicâ caveatur, ne Decretum hoc in ea „ parte nec ad exemplum, nec ad præjudicatum, executioni perpe- „ tuis temporibus subiaceat, nec in sequelam unquam hoc *infame* „ *nomen Hæreticorum à Dissidentibus planè alienum* tam Decretis Tri- „ bunalitiis, quàm præjudicato vel exemplo, in futurum deveniat, „ Quod negotium ita sibi habeant recommendatum, ut aut hoc, aut „ nullum, pertractandum sit.

Atque hæc demonstrandis Juribus quibus Pax inter Dissidentes libe- rumque Religionis Augustanae Confessionis exercitiū innititur, sufficiant.

XI.

Ad Tom. III. Epist. 9. p. 60. sq. A.C. Zaluski Princeps, Episcop. Varmiens. & Sambiens. Magistratui Gedanensi 7. Aug. 1701.

Responsoria Magistratus Gedanensis ad has Literas.

Celsissime Princeps,
Illustrissime, Reverendissime, & Excellentiss. Domine,
Domine Gratosissime.

Quod Celsitudo Vestra datis ad nos d. 7. Augusti Anni præsentis li- teris super negotio laudatarum in ultimo Conventu Mariæbur- gensi

genſi ex parte Equeſtris Ordinis extraordinariarum Contributionum ſuam nobis mentem gratioſiſſime aperiri dignata fueris, id ſicut glorioſa Celſitudinis Veſtra pro ſalute non tantum Provincia, ſed & Civitatis huius, ſollicitudini merito acceptum ferimus, debitoq; venerationis cultu proſequi nunquam intermitteremus; Ita nihil magis habuiſſemus in votis, quam ut iſdem literis magis feſtinatis aſſurgere reſponſorius nobis integrum fuiſſet. Nec deſuimus ratione preſatarum Contributionum cum ceteris Civitatis Ordinibus ſedulas habere conſultationes & qua deſuper Celſitudo Veſtra ad nos perſcripſiſſet iſdem communicare. Cum verò que interceſſerunt difficultates varia, imprimis autem inſperatos ille caſus, quò contra antiquiſſima Civitatis huius Privilegia Copia Saxonica per bona noſtra patrimonialia hoſtari nuper preſumpſerunt, conſiliorum iſtorum curſum ſtiterint: Proinde in celebratiſſima Celſitudinis Veſtra aquanimitate illam reponimus fiduciam, fore, ut huic mora gratiam facere dignetur. Ex quo verò preſato Milite Saxonico fundos noſtros videre licuit evacuatos, non ceſſavimus interrupta ad tempus conſilia reſumere, eorq; noſtram vertere curam, ut quantum fieri poſſet maturarentur. Equidem multa Ordinibus & graviſſima ſuppeterent rationes qua permovere illos poſſent, ne majores, quam qua in memorito ſepius Conventu ex parte Civitatum majorum declarata fuerunt Contributiones, nimirum 59. acciſas, conſentirent. Praterquam enim quòd ulterius ſeſe noſtri Domini Ablegati in Conventu illo non obligaverint, nec ob defectum Inſtructionis obligare potuerint, non poterit ipſos In hys Provincia Status & Ordines latere, quantos hac Civitas aliquot jam abhinc annis ob preſidium, poſtulantibus id neceſſitatibus, ſolito numeroſius non ſuo tantum, ſed Provincia etiam, imò totius Regni bono, ſumptus habuerit faciendos; Nec minus in publicum conſtat, quanta impendia efflagitaverit inſtituta ad Aulam Regi Chriſtianiſſimi Deputatio; Terret inſuper nos adhuc dum ejusdem Regi Sereniſſimi Declaratione, quà ab hac Civitate ducenta librarum millia exiguntur; Nec poſeſt exprimi ſatis, quantum nobis aſſerat detrimenti interdictus in Gallia uſus commerciorum per ipſam temporum infelicitatem jam tum ſatis languentium, ne dicamus quicquam de graviſſimo duorum millionum are alieno, quò ſub tempore belli Specici Civitas hac, ut Reipub-

blica

blica ſuccurreret neceſſitatibus, ſe obſtrinxit, nec ob non ſecutam adhuc ex parte Reipublica ſolutionem liberari hucusq; potuit, uſuris interea publicas Civitatis facultates nimium quantum aſſigentibus. Tot verò tantiq; malis noviffime acceſſerunt inſignia damna à Milite Saxonico bonis noſtris patrimonialibus illata, atq; in notabilem proventuum Civitatis huius diminutionem redundantia. Verumenimverò hac quanquam im ſint, prevaluit tamen apud univerſos Civitatis huius Ordines enixa multiq; argumentis teſtata publicas Provincia neceſſitates ſublevandi promptitudo, effecitq; ut illi declamaverint, hanc Civitatem ratione acciſarum & triplicis ſubſidii perſonalis ſuis non deſuturam partibus, quamprimum eidem cerò conſtiterit, ex parte Ordinis Equeſtris atq; ex bonis ſpiritualibus omnes iſtas Contributiones, quas in memorato ſepius Conventu Equeſtris Ordo declamavit, reapſe in Theſaurum eſſe illatas, preprimis cum in locis nobis viciniorebus ne quidem colligenda vel contributionis tonnaria vel ſubſidii perſonalis initium hucusq; factum fuiſſe acceperimus. Quæ dum Celſitudini Veſtra ea quæ par eſt cum obſervantia inſinuamus, certà erigimur fiducià Celſitudinem Veſtram inde gratioſiſſimè aſſimaturam, quam ſerius exoptemus votis, ut cum Illuſtriſſima Excellentia Sua, Supremo Exercituum Regni Ducis, ratione erogatarum in uſum Provincia ſummarum debite ſatiſſiat, tum & militi egeni promerita ſolvantur ſtipendia. Cujus rei luculentum jam ante dedimus argumentum, cum in uſum Illuſtriſſimi Exercituum Regni Ducis intuitu 59. acciſarum assignationes ad ſummam centum & viginti octo millium florenorum acceperimus, adeò ut mirari merito ſubeat, quæ ratione nova 240000. florenos continens assignatio in nos dari potuerit, cum Summa adeò enormi exſolvenda neq; reſiduas acciſas, neq; quod ſubſidii perſonalis loco offerri poſeſt, ſufficere res ipſa loquatur. Proinde à Celſitudine Veſtra enixiſſimis contendimus precibus, dignetur pro ſumma ſua prudentia eò rem dirigere, ut dicta modò declamationis digna habeatur ratio, nec ſub nomine executionis militaris Civitati huic quicquam inferatur incommodi. Dignum hoc erit ſublimi, quò Celſitudo Veſtra fulget, Preſidialis dignitatis faſtigio, noſq; hanc gratiam deprecare & debità obſequiorum noſtrorum promptitudine demereri annitemur, Eidem de cætero inter vota omnigena felicitatis Nos & Civitatem hanc univerſam obſervantiſſimè commendantes. Dabatur Gedani die 30. Septembr. 1701.

O

XII.

XII.

Ad Epistol. XVII. pag. 139. seq. A. C. Zaluski Princeps
Episcopus Varmiensis & Sambiensis Magistratu Ge-
danensi.

Responsum Magistratus ad easdem Literas.

Celsissime Princeps,

Illustrissime, Reverendissime & Excellentiss. Domine,
Domine Gratiostissime.

*S*ingulari Celsitudinis Vestre in nos & Civitatem hanc propensio-
nem quemadmodum ex gratiosissimo Ejusdem ad nos expeditis lite-
ris colligere gratissimum nobis fuit; ita inter precipua meritis repo-
neremus, si quem aliàs constanter fovemus addictissimum Celsitudini
Vestrae ad obsequia animum, in eo quoque, quod commendare nobis di-
gnata est, contributionum negotio contestari possemus. Caltaria ad-
derent spontè currentibus, & innumera Illustrissimi atque Excellentis-
simi Supremi Regni Exercituum Ducis in Rempublicam merita, & be-
neficientissima, quæ Civitatem hanc complectitur, gratia: Ast retarda-
vis progressum aliquantisper istius negotii gravitas, quæque vita bonique
omnibus longè anteferenda est, libertatis & jurium conservatio moram
poposuit. Etenim, cum in publicum conslet, Deputatos Civitatum
ad Conventum Marienburgensem in extraordinarios Contributionum
modos neutiquam consensisse, neque ex defectu instructionis in eos con-
sentire potuisse, quis est, qui non intelligat, quantum Civitatibus, ubi
ad ea, quæ non laudarunt, constringi volunt, præjudicium infera-
tur? Neque, sine dubio quicquam obstat, quod Domini Deputati Ci-
vitatum negotium illud & cum Principalibus suis communicare, &
declarationem Illustrissimo Domino Thesaurario exponere promiserint,
cum nullam ex tali promissione nasci obligationem ipsa ratio dicat.
Quid quod jura Terrarum Prussiae & praxis continua declarationes
ejusmodi Illustrissimis Dominis Thesaurariis faciendas non antea va-
lidas esse jubeant, nisi etiam, tanquam in causa notabiliore, in Con-
ventu subsequenti publicè exposta, & per novum Laudum confirmata
sua-

fuertint. Haec & alia rationes quamplurime, quas inter non ultima
& illa sunt, quod Civitas ista durissimis partim temporibus suis sese
conservare medijs, partim totius Regni bono, ex quo duo milliones in
Comitijs Regni liquiditati ei adhuc debentur, grandi aere alieno, nec-
dum soluto, obstringere, præstium denique postulanti us id necessitatibus
soluto numerosius alere debuerit, uti justum invenire merentur locum
apud illos, quibus jura & salus Civitatis hujus cura cordique sunt;
ita facillè ab extraordinario isto contribuendi onere, personali scilicet
subsidio, absolvere nosmet potuissent. Patriam tamen magis quàm
opes considerantes, cum jam antea ratione 59. Accisarum, centum &
viginti octo florenorum millia accepissimus, Ordines Civitatis, qui-
bus negotium istud foedere non imperate potuimus, non vi Laudi,
sed ex spontanea voluntate, primò quidem per æquivalens, tandem
verò ubi in antecessum, qui primùm laudasset, Ordo Equestris Bonarum
Spiritalia ex omni parte Laudo supramemorato satisfecissent, nobisque
quod in laudando fecerat, in exsolvendo quoque suò præstisset exemplo,
in subsidium illud personale, tonnariâ tamen contributione, cum in
eam consentire rationes Civitatis hujus neutiquam paterentur, peni-
tus exclusâ, condescenderunt. Quò ipsò cum ab odioso illo renitentia
nomine sufficiens nos liberâsse credideramus, mirari meritis nunc
subit, postquam nec Ordinem Equestrem, nec Bona Spiritualia debita
sua in Theaurum insulisse publicè conslet, instanter adedò subsidii per-
sonalis exsolutionem per minas quoque, imò & bannitionem, quæ nupè-
ris diebus ad instantiam Generosi Klinski modò indebitò & insolito in
foro nullo, in Castro nimirum Skarszeviensi, publicata fuit, ab hac
Civitate urgeri. Dici certè vix potest, quantum attentatum istud
Civium commoverit animos, neque potuimus, quin jurium & libertatis
Civitatis pro conscientia & officii nostri debito aquam habentes ratio-
nem, justum doloris sensum per publicam manifestationem declarare-
mus. Eundem & in præsens in sinu Celsitudinis Vestrae deponimus,
insimulque in summo Ejusdem in tuendis Provinciae juribus zelo, pro-
pensissimè in hanc Civitatem affectu collocamus fiduciam, Celsitudinem
Vestram pro summa sua prudentia judicaturam, quàm facillè per
tales procedendi modos consilia difficiliora reddi possint, proindeque
non tantum ab omni sinistra suspitionis nota facillè nos absoluram,
sed

sed & contra omnes, qui hac ratione jura Reipublica convellere, Civitatesq; à Regio Sacra Regia Majestati, unici nostri in terris Domini, Throno avellere intendunt, gratiosissime defensuram. Cui celebratissima Celsitudinis Vestra benignitati uti omnino confidimus, ita Eandem submisissis quoq; veneramus precibus, dignetur pro summo suo in Provinciam & Civitatem amore gratiam gratia addere, benignissimumq; Illustrissimiq; Excellentissimi Supremi Regni Exercituum Ducis eò flectere animum, ut Civitas hac nunquam male merita ab omni militaris invasionis metu tuta & secunda reddatur. Nos interim per iterata quae nunc cum Ordinibus Civitatis agimus consilia de eo erimus solliciti, ut & Celsitudinis Vestra & Illustrissimiq; Excellentissimiq; Supremi Regni Exercituum Ducis instantias plurimum apud nos valere comprobemus. Qui, quod superest, Divinum Numen denuò invocamus, ut Celsitudinem Vestram inter continuos durantis perpetui felicitatis progressus non tantum Terris hisce, sed & toti Regno, per multos annos salvam & superstitem, nos verò constantissimè in gratia & affeetu Principali Celsitudinis Vestra conservare velit. Dabant. Gedan. d. 24. Martij Anno 1702.

XIII.

Ad Epistol. XXIII. pag. 181.

Idem Magistratui Gedanensi die 18. Aprilis anno 1702.

Responsoria Magistratus ad praecedentes.

Celsissime Princeps,
Illustrissime, Reverendissime, & Excellentiss. Domine,
Domine Gratosissime.

Fatalis ille de acerbo Illustrissimi quondam & Excellentissimi Supremi Regni Exercituum Ducis obitu nuntius animos nostros gravius longè, quàm aures, perculit. Dignissimus quippe visus erat Heros iste, qui post subministratos toties aliis superandi mortem animos ipse de eadem nunquam non triumphum ageret. Verùm inevitabilis hac perfecta cujuslibet virtutis infelicitas est, properare ad interitum, quoties crescere ulterius & ascendere alius non licet, unico relicto solatio, quod perennis eorum maneat memoria, quorum immortalis esse debuerat vita. Nos dum

amissi

amissi boni magnitudinem communi totius publicae Rei jacturâ metimur, tantiq; aliorum planctibus sincere propriis dolorum voces intermiscimus, inter precipuas solatii partes reponemus, quoties Illustrissimis tanti sanguinis heredibus debita Paterni beneficii observantia condignos fructus prestare poterimus. Hinc est, quod meras, quae invitis nobis non minus quàm innocentibus, in negotio personalis subsidii hucusq; intercessere, vincere, insimulq; expectationi Celsitudinis Vestra, cujus certiores nos per literas 18. Aprilis ad nos exaratas reddere gratiosissimè voluit, assurgere indefessi annitimur. Spes indies affulget vicinior, superaturos nos tandem, quae obicem injectere, innumera obstacula, cum instituenda propediem capitum recensio inestet. Fusus ista, & quae absolvere nos ab omni sinistra opinionis nota possunt, Illustrissimo Domino Castellano Elbingensi & Illustri Domino Succamerario Pomeraniae per Deputatos Nostros hisce diebus exposuimus, indubiâ erecti fiducia, justissimas innocentia nostra rationes & apud Eosdem, & apud quosvis, benevolam locum reperituras, praepriis cum declaraverimus, quod nullas assignationes à quopiam acceptabimus, quousq; extracita in usum Illustrissimi olim Supremi Exercituum Ducis ab Illustrissimo Domino Palatino Culmensi Terrarum harum Thesaurario assignationes in manibus heredum beatè defuncti permanebunt, nec pecunias ex personali subsidio collectas, ad quas tantum nos obligavimus, cuiuspiam alteri exsolvemus. Quod superest Celsitudini Vestrae perpetua omnis felicitatis incrementa apprecati Ejusdem gratia Nos & Civitatem hanc eà, quae per est, observantiâ commendamus. Dabantur Gedan. die 12. Maji An. 1702.

XIV.

Ad Epistol. XXVII. pag. 207. Magistratibus Civitatum
Marienburgi 29. Maji anno 1702.

Responsum ad has Literas datum à Magistratu Gedanensi.

Celsissime Princeps,
Illustrissime, Reverendissime & Excellentiss. Domine,
Domine Gratosissime.

Promovendis publicae rei commodis constantissimè intentae Celsitudo Vestra non potuit non de avertendis ejusdem necessitatibus provide

vidē esse sollicita. Exigit id turbida temporum, quae incidere, facies, & dignissima prorsus Principali, quod Celsitudo Vestra occupat, fastigiō cura est, quae non praesentis saltem, sed imminenti quoque periculi magnitudinem metiri, obfirmatumq; per salubria remedia animum eidem objicere, & ne in perniciem harum praecipue Terrarum, erumpat praevisa tempestas prospicere constituit. Veneramur omnino debitis encomiis singularem hanc Celsitudinis Vestrae pro publico bono sollicitudinem indulgentissimamq; Eiusdem affectum ex datis ad Nos 29. Maji literis, quibus ad celebranda Marienburgi 13. Mensis hujus die Generalia Consilia nos quoq; invitare gratiosissime dignata est, eā, quā par est, observantiā agnoscimus. Dum verō ambiguum pro rerum praesentium statu animorum dispositionem & gravissimas, quae praeterea dubium planē consiliorum praefatorum evenum reddere possunt, rationes penitus introspicimus, certior longē ex intermissis quā instituendis fructus apparere videtur, praecipuis cum Sacra Regia Majestas, Dominus noster clementissimus, quem superstitem, & incolumem quā diutissime servet Supremum Numen, nullam eorundem necessitatem in iis, quibus commendare nobis nuperrimē securitatis studia clementissime voluit, literis innuerit. Quid? quod per continuas eorum, qui Civitati huic minus favent, minas pro interna ejusdem tranquillitate excubias agere coactis ardua magis externa cura reddatur, adeoq; integrum nobis non sit desiderium Celsitudinis Vestrae, eā, quā consecuvimus, promptitudine assurgere. Proinde benevolam hisce omnibus locum ab Aequanimitate Celsitudinis Vestrae tot nobis tantq; aliis documentis probata pollicemur, constantissimāq; ejusdem Gratia, quam indefessis paratissimorum animorum officiis demereri nunquam non annuemur, Nos & universa Civitatis hujus commoda inter serventiſſima nunquam imminuenda felicitatis vota observantiſſimē commendamus. Dabant. Gedanī die 8. Junij Anno 1702.

XV.

Ad Epistol. XLIV. pag. 300. A. C. Zaluski, Princeps
Episcopus Varmiensis ad Magistratum Gedanensem
Thorunio 16. Novembr.

Quo.

Quoniam Epistola haec responsum continet à Celsissimo Principe ad Literas Magistratus die 3. Novembris dictō anno Celsitudini Suae transmissas, ad meliorem ejus intellectum proderit dictas Literas hic inferre:

Celsissime Princeps,

Illustrissime, Reverendissime & Excellentiss. Domine,
Domine Gratiſſime.

Quā illibatā fide nec degenerare à Majorum exempli subjectionis obsequiis, cultu Serenissimos Poloniae leges venerari Civitas haec de Inchyra Republica nunquam male aut merita aut meritum perpetim allaboraverit, sanguinis, bonorum, vizq; jacturā testatum plus simplici vice dedit. Eodem prorsus nec per temporum adversa unquam immutatio tramite pergere sollicita stnduit, quoties Sacra Regia Majestati feliciter nunc regnanti, & si effectum suspiriis nostris largiri Divina Bonitas dignabitur, diutissime regnatura, fidem, devotionem, subjectionemq; suam probare licuit. Hinc est quod de Paterno Principis Optimi affectu aliē secum nihil quod bene partorum Jurium, libertatūq; vitā carioris integritatem, quam in hunc usq; diem conservatam post DEum Regia clementia acceptam fert, attenuare aut evertere auderet, metuere potuit, imō nec debuit. Accidit tamen, quod accidisse post excussum Crucigerorum jugum nobiscum aliquando stupeant posteritas, ut Copia aliquot Saxonica, quae jussu auspiciq; Sacra Regia Majestatis, Domini Nostri Clementissimi, jactitare quidem, sed producere aut probare nunquam sustinuerunt, non solum in bonis Civitatis hujus patrimonialibus ab omnimodo hospitalitatum militarium onere, quamdiu suis juribus tenor stet, immunitibus protervè moliri, sed posthabita, quam Civitas hac sua in Regem & Dominum suum Clementissimum humillima promptitudine necessitatūq; cedens de porrigendo sufficienti viēu dederat fide, gravissimis, & quibus pares excogitare ne professus quidem hostis auderet, exactio-nibus incolae praedictorum bonorum in perniciem dare, & Clementissimam voluntatem Regiam per Secretarium Nostrum in Aula resi-

dentem

dentem nobis significatam supinè despicientes, propiora munimentis tormentisq; nostris bellicis loca inaudita apud omnes Gentes licentiâ occupare, minasq; minis cumulare in animum induxerint. Nec stetit in ira verba nudumq; propositum nefaria semeritas: sed quantumvis ut Regio beneplacito toties totiesq; ipsis ob oculos posito morem gerentes, rationi, aequitati, juribus, & declarata liberalitati Civitatis locum darent, iteratis vicibus admoniti essent, armis tamen manum admove, in praesidiarios nostros, quibus sita in proximo Civitatis confinio villa, quam Obtram dicunt, conservationem concedere clementissimâ Sacra Regia Majestatis haud ita pridem nobis insinuatâ admonitione suffultus & innatus tuenda securitatis amor jussit, hostili prorsus ausu primi ruere, aliquot eorum explosis bombardis striditq; ensibus occidere non sunt veriti. Dolet equidem, nec immerito, universa hac Civitas, quod sanguinem, quem stabiliendis magis magisque Sua in Regem Dominumq; suum clementissimum fidei documentis sincerè devovit, prodigere coacta libertatem jurâq; sua aliter quàm cum cade nonnullorum, qui dum hostes semet aperit adeò declararunt, titulum militum Sacra Regia Majestatis; Principis justissimi, gerere diutius non merebantur, tueri non petuerit. Spem nihilominus indubiam in aequissima causa sua conscientiaq; rationibus collocat, quod quicquid in contrarium subrepere solitus malevolorum livor fingere vel affingere conabitur, irritum redditura sit Regia Aequanimitas, praesertim si Celsitudo Vestra innocentia Deo, perpetuo ejusdem vindici, optimè perspecta defensionem gratiosissime suscipere non sit gravatura. Proinde à Celsitudine Vestra omni, quò decet, cultu & observantiâ contendimus, dignetur subiectissimas preces, quas ad Thronum Sacrae Reg. Majestatis per iteratas humillimas literas deferre debito suo congruum duxerunt Civitatis hujus Ordines, plurimum valitura Intercessionis suae ope gratiosissime suffulcire, eaq; rem apud Sacram Majestatem dirigere, ut ab iniquissimis militis, qui Saxonum se jactitat, oppressionibus in universum omnibus quantocius liberati, & ab omni sinistra suspicionis uti culpâ ita malo absoluti, Juribus nostris libertateq; illæsis constantissime frui, & pro vitâ, salute, & quacumq; explere fidelissimorum subditorum vota potest, felicitate Sacrae Reg. Majestatis, Domini Nostri Clementissimi, tranquillâ & citrà ulteriorem aut metuendâ aut dolendâ causam sincerâs preces fundere valea-

valeamus. Quod uti in Jurium Civitatis hujus ipsiusq; aequitatis ulteriorum indemnitate verget, ita gloria Celsitudinis Vestra novum decus addet, nosq; exhibitum Civitati huic, quàm Celsitudini Vestra iterum iterumq; commendamus, insigne istud beneficium aeternis laudibus prosequi, promptissimisq; studiis & officiis nostris ulteriorem Ejusdem Gratiâ in nos derivare indefessi allaborabimus, Celsitudini Vestra, quod superest, perpetua solida felicitatû incrementa & pares votorum summa successus apprecati. Dabatur Gedani die 3. Novembr. A. 1702.

Repetitæ fuerunt præmemoratae querelæ secundariis Magistratus Gedanensis literis ejus, qui sequitur, tenoris.

Celsissime Princeps,
Illustrissime, Reverendissime, & Excellentiss. Domine,
Domine Gratosissime.

Duplex innocentia querere consuevit praesidium, alterum in recta conscientia, alterum in validissimo bonorum omnium patrocinio. Illam circa violentiam, quam in confinio Civitatis nuper tentaverat miles Saxonicus, invasionem, salvam & illasam nos servasse fama vel nobis tacentibus loquitur; hoc à singulari Celsitudine Vestra gratia sperare innumera propensissimi affectûs documenta Civitati huic olim exhibita jusserunt. Adimplevit spem gloriosum quod cum reliquis Illustrissimis Prussia Proceribus inire placuit consilium, cujus fructus tantò certiores & nobis polliciti sumus, postquam per illud, quod ex Cancellaria bellica emanaverit, Mandatum Copiis Sacrae Reg. Majestatis Domini Nostri Clementissimi Saxonica in universa Prussia degentibus, ut exactiōnibus omnibus sub portionum vel aliò quocumq; titulo venientibus abstinerent, necessariisq; alimentis contenti viverent, injunctum fuisset. Ast idem, quod Jura Terrarum Prussiae & hujus Civitatis, declarata Sacrae Reg. Majestatis voluntas sensu vilipendium, dum non attento, quod per Ministerialem Regni duosq; Nobiles insinuari feceramus, praefatò mandato Regio nonnulli qui copiis hisce praesunt, portiones, quas primò mense vi, injuriâ, durissimisq; & ab aperto hoste vix perpetrandum extorserant modis, in alterum quoq; mensem sub severissima, uti consueverunt, executionis comminatione, Generosus verò Colonellus Reibnitz, qui

qui cum copiis suis montana Civitatis occupat, incolis eorundem, ne intra tridui terminum crastina die exstintem, portiones, quas in pagis Schoetland & Stolzenberg sibi assignatas esse prætendit, cum consentientiam militis Saxonici in hisce locis contra perpetuam & ubivis observatam Forcalitiorum Legem admittere non potuerimus, exsolvant, indicare præsumperunt. Ut taceamus injustissimam circa quietationes methodum, quæ colonos minis, imò & verberibus, ut in scriptis, ac si Copia illa præter assignatas portiones nihil extorserint, pro alimentis debite satisfecerint, de cætero verò sese decenter gesserint attestentur confringunt. Quæ omnia cum partim benignissimo illi Sacra Regia Majestatis nupero mandato per indefessam Celsitudinis Vestra in solatium totius Provincia & hujus Civitatis sollicitudinem obiecto à diametro contrarientur, partim bonis Civitatis patrimonialibus, ex quibus sæpe factus miles non computatis alimentis alijsq, quas vi aut clam abstulit, rebus ingentem & incredibilem multorum millium florenorum summam unò mense recepit, ultimum exitium minituntur, non potuimus, quin mala hæc, quibus Civitas in incolis suis premitur & fere opprimitur, Celsitudini Vestra denuò exponeremus. Jura hujus Civitatis, ejusq, individua Comitum, Universorum salutem, quàm cordi & cura Celsitudo Vestra semper habuerit, quamq, gloriosissimo zelo eandem contra omnes, qui in præceptis ituros moliantur ausus, defenderit, vel nuperum, ut alia, quæ gratissimis servamus pectoribus, venembundo nunc involvamus silentio, gratissimi affectus argumenta, quod Thorunij habitum fuit, Consilium loquitur. Quò nomine uti Celsitudini Vestra summas, quas mente concipere licet, agimus gratias, ita observantissimè rogamus, ut nunc quoq, apud Sacram Regiam Majestatem, & ubicunq, occasio tulerit, pari gratia propensione rebus nostris afflictis consulere, Mandataq, severissima tum contra ulteriorem portionum exactionem, tum contra Generosi Colonelli Reibnitz intentionem, ne illi mediis de jure natura licitis obviam ire vel inviti adigamur, tum etiam, ut à consentientia militis Saxonici plurima ex parte funesto morbo laborantis colonosq, bonorum Civitatis insipientis quantocius liberemur, gratiosissimè promovere dignetur. Quod uti à Celsitudinis Vestra gratiosissimo in Nos Civitatemq, hanc affectu nobis promittimus: ita vicissim tanta Gratia memoriam perpetuò culturi Eandem omni officiorum studiorumq,

ala-

alacritate demereri non intermittemus. De cætero Divinum Numen invocantes, ut quicquid felicitatis est, Celsitudini Vestra, cujus constanti Gratia Nos & Civitatem hanc iterum iterumq, commendamus, clementissimè largiri velit, Dat. Gedani die 28. Novembr. Anno 1702.

XVI.

Ad Epistol. LIX. pag. 431. Idem Celsissimus Princeps Civitati Gedanensi d. 9. Martii anno 1703.

Cum & hæc Epistola ad Magistratûs Literas die 2. Martii dicti Anni 1703, ad Celsissimum Principem expedita Responsoria sit, non inconueniens erit illarum hoc loco annexere tenorem.

Celsissime Princeps,

Illustrissime, Reverendissime & Excellentiss. Domine;
Domine Gratosissime.

Cum inter iniquissimas Saxonici militis oppressiones & sollicitam tutanda libertatis curam mediis omnibus, quæ injuria atrocitas & irritatus ad desperationem fere dolor suppeditare poterat, consiliis rejectis, servatorum jurium nostrorum Gloriam soli Regis ac Domini Nostri unice Clementia acceptam ferre decrevissemus, Literas verò, quibus istam à Sacra Regia Majestate humillimè exorare aliquoties nobiscum conati erant reliqui Civitatis hujus Ordines, averso vultu & animo Regio destituti accepissemus, gravior equidem tantopere jam afflictis calamitas inde accedebat, quod malevolorum, quorum artibus id unice tribuendum duximus, ausus eò temeritatis processissent, ut acerbam eorum temporum, quibus sub Crucigerorum jugo adhuc gemens Civitas hac similem isti scenam quondam viderat, recordationem refricare non essent veriti. Posteaquàm verò easdem literas à Sacra Regia Majestate tandem, licet post temporis non exigui dispendium, clementissimè receptas inaudivissemus, indubià mutandi in melius fati spe erigi, & post probatam Sacra Regia Majestati fidei nostra & subjectionis inter tot adversa constantiam, de Paterna Ejusdem.

P 2

etc.

elementia securi, concussis Civitatis hujus rebus quid non promittere cupimus? Sed quàm incerti prorsus boni nomen spes est! Dum enim concepto isthoc gaudio uberius frui, & statim post felicem Sacra Regia Majestatis in Civitatem Mariaburgensem adventum Eidem devotissimorum obsequiorum nostrorum perpetuitatem per Ablegatum nostrum testari allaboramus, hic significatâ Principis offensâ non aliter, quàm per Deprecationem, placandâ à destinato humillima salutationis cultu exclusus reverti, nostraq; infelicitatis magnitudinem impletis ex voto tot aliorum desideriis metiri cogitur. Quàm graviter ad inopinatum hunc nuntium vulnus, quod agrè cicatricem admittere caperat, recruduerit, stupor melius quàm calamus exprimit. Tantum enim absuit, ut indignationem Optimi Principis præsumere ausi unquam fuerimus, ut potius, excussis quàm diligentissime singulis actionum nostrarum momentis, nihil quod vel umbram erroris, nedum criminis, referret, Deumve & conscientiam teslem vindicemq; reperire potuerimus. Exstant sanè fidei nostra perpetuò intemerata tot monumenta, quot violatorum ab extraneo milite Cardinalium Civitatis jurium & damnorum ab eodem illatorum innumera documenta, venturaq; aetas, quoties miserandae eorum, qua nihil mali meritis accidere, seriem repetet, patientiam magis nostram, quàm debita devotionis neglectum, incusabit. Quemadmodum verò hanc, ringente licet invidia, illibatam conservare in hunc usq; diem studuimus, nihilq; quod pœnitentia dignum videri possit, in animum induximus, nec inducimus: Ita ignominiosis præsentiis aquè ac futuris aetatis censuris & metuendis olim indubiis præjudiciis Civitatem hanc per deprecationem exponere eò justius ambigimus, quod certior inde prævii criminis vel solâ reputatione horrendi suspicio in Eandem derivaretur, nosq; potiori ratione, ut, qui ferro & igne in innocentes grassari non erubuerunt, dignas tanti criminis penas luant Sacra Regia Majestati supplicare sustinemus. Redit itaq; ad pristina fiducia solatia Civitas hac, nec dubitat, quin viam muniturâ Celsitudinis Vestrae Gratiâ post oblitteratam planè desiderata deprecationis mentionem in conspectum Regium per Deputatos admissa fidei sua & venerationis, quam incolumem tueri nunquam desinet, premium, aequissimam scilicet damnorum sibi & bonis suis illatorum reparationem, sit reportatum. Erit hoc novum Summa, quam apud Sacram Regiam Majestatem ex mun-

neris

neris & meritorum gravitate sustinet Celsitudo Vestra, Auctoritatis documentum, quando restituta Sua integritati veritas non efformidare ulterius impotentes obreclantium insultus necessum habebit. Civitas verò hac tanto defensore securo officio suo graviter defungi, & omnem, quâ officiorum suorum promptitudinem testari atque hanc quam denuò eò, quò par est, cultu imploramus, & ulteriorem Celsitudinis Vestrae Gratiâ demereri poterit, occasionem amplecti perget. Quod superest Celsitudini Vestrae furium commodorumq; nostrorum incolumitatem iterum iterumq; observantissimè commendantes Eidem prosperrimos votorum quorumvis successus, nec nisi per majoris sortis accessionem interrumpendos vovemus. Dabantur Gedani, die 2. Martij Anno 1703.

XVII.

Ad Epistol. LXIV. p. 485. Copia Literarum ad Majores Prussiae Civitates. Mariæburgi 6. Maji 1703.

Quoniam Literæ hæ communi utriusque, Supremi & Vice-Cancellarii Regni nomine expeditæ fuerunt, utrique etiam à Magistratu Gedanensi responsum hunc, qui sequitur, in modum:

Celsissime Princeps,

Illustrissimi, Reverendissime & Excellentiss. Domini,
Domini Gratosissimi.

Cum temporum præsentium miseranda hac sit facies, ut non ingravescere modò diffusa longius pericula, sed hujus quoq; Provincia sinibus propius jam admoventi prævisam hucusq; ex remotiori specula tempestatem appareat, dignissima prorsus sempiternis laudibus sollicitudo est, quâ Celsitudo & Illustrissima Excellentia Vestra inter alios triste fatum avertere, aut superare, vel modum eidem maturè ponere satagunt. Hujus saluberrimi destinati nos quoq; certiores reddere, & ad sustinendas pro communi salute vigiles excubias adhortari voluisse Celsitudinem & Illustrissimam Excellentiam Vestram exarata ad Nos die 6. mensis præsentis gratiosissima Litera docuerunt. Observatur perpetuò animis & consiliis quibuscumq; nostris fides & constantia Majorum nullis temporum adversis loco mota. Istam uti cum fortunarum nostrarum

P 3

m-

ingenti dispendio aliquoties, & nuperrimè admodum, probatam dedimus: ita, ut cundò tandem Divina Supremi rerum Arbitri voluntas tulerit, illibatam porro, quantum vires sinent, evadere, posteriq; dignum quod imitetur exemplum relinquere allaborabimus. Hòc patet Muneris nostri debito satisfacti & fiducia, quam Celsitudo & Illustrissima Excellentia Vestra de nobis gratiosissimè conceperunt, mensuram adimplere, & ulteriori in Civitatis hujus commoda benignissima propensione dignos magis magisq; nos reddere speramus; Quod superest Celsitudini & Illustrissima Excellentia Vestra perennia felicitatis nunquam interrompenda incrementa apprecati. Dab. Gedan die 11. Maji anno 1703.

XVIII.

Ad Epistol. LXVI. pag. 498. verb. Die 11. fuerunt Ablegati Gedanenses cum deprecatione Regis; quid illis responderim accipe.

Postquam coram Sacra Regia Majestate, Domino Clementissimo, Elbingæ tunc præsentè Ablegati Gedanenses Magistratûs & universorum Ordinum nomine innocentiam Civitatis circa insperatum, qui ad pagum Ohra acciderat, casum submisit sermone die 11. Mensis Maji Anno 1703. testati fuissent, Sacræ Regiæ Majestatis nomine per Celsissimum Principem & Cancellarium sequens prolatum fuit Responsum:

REGES clementiâ, Subditos fidelitas decet & ornat. Nihil gloriosius Principe impunè læso, nihil laudabilius subdito constanter fideli. Nullum gratius dulciusq; reciproci affectûs certamen, quàm inter Regem, qui Patris non Domini ritu suos regit, & subiectum populum, qui personam Dei magis quàm fortunam amat. In quacunque hora quodcunque demum quanquam diu deliberatæ compositæq; submissionis genus præstitum venit, paternâ aure, paternò aff.ctu & animò, recipere dignatur & semper solet Sacra Regia Majestas, nullum sibi in præterita jus, præterquam oblivionis, relinquendo. Præclara Gedanensis Civitas Vestra, non tantum Regni sui, sed & totius Christianæ Europæ, ornamentum, Balthici maris munimentum, dum obsequium in Regem, reverentiam in Majestatem, decus suum & fidem, ut præteritis bellis cum

in-

ingenti & totum diffusa per Orbem gloria fecit, retinebit, dum consultam & ingenitam fidelitatem cum aliis, imò præ aliis, more suo præstabit, tunc Majestas sua in affectu paterno & particulari in eam propensione nunquam se vinci vel superari patietur. Invicta Majestatis suæ dextera ejus quod assero non tantum certam, sed & securam, Civitatem Gedanensem reddit, ad cujus osculum eandem in personis vestris clementissimè æquè ac libentissimè admittere dignatur.

XIX.

Ad annexas Epistolæ LXXXIII. pag. 604. seq. Literas Illustrissimi, Reverendissimi & Excellentissimi Domini Stanislai Szembek, Episcopi Cujaviensis, ad Magistratum Gedanensem. d. 20. Julii 1704.

Quale Magistratus Gedanensis ad prædictas Literas dederit Responsum, sequens ejus docebit tenor:

Illustrissime, Reverendissime, & Excellentiss. Domine,
Domine Gratosissime.

Cum expeditis ad Illustrissimam & Reverendissimam Excellentiam Vestram eâ, quâ par fuerat, observantia contestatione die 14. Decembr. Anni præteriti 1703. literis rationes & momenta, quibus post perpeffas hactenus indiesque auctas ab Incolis villarum Episcopaliûm Civitati huic adjacentium injurias non privatorum modò commodis, sed publica quoq; rei succurrere tandem & causa justitia & extrema necessitatis constrinxerat Imperium, fusius exposuimus, nihil minus nobis metuendum esse celebratissima Illustrissima & Reverendissima Excellentia Vestra Equanimitas & perpetuum in omne rectum & justum studium omninò persuaserat, quàm ut Benignissimi Prasulis irritatum contra nos animum gravioremq; præter meritum experiremur indignationem. Ast factum id esse taliq; modò, qui retroactis temporibus ab ipsis suscepti feliciter ab Illustrissima & Reverendissima Excellentia Vestra Episcopatus Cujaviensis inibi Civitati huic inauditas & incognitus fuit, ex Literis Illustrissimæ & Reverendissimæ Excellentia

ria Vestr. in Claro monte Czeszoboviensi die 22. Julij Anni ad presens currentis ad nos datu & 5. Septembris redditu non sine dolore percepimus. In hac igitur animorum consternatione cum Illustrissimam & Reverendissimam Excellentiam Vestram longè aliter, quàm res flagitabat, de nobis informatam esse ipse tenor memoratarum literarum doceat, non necessarium minùs quàm consultum esse duximus gratiosissimum presentibus Illustrissim. & Reverendissim. Excellent. Vestra demulcire animum, publicèq; testari, non occurrere nobis, quibus vel verbis vel factis citra præjudicium acceptis tot tantiq; suspicionibus earum rerum, à quibus ipsa sanè cogitatione longissimè semper absumus, obnoxij simus redditi. Non imus inficias, quòd tum Reverendissimus Dominus Officialis Gedanensis & Per-Illustrissimus Dominus Canonicus Grąnski causam incolarum vicorum Schottland, Stoltzenberg, & Montis Episcopalis sedulò egerint, tum nonnulli ex Illustrissimis, Reverendissimis & Excellentissimis Proceribus Regni, ipsum quoq; Venerabile Capitulum Vladislaviense, ipsorum nomine suas interposuerint requisitiones. Neq; è memoria excidit, insinuatæ Annò præteritò nobis fuisse Rescripti Regii literas in favorem prædictorum colonorum emanatas. Attamen & illud suà constat certitudine, nos consuetò in his talibus humillimæ informationis beneficiò, cui Sacra Regia Majestas Sua clementissimè acquievit, usos, ceteris verò universis & singulis tum per literas, tum oretenus eà, quæ oportuit, dexteritate partim illata non Civitati saltem Civibusq; nostris, sed & toti Provincia, contra disertam manifestissimorum jurium obloquentiam à præfatis incolis memoratorum vicorum innumera præjudicia, gravissimæq; & intolerabilia damna, partim extremam illam, quæ Civitatem banc ejusque incolas durissimè afflixit, necessitatem tam clarè ante oculos positam & admonstratam fuisse, ut credibile visum non sit, velle aut posse quempiam de innocentia ac justitia à nobis susceptorum porro dubitare. Etenim si verum est, prout antiquissimis jurium publicorum ordinationibus disertè cautum esse singulis constat, non licere in villis & pagis ad propinandum, divendendum, & distribuendum braxaturæ, cererisiam, opificia omni generis exercere, mercaturam forumq; rerum venalium instituire, quæ extra partium studia posui negaverit, incolas villarum Schottland, Stoltzenberg, & Montis Episcopalis juribus hisce pertinaciter contravenisse, dum longò temporum spatio illicitum hoc braxaturæ, opi-

opificiorum & mercatura exercitium ausi sunt usurpare? Quod si iidem juribus annuentibus præfata braxaturam ad promiscuum propinantis & distributionis usum opificia pariter & mercaturam exercendi facultas Civitatum esse debet propria, si quod Civitas hac Gedanensis indisputabili hòcce gaudet jure, ut intra quinq; milliaria nullam urbem ac civitatem ferre cogatur, quis sanè aliena facta ingenuò & rectò examine dijudicans in sequutorum partem poterit interpretari, quòd Ordines Civitatis hujus, postquam perpetuis contradictionibus suis toties in vanum reiteratis nullum penitus dari locum, sed præsumptuosam nominatorum colonorum in convellendis juribus & usurpandis alienis audaciam indies morà valescere animadvertierunt, de facto agentibus resistere, jurag; sua tandem vindicare eorumq; asserere auctoritatem voluerint? Ceterum si secundum jura hac cardinalia Civitati competiit facultas præter usurpatam mercaturam omne braxatura & quorumvis opificiorum exercitium incolis sapè memoratarum villarum in totum denegandi & aufserendi, mediūq; obtinendo fini huic adequatis, siue illa in ademptione aqua siue aliis in rebus posita fuerint, securè utendi, quis in controversiam vel minimo juris alicujus sub prætextu vocaverit, licuisse Ordinibus pro conniventia ista, quæ Civitas tantisper, salvò jure suo, & donec cum Illustrissima & Reverendissima Excellentia Vestra de totali omissione conveniret, dictis incolis cottidiam cererisiam & panis permittit, accisas saltem, quas Cives cererisiam & panes in civitate coquentesolvere solent, pro ista juris sui remissione ad tempus facta à præfatis incolis exigere? cum cui majus de jure competit illi minus non possit nec debeat denegari. Quòd verò hisce demum temporibus Ordines Civitatis hujus ad realem jurium sibi competentium executionem processerunt, ejus instituti quemadmodum in anterioribus Literis nostris, ad quas brevitate causæ nos referimus, pragnantes & sufficientissimas exposuimus rationes, ita universos, quicumq; in his Terris & cum Civitate hac sibi soli relictæ aëtorum gestorūq; exactiorem habent notitiam, suò comprobaturis fore testimoniò non est de quo dubitemus, non potuisse in extremis illis, quæ circumsteterunt, necessitatibus, exhaustò adhuc penitus arario publicò, civiumq; & incolarum facultatibus per continua extraordinariorum contributionum onem graviter attritis, vel quietem inter cives, contrà effrenatam & ultra summum jam deductam villanorum media vivendi

& con-

Et coneribuendi ipsis praevidentium licentiam frementes, retineri, vel civitatis securitatem communemque per hanc salutem conservari, nisi posito ad minimum nocivis bruxatoribus et pistoriis repagulo, trahitque, ita ad onem sublevanda publica rei necessaria, quos, dum protectione Civitatis commodumque Civium fruebantur, communibus succurrere necessitatibus pariatur, ferre onera naturalis obligare debebat equitas. Neque, vel non impetrati in antecessum ab Illustrissima et Reverendissima Excellentia Vestra consensus, vel advocatorum in praedictum, ut fertur, vicorum Episcopatum Regum, argui merito nostrum possumus, eo attentius considerato, quod quemadmodum ad iura publici et non controversi executionem summam praeprimis urgente necessitate expediendam nullus videbatur requiri consensus, eundem quoque, re adhuc integram expetendi et impetrandi, Illustrissimam et Reverendissimam Excellentiam Vestram extra omnes Regni ignotum tunc nobis in partibus absente, non supererat facultas, ad hac inter omnes continet, nulli sane instituto humano tantam vim esse posse, ut si alter officium facere negligat (prout villarum saepe dictarum incolae hactenus neglexerunt) alteri praedictum et damnum patienti pereundum sit potius, quam ab usitato et regulari agendi modo discedendum, ita, si aliquando Regum hoc in negotio imploratum esset auxilium, id deducendi et asserendi optimi iuris causa eorum, modo et sine factum, quibus toties ultimusque seculi decursus apud Reges et Rempublicam in publicis etiam Terrarum Prussiae Conventibus et Comitibus Regni Generalibus idem actum esse publicorum documentorum testatur fides, videlicet, ut Regibus et Republica suffragantibus praefata villa, quod malis et praedictis motibus, eapropter continuam querelam tandem imponeretur finis, vel Civitati huic appropriarentur, Dominis Possessoribus vero earundem consentientibus aequivalens aliquod a Republica proinde alibi conferatur, vel arrenda aut emphyteusos titulo ad certum annorum spatium pro iusto ac reditu ordinariis Dominorum Possessorum adaequato Canone Civitati relinquuntur, salvo et integro per omnia Religionis Romano-Catholicae, qui praefatis in locis viguit, usu ac exercitio. Quod antiquum et aequissimum desiderium tantum abest ut iusta aliqua notari queat reprehensione, quin potius communem omnium mereatur calculum, quicumque norunt, quod etiam ex ipsa humanitatis lege ac naturali obligatione, qua homo homini subvenire tenetur, merito nobis ea praestari flagi-

flagitemus, quae accipientibus sunt utilia, dantibus non damno. Neque, etiam universo hoc in negotio alium unquam servavimus procedendi modum, quam quod Illustrissima et Reverendissima Excellentia Vestra ac Venerabile Capiculi Vladislaviensis proprietatis, iurisdictionis, cunctique proventus memoratis in villa salva per omnia et integre conservata manserunt, utpote quibus vel in minima parte derogare aut inferre praedictum ne in mentem quidem venisse nobis unquam sancte possumus affirmare, quippe cum involare aliena aut piscari in turbido non minus a nostris, quam antiquis Majorum nostrorum, moribus longe alienum sit. Ex quibus certissima animis nostris assurgit fiducia, et praesentem aetatem, et justam recte factorum estimatricem Posteritatem, de actionum nostrarum serie ingenuè informatam ab omnibus acriori stylo enarratis imputationibus aequissimo nos iudicio absoluturam, illudque optime veritatis et iustitiae prolaturam arbitrium, nos illata Illustrissime et Reverendissimae Excellentiae Vestrae ac Venerabili Capitulo suo injuria, praesumpta praeter omne fas et aequum extorsionis, iuris alieni usurpationis, arrogatae potentiae et auctorisationis ad opprimendam gentem indebita, immanium in praedictum iurium Ecclesiae, Episcopi, et Capiculi attentatorum, Vatiniarum odii, oppressionis iniuste, et quae huius commatis plura sunt, nunquam factos esse reos, quin potius id unicum egisse hactenus, quod Jura et Privilegia Majorum Nostrorum sanguine et virtute parca desiderarunt, Securitas et Salus publica juxta indeclinabilem necessitatem efflagitarunt, servanda tandem Civitatis huius, quam sub DEI Omnipotentis protectione providaque Ordinum cura, omnibus licet aliorum auxiliis destitutam, Regi, Reipublicae ac Provincia huic servatam tamen hactenus esse omnem exsuperat Gloriam, sollicita studia omnino exegerunt. Quae rationes cum actionum nostrarum bonitatem et iustitiam cum manifestis iuribus, tum necessitate, tum intentione agentium metiondam, clare evincant, easdemque adhuc obflare nobis, quin imò graviores subinde sollicitudines accedere, manifestum sit, quod minus reductio nondum pacato Reipublica statu temporum praesentium et futurorum difficultates et incommoda experiri denuò habeamus necessum, de celebratissima Illustrissime et Reverendissimae Excellentiae Vestrae Gratiā omnino confidimus, Illustrissimam et Reverendissimam Excellentiam Vestram benignioris nunc iudicii censurae causa et excusationis

nostra aequitatem admissuram esse, nec ulli vitio daturam, quod juribus & immunitatibus antiquissimis à Majoribus legitimè ad posteros propagatis firmissimè inhaerentes, ac Saluti Civitatis publica honestè consulentes, unà cum venerationis perpetuae professione libertatis quoque Privilegiorum sanctitatem ac iurijurandi à nobis praestiti religionem, innumeri provocati vicibus, tandem asseruimus, periq; tueri in posterum constantià incessanter annitemur. Interea quod hactenus semper testati sumus id ad praesens quoque profiteri non intermittemus, paratos nos esse ad ineundos justos amicitiae compositionis modos, nec desiderari aliquid in nobis passuros quod subortu praeter spem & opinionem nostram difficultatibus aequis quantocumque mediis removendis inservire ullà ratione poterit. Atq; sicuti ex innata & pluries, quod gratissimis precibus venerabundi agnoscimus, declamata Illustrissima & Reverendissima Excellentia Vestra Benignitate non nisi moderata consilia & placidum Optimi Praesulis patrocinium expectari debere summa aequitatis evincit ratio: ita Illustrissimam & Reverendissimam Excellentiam Vestram iterum atq; iterum perobservanter & quam diligentissimè rogamus, dignetur remota omni acerbitate & indignatione Gratiostissimam suam porro nobis & Civitati huic universa benignissimè testari propensionem, nec admittere, ut vel clandestinis malevolorum delationibus, aut aliàs male fundatis suspicionibus constans nostra veneratio vocetur in dubium ac praeter meritum aggravetur, vel etiam Juribus tam communibus, quam nostris particularibus, quorum renunciationem invicis imperari libera, ad quam voluntariè & spontaneè accessimus, Reipublica observantia non sinit, ulterius inferantur prejudicia. Quodsi praeter spem nostram (quod DEUS avertat) secus evenierit, duriusq; nobiscum agi senserimus, nulla nobis culpa, DEO & conscientia testibus, imputari poterit, si Jura nostra, Privilegia & Libertates tot Serenissimorum Regum Juramentis & Diplomatum confirmata, omni eò quod in vita charum est in auxilium adhibito, defendere & illasa ad posteros conservare, eventumq; omnem Divina Potentia, quam justa causa tandem esse propitiam pie credimus & certissimè novimus, committere necessariò incumbet. Eaestura est Illustrissima & Reverendissima Excellentia Vestra rem sublimi suo Senatorio & Pastoralis muneri adequatissimam, spectata pariter in nos Gratia maximè congruam; Nos verò hanc Illustrissima & Reverendissima Ex-

Excellentia Vestra sociatam cum Justitia benignissimam propensionem non gratà modò recordatione, sed & indefessà inserviendi promptitudine, atq; perpetuà Nominis sui observantià sedulò demereri non intermittemus, ea provida studii in communem Universa Reipublica utilitatem cum salute & tranquillitate Civitatis hujus conjunctam porro aduri, quae rerum sollicitos, dubios & secundis relictos, Reipublica unitos & liberos cives, ac inculcata in omni officio rectitudinis semper compertos decent. Quod superest nullum pro Illustrissima & Reverendissima Excellentia Vestra officium Pietatis intermittemus, DEUmq; devotiè precabimur suspiriis, ut Illustrissimam & Reverendissimam Excellentiam Vestram inconcussa valetudinis omnigenarumq; felicitatum perpetuis incrementis feros in annos florentissimam reddat, restitutâq; tandem alma & sincera Pacis fiducia Inclitum Poloniae Regnum & Civitatem hanc afflictissimam benigne respiciat, ac tot oppressorum hominum ac civium in tempore misereatur. Dabantur Gedani die 9. Septembr. Anno 1704.

Ceterum quoniam praecedentibus in Literis mentio fit ad Sacram Regiam Majestatem expedita humillimae Informationis, eandem hic majoris elucidationis gratiâ annectere operae erit pretium.

*Serenissime & Potentissime REX ac Domine,
Domine Clementissime;*

Constat in publicum ex repetitis toties querelis, datisque communi placito ac volumini Legum publicarum insertis assecurationibus, quantis Civitas Gedanensis, Regibus suis devotissimae subjectionis, Reipublicae Poloniae arctissimae unionis fide semper laudata, à multis retrò temporibus in hanc usque diem contracti, & in rem ac emolumentum Incliti Regni erogati, nec hactenus contra spem & repetitas plurimis vicibus Comituali auctoritate pollicitationes restituti aeris alieni prematur oneribus. Neque in dubium à quopiam vocari possunt gravissimae necessitates, in quas ab annis non ita multis, ingravescente temporum & hominum injuriâ, dum singula in pejus ruere, & vix non desperatam rerum omnium confusionem, interitum tandem & everisionem omnimodam, nisi Divina Potentia obstitit, parituram, non imminere sed adesse

cuncti experiuntur, præter omne meritum suum se conjunctam tenerrimè dolet & ingemiscit, viribus videlicet ærarii publici adeò attritis, ut conservandæ in Statu suo ad communem Orbis Poloni utilitatem & salutem publicæ rei ægrè suppetant media. Quæ sanè causa fuit, cur Ordines Civitatis animum induxerint, cessantibus Ordinariis ex bonis Civitatis patrimonialibus per Stativa & extorsiones Militis Saxonici absumptis proventibus, ac omni ferè terrâ marique turbidis hisce & miserrimis temporibus commerciorum flore rescato, ne fides & securitas publica periclitaretur, eos inire modos, quibus extraordinariorum onerum Civibus & Incolis impostorum beneficiò crescentibus indies necessitatibus aliquale afferre liceret levamentum. Cum verò facile constaret introductis diversarum contributionum collectarumque generibus parum posse profici, si Incolis locorum Civitatem adjacentium, jurisdictioni autem illius exemptorum, usurpata hætenus negotiationes & opificia promiscuè exercendi, in specie braxandi, propinandi, & panes pin-
sendi ac distrahendi relinqueretur licentia, præreptis videlicet hac ratione braxatoribus & pistoribus Civitatis, ad solvendas accisas obligatis, vitæ sustentandæ mediis, eoque ipsò præcisus, quæ ex præfatis accisis publico ærario accrescere debebant, raro autem braxaturæ & rei pistoriæ usu deficere necessum erat, accessionibus & omnibus, qui inde sperabatur, fructu, ipsa rei imposuit exigentia, ut quibus possent convenientibus modis & rationibus obstacula hæc removerentur. Ne autem innocens hoc & apud æquos rerum æstimatorum nunquam culpabile propositum invidorum & temerè obtristantium incurreret censuram, placuit eâ moderatione uti, ut, quamvis singulis prædictorum locorum Incolis affectatum illum commercandi, & braxaturam cæteraque opificia exercendi, usum inhibere per Jura liceat, solis tamen Montis Episcopalis braxatoribus & pistoribus, quorum nullus antè finitum ultimum bellum Svericum in dicto monte usus fuit, nec quisquam habitavit, frumentum, braseum, & farinam ad Molendina, & ex Molendinis, quæ extra Civitatem alieno in territorio sita sunt, curribus per portas Civitatis exteriores devchendi facultas denegaretur, indultâ
nihil.

nihilominus pro hoc tempore per conniventiam libertate, ut, si vellet, Molendino Civitatis in usus suos præstitis à Civibus præstare solitis uterentur. Quod ipsum licet memorati Montis Episcopalis Incolæ beneficii reputare loco jure merito debuissent, adeò malè tamen ipsos habuisse compertum est, ut non abstinerint benignissimis Sacræ Regiæ Majestatis Vestræ auribus malè fundatis obstre-
pere querelis, adque importunam instantiam Regii Mandati Literas Mariæburgi die 28. Mensis Aprilis Anni currentis datas, nobisque die 11. Maji insinuatæ sub- & obreptuè impetrare; quarum tenore, quasi insolitis oneribus per nos prægraventur, & ad solvendas contributiones, accisa dictas, adigantur, tum etiam ad Molendina alia præterquam Civitatis, cum frumentis suis proficisci non permittantur, ac in emendis rebus ac victualibus alibi, quàm in fundis jurisdictioni Nostræ subjectis, præpediantur, nos argui, propterea quatenus ipsos circa usum & possessionem antiquam libertatis proficiscendi via ordinariâ ad Molendina, ubi illis placitum fuerit, conservemus, in coëmendis rebus in locis melius ipsis visis ac etiam in dividendis quibusvis personis, tam Incolis quàm Advenis, non impediamus, neque ad insolita onera adigamus, pro Gratia Regiæ Nobis injungi, haud sine dolore intelleximus. Cum verò ita comparatum cum his omnibus sit, ut salvâ rei gestæ veritate, salvisque communibus & Civitatis hujus specialibus juribus, subsistere nullâ ratione possint, officii nostri exegit debitum ad Sacræ Regiæ Majestatis Vestræ Domini Nostri Clementissimi Justitiæ non minus quàm Gratiæ Thronum confugere, solitòque subjectissimæ Informationis beneficiò præjudicia Juribus & Commodis publicis intentata omni, quâ par est, diligentia avertere & præcavere. Quod itaque ad onera, in specie verò ad Contributiones accisa dictas atinet, quibus se gravari Montis Episcopalis Incolæ conqueruntur, nunquam legitimis probare modis poterunt, ullas in hanc usque horam ab ipsis contributiones & accisas jussu nostro exactas fuisse, liceo id certum sit, evidentibusque jurium manifestorum dispositionibus deduci faciliè queat, nihil injusti vel iniqui imputari nobis posse, si memoratos Incolas ad solutionem contributionum & accisarum, communi Ordinum Civitatis placito sancitarum, stringeremus.

„ Constat etenim, dubioque omnicares, Montem Episcopalem ipsam
 „ necessitate & publicae contra hostiles incursus defensionis ratione
 „ svadente, accedentibus tam prioris quam posterioris belli Svetici
 „ temporibus Mandatis Regis & hortatu Illustrissimi tunc Exercituum
 „ Regni Ducis, aliorumque Senatorum, non Civitatis tantum, sed to-
 „ tius Provinciae, quin & ipsorum subditorum Episcopatum bono
 „ munitione cinctum fuisse, Quod opus pretiosis confectum sumpti-
 „ bus tantum abest, ut finitis bellis destruere licuerit, quin potius in
 „ casus futuros in suo statu illud conservare ipsa rei svaserit neces-
 „ sitas, & adhuc svadeat, Incolis hujus loci eo melioris conditionis
 „ propterea existentibus, quod totius sub praesidio munimentorum ab
 „ omni hostili insultu aliisque emunctionibus vitam securi agunt.
 „ Quid autem aequitati ipsisque Juris Divini & Naturalis regulis magis
 „ convenit, quam ut ii, quibus securitas praestatur, quique communi
 „ cum Civibus aliisque intra easdem Munitiones sub jurisdictione
 „ Magistratus existentibus protectione & tuitione publicam fruuntur,
 „ paria, pro alendis praesidiariis, conservandis munimentis, suble-
 „ vandisque publicis necessitatibus, onera subeant, adque easdem con-
 „ tributiones, quas alii cum in finem solvere coguntur, pariter ad-
 „ stringantur; Accedit quod imprimis braxatores & pistores in Monte
 „ Episcopali habitantes omnis, si quae exigeretur, accisa concerne-
 „ ret, hi autem non tantum contra aperta jura ibidem foveantur, sed
 „ etiam in detrimentum Civitatis ejusque Civium cerevisiam, panes,
 „ & farinam aliis, quam subditis Episcopalibus, vendere praesumant,
 „ Quemadmodum enim Civitatem aliquam vel arcem intra quintum
 „ ab Urbe Gedanensi milliare extrui nullatenus debere, disertis Pri-
 „ vilegiis a Divo Casimiro *Gedani Dominica Cantate Anno 1457.* dati
 „ verbis, Decretoque D. Sigismundi I, Regis in *Conventionione Generali*
 „ *Petricoviensi fer. 6. intra Octavas Conceptionis B. V. Mariae Anno 1512.*
 „ inter Magnificum tunc Georgium de Baysen, Palatinum Mariaebur-
 „ gensis, & Magistratum Gedanensem lato, sufficienter cautum est;
 „ ita braxaturam cerevisiae ad divendendum & propinandum solis
 „ Civibus in Civitatibus competere, tam manifestis publicorum jurium
 „ probatur dispositionibus, ut in dubium vocari ullum a nemine possit.

Vo-

Volunt id antiquissime Terrarum Prussiae sub Magistro Sigfrido
 a Feuchtwangen *An. 1309.* conditae constitutiones *art. 12. apud Rerum*
Prussicarum Scriptorem sedulum & accuratum Caspar. Schütz Chron.
nici Prussici lib. 2. fol. 54. b. nec non Decretum Commissoriale ra-
 tione navigationis in flumine Vistula, & braxaturae *Elbingae Sabbato*
post Festum S. Laurentii Martyris Ao. 1526. latum, item Statuta sive
 Constitutiones Ordini Equestri a Divo Sigismundo I. *Ged. fer. 3. post*
Fest. Divis. SS. Apostol. An. 1526. data, & ad pracludendas autem va-
 rias &c. *apud Januschovium Statutor, Regni lib. 7. p. 929.* Consti-
 tutiones pariter Terrarum Prussiae in *Conventu Generali Graudenti*
die 6. Octobr. 1537. sancitae, atque Confirmatio Privilegiorum Minorum
 Civitatum a Divo Sigismundo III. *Varsav. d. 12. April. Ao. 1593. vers.*
nimirum quandoquidem braxatio cerevisiae &c. data, & quampluri-
 mae Jurium Ordinationes aliae, quas singulas adducere tediousum fo-
 ret. Neque etiam de pistoriis aliisque artificibus vel mechanicis salva
 veritate aliud asserere licet, cum illis non permittendam esse in villis
 Civitates adjacentibus habitationem ex Constitutionibus Terrarum
 Prussiae *Elbingae 1434. sancitis art. 13. apud Schütz, Chron. Prussic. l. 3. c.*
fol. 123. b. tum & Constitutionibus dictarum Terrarum *d. 6. Octobr.*
Ao. 1537. Graudenti factis, earundemque Confirmatione a Divo Sigis-
mundo Augusto Varsav. in Conventione Regni Generali fer. 3. post Fest.
Conceptionis B. V. Mariae proxima Ao. 1556. concessa, Confirmatione
 itidem Privilegiorum Minoribus Civitatibus servientium a Divo Si-
 gismundo III. *Varsav. d. 12. April. 1593. vers. opificum contubernia &c.*
 obtenta, variisque Statutis & Decretis aliis ad oculum pateat. Quae
 sane causa fuit, cur recentioribus temporibus in Conventibus Terra-
 rum Prussiae generalibus inter Status & Ordines de accisa incolis Vil-
 larum Schottlandt, Montis Episcopalis, Stoltzenberg contra Jura
 braxationem & propinationem cerevisiae usurpantibus imponenda,
 non una vice ageretur, testantibus id inter alia actis & Laudo Conti-
 buctionis *Conventus Generalis Mariaeb. d. 19. Dec. Ao. 1652.* nec non
Conventus ibidem Mariaeb. d. 7. Dec. Ao. 1700. habiti. Cum enim
 omnis illa braxatio & propinatio cerevisiae, nec non a pistoriis aliis-
 que opificibus attentata opificiorum exercendorum usurpatio eo
 tendat, ut Incolae Civitatis quotidie in Montem Episcopalem caeterasque

R

Villas

„ Villas Civitatem adjacentes commēnt, & cerevisiā, pane, farinā,
 „ reliquisq; opificiis utantur, & tam hi, quā circumvicini aliq; , qui
 „ aliā cerevisiam suam, panes, farinam & opera alia, quibus indigent,
 „ ex ipsa Civitate empturi & paraturi essent, ad cerevisias istas & opera
 „ extra Civitatem comparanda invitentur & diverrantur, hoc ipso au-
 „ tem non modò braxatoribus & pistoribus aliisq; opificibus Civitatis
 „ lucra & commoda, quæ pro suis operibus & opificiis ad sese à con-
 „ civibus suis redundare debebant, jam verò in externos & peregrinos
 „ nocivos transferuntur, præcludantur & interceptantur, sed etiam æra-
 „ rio publico, diminutis hâc ratione, propter minorem cerevisiæ, panis,
 „ farinæ, quæ in Civitate parantur, consumptionem, ex accisa tam
 „ polentaria & tonnaria, quā frumentaria, debitis proventibus, vires
 „ ac facultates alendo militi reliquisq; necessitatibus publicis suble-
 „ vandis necessariæ subtrahantur & labefactentur, quis non rationi, ju-
 „ ri, & æquitati convenientissimum arbitrabitur, quando Magistratus
 „ Civitatis, cum Civibus & Incolis suis, ne cerevisiam in Monte Episco-
 „ pali braxatam aliasq; merces ibidem confectas coëmant, & in Civi-
 „ tatem inferant, inhibet, tum nocivorum illorum braxatorum, pisto-
 „ rum, cæterorumq; opificum cum ingenti Civium & Publicæ Rei in-
 „ juria & damno quæsitis lucris obviat, hâcque viâ Civium inter sese &
 „ communia Civitatis commoda pro virili augere & promovere, in-
 „ commoda verò, decrementa, & detrimenta declinare & avertere an-
 „ nititur. Atq; hæc etiam rationis juris & æquitatis manifestissima mo-
 „ menta calcar addiderunt, ut prætenfa illa eundi cum curribus per
 „ portas Civitatis exteriores ad Molendina extrâ muros Civitatis sita, &
 „ ab his redeundi, atq; frumentum, braseum, ac farinam transvehendi
 „ licentia Incolis Montis Episcopalis denegaretur. Neq; enim vel ex-
 „ cusari vel tolerari amplius potuit, illos, qui paricum Civibus gaudent
 „ tutela & securitate, adeò in publicum ingratos & impudentes esse,
 „ ut ne Molendino quidem Civitatis utantur, & quales quales qui inde
 „ obvenire possent proventus Civitati, cujus præsidio & defensione,
 „ quæ multis sumptibus constant, fruuntur, iniquissimè invident.
 „ Quò ipso, quemadmodum Magistratus nihil aliud egit, quā quod
 „ juri omninò congruit, Magistratum Cives & intrâ Munitiones Civi-
 „ tatis habitantes Incolas, publicæ utilitatis causa, compellere posse, ut
 „ tan-

tantum ad Molendinum Civitatis eant disponentis ita sæpè memo-
 „ ratos incolas Montis Episcopalis non habere, de quo jure conqueran-
 „ tur, precesq; ipsorum ad Sacr. Reg. Majest. Vestram devolutas mani-
 „ festissima laborare iniquitate, tam evidens est, quā quod evidētis.
 „ simum Idem quoq; apertæ injustitiæ & injuriæ vitium incurrit ultimū
 „ errorundem Incolarum postulatū, quò liberum emendi ab omnibus
 „ & vendendi singulis, nullò habitò nec personarū nec loci discrimine,
 „ usum adeoq; illimitatam commercia cum quibuscunq; ubivis exer-
 „ cendi facultatem prætendunt. Præterquā enim, quò adductæ fu-
 „ perius rationes etiam hoc in passu contra ipsos militent, sicuti Jure
 „ constat, quicquid extra Civitates positum est illud rusticum esse &
 „ ad rus colendum jure destinatum: Ita Civium Civitates inhabitan-
 „ tium potissimum & proprium semper officium fuit negotiatio & opi-
 „ ficii professio. Que jure constituta, & tot seculis observata, hominum
 „ distinctio sanā ratione eò minus tolli potest, quò magis fœda, iniqua
 „ & absurda adeoq; detestabilis Urbanarum & Villanarum professionū
 „ confusio. Nec Civitates existere, multò minus ad splendorem aliquem
 „ adspirare potuissent, nisi mercimoniorum & opificiorum, quibus uni-
 „ cè constant Civitates, introductione & amplificatione illud effectum.
 „ Unde est quòd Civitatibus earumq; Magistratibus omninò licitum sit
 „ ablatione mercium, si reperiantur ex pagis in Urbem illatæ, aliisq;
 „ modis impedire ruricularum & villanorum commercia, jureq; pro-
 „ hibere, ne quis eam ingrediatur, neq; quid in eam inferat, quò aucu-
 „ pet, occupet, vel venerit emolumenta, nemini, nisi Civibus à Civi-
 „ bus suis, per leges licitæ conventionis & societatis debita, tum & ca-
 „ vere, ne quis Civium & Incolarum lucra & compendia illa, quæ ex
 „ mercimoniis & opificiis in Civitate vigentibus in emolumenta Civium
 „ redigi possent in alios externos, hospites & peregrinos debeat deriva-
 „ re vel transferre, aut hos illorum participes reddere. Neq; hæc Jurium
 „ communium saltem placitis conveniunt, sed & specialibus harum
 „ Terrarum Legibus firmanur, commercandi facultatem ad solas Civi-
 „ tates earumq; Cives pertinere, resq; vendibiles omnes in Civitates
 „ ducendas, & in foro publico venales exhibendas esse evincētibz.
 „ Ita enim cautum vetustissimâ Ordinatione M. Sigfridi de Feuchtwan-
 „ gen de Ao. 1309, artic. 9. & 16. Constitutionibus pariter Terrar. Prussiæ
 „ R 2

„ de eodem anno artic. 12. apud Schützium Chron. Pruss. lib. 2. fol. 54. b.
 „ item an. 1434. art. 31. apud eund. fol. 124. a. nec non Constitut. Ma-
 „ riaburgi Feslo S. Martini an. 1529. Tit. De emptione & venditione, atq;
 „ Graudenti 6. Octobr. 1537. celebratis, tum & Constitut. Divi Sigismi.
 „ Cracov. Ao. 1538. fer. 5. post Fesl. Nativit. B. V. Mariae confirmatis, &
 „ Cum etiam mercatores 27. inter Jura Municipalia Terrar. Prussiae, &
 „ Pace perpetua inter D. Sigismund. I. Reg. Polon. & Albertum Duc.
 „ Prussiae Cracov. Dominic. Palm. Ao. 1525. confecta, vers. Ceterum fori
 „ in villis contra fas & antiquam consuetudinem instituta deinceps ubiq;
 „ aboleri, & in Civitates, ad quas spectant, reponi debebunt, inter Privi-
 „ legia Statuum Ducat. Pruss. fol. 35. a. Confirmatione quoq; Privileg.
 „ Minor. Civitatum D. Sigismundi III. Varsav. 12. April. Ao. 1593. vers.
 „ Mercatura exercenda facultas &c. & vers. Emptiones & venditiones
 „ frumentorum aliarumq; rerum quarumcunq; &c. imò ipsis Legibus
 „ Regni & Statuto D. Sigismundi I. de Ao. 1507. apud Herburt Statut.
 „ Reg. Polon. Tit. Foras seu Targi L. Providere volentes indemnitati op-
 „ dorum &c. p. 72. & Tit. Ulna p. 522. plurimisq; Laudis in Conven-
 „ tibus Terrar. Pruss. Generalibus propterea sancitis. Quibus in hoc
 „ tendo dum nullum ruri & in villis habitantem terrâ nascentia, aut
 „ alia, quæ tellus profert. dona ad Civitatem devehere, afferre, &
 „ Civibus distrahere, indeq; victui & amictui commoda à Civibus com-
 „ parare, revehere, aut secum exportare prohibemus illos verò pago-
 „ rum inhabitatores, qui, neglectis vocationis limitibus, aut operis me-
 „ chanicis aut mercimoniis operam dare, Civibusq; commoda præri-
 „ pere volunt, ne id impune facere ipsis liceat, per Plebiscita Civitatis
 „ in præscripto Jurium harum Terrar. & Civitatis peculiarium fundata
 „ arcemus, id sedulo agimus, quod sumam cum æquitatis tum utilita-
 „ tis habet rationem, ne qui Cives non sunt Civium commoditatibus
 „ cum horum damno & injuria utantur, & in sua, quâ eos Deus collo-
 „ cavit, statione segnius gerentes, alienisq; functionibus sese inge-
 „ rentes, publicæ privataq; rei officiant, quodq; adeò ad universæ Ci-
 „ vitatis incrementa & Civium singulorum emolumenta, tum ad ruen-
 „ dam publicorum jurium auctoritatem alligata jurisjurandi Religio
 „ creditur quàm intentissimè efflagitare. Neque montis Episcopalis
 „ Incolæ, & quicumq; alii, vel prætextu libertatis naturalis, quasi per
 „ eam

„ eam unicuiq; liceat in re sua agere quod libet, vel ullâ prætensâ con-
 „ suetudine contra hætenus adducta rueri se ullò modò possunt. Quan-
 „ tum enim ad prius attinet, extra controversi. m. positum est, quòd
 „ non solum faciendi in suo quodlibet facultas cesser, quandò factum
 „ intenditur, extenditur, & porrigitur aut cedit in alterius detrimen-
 „ tum, aut utilitatem loci ac fructuum & reddituum vicino præripit vel
 „ impedit, sed & naturalis illa libertas locum non habeat in illis, quæ
 „ ab alio sine injuriâ positivè jam occupata & possessa sunt, quale est il-
 „ lud jus Civitatum, ut omnia ipsis damnosa commercia sint prohibita,
 „ quòd facilius sit inter Cives negotiatores, artifices, opifices emendi
 „ vendendiq; commercium, proindeq; injuriâ fiant omnes contra oc-
 „ cupationem, possessionem, & prohibitionem hanc molitiones &
 „ machinationes. Quod verò jactatam consuetudinem concernit, si-
 „ curi Incolæ Montis Episcopalis ea, quæ nunc prætendunt, sibi ullò
 „ tempore in Civitate hac indultra & concessa fuisse nunquam legitimè
 „ evincant, ita Contradictiones, impugnationes & animadversiones
 „ perpetuæ, quæ ex parte Civitatis contra affectantes talia intercesse-
 „ runt, ipsisq; memoratorum Incolarum aliorumq; repetitis toties,
 „ licet iniquè & indebitè, querelis sufficienter probantur, omnem con-
 „ suetudinis contrariæ prætextum, quæ insuper etiam, pariter & præ-
 „ scriptio vel privilegium, adversus utilitatem publicam non valeret,
 „ nec in eis obtineret, quibus obstat juris communis & publici prohibi-
 „ tio, cum in talibus cessio & renunciatio juris credi nequeat, proinde-
 „ que actus isti, ex quibus consuetudo inferri vult, assensu Civitatis
 „ comprobatorio destituuntur, enervant & evertunt. Ceterum cum
 „ ex adductis evidentissimè liqueat, importunas Incolarum Montis
 „ Episcopalis instantias in summum Jurium Provinciæ & Civitatis hujus
 „ præjudicium, nec minus publicæ rei, plurimorumq; Civium detri-
 „ mentum vergere, nobis verò pro religione & fide muneris, quod su-
 „ stinemus, in id sedulo omni tempore incumbere necessum sit, quò &
 „ Jurium vigori & Civitatis graviter hætenus afflictæ incolumitati &
 „ commodis in universum, & singularem Civium nostrorum honestis
 „ favores ac utilitates conquirendi rationibus quàm optimè consulta-
 „ mus: proinde S. R. M. Vestram subjectissimis precibus rogamus, di-
 „ gnetur humillimæ Informationis nostræ benignissimam habere ratio-

„nem, atq; ab observantia insinuat Rescripti clementissimè absolutis
 „eam confirmare fiduciam, quā hactenus crediderant, S. R. M. Vestram
 „Civitatem hanc in omnibus fortunatam, atq; exinde quodlibet ju-
 „rium, indemnitatū, & emolumentorum naufragium quā procul
 „esse, clementissimè velle. Id quod sicut Illustrissim. & Reverendis,
 „Domin. Episcopum Vladislavientem & Pomeraniæ, loci hujus Ordī-
 „narium, cui salva in omnibus Jurisdictio in Montis sæpè dicti Inco-
 „las, salviq; reditus omnes & fuerunt, & imposterum erunt, suo appro-
 „baturū suffragio celebrata ejus in omne justum & æquum propen-
 „sio non minùs quā cum malis & calamitatibus, quæ Civitatem hanc
 „affligunt & premunt, æquanimis commiseratio sperare nos jubet: ita
 „quantum demerendæ magis magisq; S. R. M. Vestræ Gratiæ atq; Cle-
 „mentię studeamus, non minori subjectissimæ venerationis, ac fidei
 „semper inviolatæ, indubitatæ significatione sedulò probare, constan-
 „tissimè porro annitemur; Supremum Numen, quod superest, devo-
 „tissimè implorantes, ut S. R. M. Vestræ Imperium quietum & secu-
 „rum, prosperam valetudinem, perpetuāq; omnis, quæ votis concipi
 „potest, felicitatis incrementa exuberanter largiatur. Dab, Gedani
 „die 28. Junii Anno 1703.

Sacra Regia Majestatis Vestra

Domini nostri Clementissimi

*humillimi & fideles subditi
 Præ-Consules & Consules
 Civitatis Gedanensis,*

XX.

Ad Epistol. XC. pag. 658. seq. Copia Literarum Serenis-
 simi Czari Moscoviæ ad Civitatem Gedanensem Men-
 se Julio Anno 1705.

Literæ Czareæ Majestatis Epistolæ huic 90. annexæ cum exemplari
 Germanico, quod unā cum Originali Ruthenicā lingvā scripto
 Magistratui Gedanensi die 12. Augusti Anno 1705. oblatum fuit, non
 concordant. Responsum autem ad insinuatās à Magistratu datum
 sonat ut sequitur:

Sere-

**Serenissima ac Potentissima Czarea Majestas,
 Domine Clementissime:**

Infelicitas temporum, cum qua abditō DEI judiciō luctari hactenus In-
 clytū Polonia Regnum vidit & miratus est Orbis, quantis Civitatem
 hanc adversitatum & sortis calamitosissima involverit perplexitatibus no-
 tius est, quā ut multis verborum ambagibus explicare sit necessum. Quod-
 si Fata divertere consiliis eorumq; avertere inclementiam humana fuisset
 facultas, concors sane studia in aquas partes inclinantium testaretur ap-
 probatio, nihil intentatum reliquisse Ordines Civitatis istius, quod fini huic
 obtinendo conducere ullā ratione potuit. Postquam verò inflexibilem for-
 tuna declinare obstinationem & imperiosa ponere obices necessitati viribus
 nostris fuit denegatum, nihil aliud nobis & Civitatis universa sibi soli relicta
 mansit reliquum, quā ut, ubi tempestates erumpentes & erupturas di-
 stillere non dabatur, res saltem nostras quibuscunq; fieri posset modis in tu-
 tum subducere rationis crederemus. Inter quæ sicuti de Serenissima Czarea
 Majest. Vestra celebratissima Gratia eam semper optima spei concepimus
 fiduciam, tantū abesse, ut Sereniss. Czarea Maj. Vestra quibusvis malè
 nobis cupientium & sinistrè informatorum relationibus adhibere fidem,
 atq; afflicta Civitatis hujus extremā naturare fata quācunq; ratione in-
 duxerit in animum, quin potius eam Reipublica Polona, cujus membrum
 ipsa est, post reddita Divinō beneficio tranquillitatis publicæ solatia, salvam
 servari benignissimè cupiat: ita porro in votis assidū habebimus, ut Cle-
 mentiss. Sereniss. Czarea Majest. Vestra Gratia, quam modis, quibus par
 est, submississimis exoramus, perpetuū Nobis frui liceat. Atq; hæc sunt
 quæ ad Sereniss. Czarea Majest. Vestra haud ita pridem debita cum veneratione
 receptas Literas humillimò studio exponere officiorum nostrorum
 esse duximus. Quod superest, Nostris & distracta lacerataq; Reipublica
 Polona malis indefinenter ingemiscences, Supremum consiliorum & rerum
 omnium Arbitrum ac Moderatorem DEum devotissimis precibus implora-
 mus, ut, quibus humana prudentia ullis hominum consiliis providere ha-
 Elenus non potuit, Ipse Divinā Potentiā suā tandem conficiat, eamq; tem-
 porum restituat benignissimè felicitatem, quā universis & singulis solida
 pacis dulcedine recreatis antiquarum libertatum & quietis desideratissima
 optato fructu gaudere ex integro & frui sine interruptione concedatur;
 Ad hæc

*Adhuc Serenissim. Czarem Majest. Vestram omnipotenti dextra, constan-
ti autem Serenissima Czarea Maj. Vestra Clementia Nos & Civitatem hanc
universam enixissime commendantes. Dab. Gedani d. 24. Sept. An. 1705.*

Atque hæc,

GENEROSE DOMINE. ET FRATER,

ad præsens Tecum communicasse sufficiat. Sunt quidem & alia, interq;
hæc, quæ *Epistola CX. p. 662. sub Tit. Tractatus Regis Prussie cum Ge-
danensibus Mense Augusto An. 1705. (de quo ut sit verus optimo jure du-
bitasse Celsissimum Principem ipsa res docuit) Item Epistola CXXVI.
pag. 864. Tit. Informatio de Seremgeld Regiomontano, alias de Teloneo in
fluminibus ab Electore Brandenburgico imposu, nec non Epistol. CXXIIIX.
pag. 871. sub Tit. Modus restituende in antiquum statum Provincia Prus-
sia, cum etiam eliberande à Stativis, Recrutis, Transitibus, ac aliis vexa-
tionibus Exercitus Reipublicæ annectuntur, tum quoq; in Epist. CXXXIII.
p. 899. de negotio, ut verba sonant, cum Gedano per Commissionem judi-
cando &c. habentur, de quibus singulis plura dici, moneri etiam non-
nulla, possent. Verùm, cum urceolum meditant amphora sub finem
jam nata sit, atque ex adductis etiam plus satis constet, quantam Jura &
Immunitates Terrarum & Civitatum Prussiae passa sint adhuc & patian-
tur convulsionem, cui medendæ, postquam plurimi jam didicerunt
mordere frænum, & si qui sunt, quibus id dolet, solam retinent tacendi
libertatem, vix aliquâ spes superest, finienda nunc tandem modum
ferè excedens Epistola, ac quæ restant commodiori tempori & occasio-
ni reservanda. Interea DEum precatus, non quidem ut nihil unquam
adversus accidat, (id enim Divinæ Gubernationis ratio non permittit)
sed ut, si quid acciderit, id sapiente usu reddatur salutare, omni studio
gestor, quod sim*

GENEROSÆ DOMINATIONIS TUE

Scrib. domi meæ Calend. Sept.
Anno 1711.

*additissimus Frater & devotus
ad officia Servitor*

G. S. L.

L

Gerh. Tolen
183.

